

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Diplomová práce

Bc. Alena Klenerová

Role časopisu *Duli pinglun* ve sporech o čínskou medicínu

The Role of the *Duli pinglun* Magazine in the Chinese Medicine
Controversies

Praha 2016

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Jiří Hudeček, Ph.D

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 1. 4. 2016

.....
Alena Klenerová

Poděkování:

Děkuji dvěma mužům, Mgr. Ing. Jiřímu Hudečkovi, Ph.D a svému manželovi Jakubovi, bez jejichž podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Klíčová slova (česky)

Duli pinglun, čínská medicína, Fu Sinian, scientismus, modernizace

Klíčová slova (anglicky):

Duli pinglun, Chinese Medicine, Fu Sinian, scientism, modernisation

Abstrakt (česky)

Tato diplomová práce se zaměřuje na diskuzi o sporu o čínskou a západní medicínu vedenou v časopisu *Duli pinglun* (獨立評論) roku 1934. Jejím cílem je představení argumentačních strategií jejích aktérů. Práce seznamuje s obecnými historickými a filozofickými souvislostmi klíčovými z hlediska formování sporu o čínskou a západní medicínu ve 30. letech 20. století. Popisuje situaci medicíny v Číně od období pozdního císařství po období tzv. Nankingské dekády (1928–1937). Spor o čínskou a západní medicínu uvádí do souvislostí s intelektuálními debatami o sociálním darwinismu, národní esenci, kulturním ikonoklasmu a vědě a scientismu. Představuje vybrané základní charakteristiky čínské medicíny, klíčové pro porozumění této debatě. Je zde představena hlavní postava debaty, Fu Sinian (傅斯年, 1896–1950), a také samotný časopis *Duli pinglun*. Pozornost je věnována také první fázi této diskuze, která se odehrávala v periodiku *Da gongbao* (大公報). Analýzou argumentů této diskuze byly odhaleny hlavní intelektuální tendence sporu o čínskou a západní medicínu tohoto období. Výsledky této práce pokrývají dosud samostatně nezpracovanou část sporu o čínskou a západní medicínu.

Abstract (in English):

This Master's thesis focuses on the discussion about Chinese and Western Medicine in the *Duli pinglun* Magazine (獨立評論) in the year of 1934. Its main purpose is to introduce the lines of reasoning of its participants. The thesis introduces general historical and philosophical background crucial for the formation of the discussion about Chinese and Western Medicine in 1930s. It describes the situation of Chinese medicine in China from the late imperial period to so called Nanjing Decade (1928–1937). It describes the discussion in the context of the intellectual discussion about social Darwinism, national essence, cultural iconoclasm and science and scientism. It introduces selected basic characteristics of Chinese Medicine crucial for the understanding of this discussion. The main actor of the discussion, Fu Sinian 傅斯年 (1896–1950), and the *Duli pinglun* Magazine itself are introduced here. The thesis focuses also on the first phase of the

discussion, which was held in the *Da gongbao* Magazine 大公報. Main intellectual tendencies of the discussion about Chinese and Western Medicine during this period were revealed through the analysis of the discussion. The results of this work cover the area of the Chinese and Western Medicine discussion which has not been separately elaborated yet.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	HISTORICKÉ POZADÍ – OKOLNOSTI PŘÍCHODU ZÁPADNÍ MEDICÍNY DO ČÍNY.....	3
2.1	ZÁPADNÍ MISIONÁŘI A QINGSKÁ REAKCE NA ZÁPADNÍ MEDICÍNU.....	3
2.2	ČÍNSKÁ REPUBLIKA, NACIONALISTICKÁ VLÁDA A MODERNIZACE MEDICÍNY.....	6
3	FILOZOFICKÉ SOUVISLOSTI BOJE MEZI ČÍNSKOU A ZÁPADNÍ MEDICÍNOU V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	11
3.1	SOCIÁLNÍ DARWINISMUS.....	11
3.2	PREFERENCE VĚDY A SCIENTISMUS.....	12
3.3	KULTURNÍ IKONOKLASMUS MÁJOVÉHO HNUTÍ.....	14
3.4	VÁLKA VĚDY S METAFYZIKOU	14
3.5	NÁRODNÍ ESENCE	15
3.6	JAPONSKÝ VLIV	16
4	VYBRANÉ RYSY ČÍNSKÉ MEDICÍNY PODSTATNÉ PRO DISKUZI V ČASOPISE <i>DULI PINGLUN</i>.....	18
4.1	HISTORIE ČÍNSKÉ MEDICÍNY	18
4.2	TEORIE YIN–YANG A PĚT PRVKŮ A ŠEST QI	19
4.3	ČÍNSKÁ DIAGNOSTIKA A MĚŘENÍ PULSU.....	21
4.4	ČÍNSKÁ FARMAKOLOGIE	23
5	RŮZNÁ ŠKÁLA NÁZOROVÝCH STANOVISEK.....	23
5.1	ZASTÁNCI ČÍNSKÉ MEDICÍNY	24
5.2	SYNKRETISTÉ	25
5.3	MODERNÍ REFORMISTÉ – ZASTÁNCI ZÁPADNÍ MEDICÍNY	26
6	DISKUZE O ČÍNSKÉ A ZÁPADNÍ MEDICÍNĚ	28
6.1	DISKUZE MEZI ZÁPADNÍ A ČÍNSKOU MEDICÍNOU 1933	28
6.2	DISKUZE MEZI ZÁPADNÍ A ČÍNSKOU MEDICÍNOU V <i>DULI PINGLUN</i> – ROK 1934.....	31
6.3	ČASOPIS <i>DULI PINGLUN</i>	35

6.4	FU SINIAN COBY HLAVNÍ POSTAVA DEBAT O ČÍNSKÉ MEDICÍNĚ V ČASOPISE DULI PINGLUN	36
7	DISKUZE V ČASOPISECH DA GONGBAO A DULI PINGLUN.....	39
7.1	POČÁTEK DISKUZE: FU SINIANŮV ČLÁNEK „TAKZVANÁ NÁRODNÍ MEDICÍNA“.....	39
7.2	OTÁZKA VĚDECKOSTI ČÍNSKÉ MEDICÍNY	45
7.2.1	<i>Otázka pojmenování</i>	46
7.2.2	<i>Otázka slučitelnosti.....</i>	49
7.2.3	<i>Otázka důležitosti a dostatečnosti teoretických konceptů</i>	52
7.3	OTÁZKA SPRÁVNÉHO PŘÍSTUP K DIAGNOSTICE A PATOLOGII NEMOCÍ.....	58
7.3.1	<i>Otázka praktických výsledků čínské medicíny</i>	69
7.3.2	<i>Praktická rovina</i>	76
7.4	OSOBNÍ ROVINA DISKUZE.....	78
8	ZÁVĚR	80
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	83
9.1	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	83
9.2	PRAMENY.....	85
10	SEZNAM OBRÁZKŮ:	87

Předmluva

Tato diplomové práce řeší téma role časopisu *Duli pinglun* (獨立評論) ve sporech o čínskou medicínu ze 30. let 20. století v Číně. Jedná se o zajímavou a v sekundární literatuře dosud samostatně nepojednávanou debatu, která se zabývá mnoha doposud aktuálními otázkami. Zabývá se přitom hlavně rokem 1934. Klade si za cíl analyzovat hlavní rysy a argumentační strategie této debaty a podrobit je diskuzi. Práce představuje v nezbytné míře také samotný časopis a osobu hlavního iniciátora diskuze.

Cílem práce je také představit spor o západní a čínskou medicínu v kontextu ostatních debat, které se vedly v čínské společnosti v 1. polovině 20. století a podstatu sporu o (ne)zachování čínské medicíny proto uvádí do kontextu širších historických, filozofických a společenských souvislostí. Pojednává tak v nezbytné míře o historickém pozadí sporu. Zároveň práce popisuje, jak obtížnou situaci měli zastánci západně orientované modernizace v polovině 30. let.

V případě časopisu *Duli pinglun* bylo pracováno s jeho přetiskem, který byl vydáván v hunanském nakladatelství *Yue lu shushe* (岳麓書社) v roce 1999 a jímž v rámci svého knihovního fondu disponuje Mezinárodní sinologické centrum při Karlově Univerzitě.

Z oblasti sekundární literatury byla využita zejména knižní publikace široce pojednávající o střetu západní a domácí medicínské tradice v Číně od Ralpha Croiziera s názvem *Tradiční medicína v moderní Číně* (*Traditional Medicine in Modern China*) publikovaná v roce 1968, dizertační práce s názvem „Utváření moderní čínské medicíny, 1895–1937“ („The Making of Modern Chinese Medicine, 1895–1937“) Jane Bridie Andrews z Cambridžské univerzity z roku 1996, pojednávající o situaci čínské a západní medicíny v Číně v letech 1895–1937, a v neposlední řadě také publikace Lei Hsiang-lina pojednávající obecně o čínské a západní medicíně v Číně. Tyto publikace pokrývají především oblast historických, filozofických a společenských souvislostí boje o čínskou medicínu.

Texty v čínském jazyce (primární pramenný materiál i sekundární literatura) byly přeloženy do češtiny v rámci této diplomové práce s ohlédnutím na dostupnou sekundární literaturu psanou v angličtině. V případě termínů spojených s čínskou medicínou byly použity pro překlad do češtiny překlady podle příruček Vladimíra Anda *Čínská medicína I–V*. Většina textů, se kterými bylo pracováno, však nebyla publikována v českém ani anglickém překladu ani v překladu do jiného evropského jazyka.

Všechny citace z cizích jazyků doprovází originální verze v citovaném jazyce uváděná s odkazem v poznámce pod čarou. V případě čínštiny jsou citace z původního jazyka uváděné v nezjednodušené formě čínských znaků.

Pro přepis čínských znaků do latinky byl použit, pro umožnění co nejlepší přehlednosti, mezinárodní přepis čínštiny do latinky pinyin (拼音).

Přepisu pinyin bylo použito ve všech případech s výjimkou přímých citací, kde byl v originále použit jiný přepis. V takovém případě, zejména u originálních názvů citovaných knih a článků z oblasti sekundární literatury, byl ponechán původní přepis beze změn. U osobních a místních jmen byl také použit přepis pinyin s výjimkou těch, kde se ustálil alternativní přepis v českém prostředí (jako například Peking namísto Beijing a Čankajšek namísto Jiang Jieshi) nebo těch osobních jmen, kde je ustáleno používání jiného přepisu (jako například Lei Hsiang-lin namísto Lei Xianglin).

1 Úvod

Tato práce se věnuje období 30. let 20. století, kdy v Číně probíhal živý spor o přijetí či nepřijetí západní medicíny a budoucnosti medicíny čínské. Na počátku 20. století, kdy se po drtivých porážkách Číny v mezinárodním kontextu ukázalo, že Čínská říše není schopna prosadit své zájmy v konkurenci moderních států, začali čínští intelektuálové hledat nové ideové strategie i příčiny této prohry. Mnozí z nich přitom tuto příčinu spatřovali v určité zaostalosti Číny, jejíž součástí pro ně byla i tradiční medicína. Ve jménu pokroku požadovali proto její modernizaci na základě západních vzorů. To vyústilo v diskuzi známou jako „bitva čínské a západní medicíny“ (zhongxiyi zhanzheng 中西醫戰爭), která poté pokračovala až do poloviny 20. století a jejíž ohlasy můžeme pozorovat dodnes.

Nové západní poznatky provázené novými filozofiemi vedly na počátku 20. století v Číně k velkým změnám v myšlení čínských intelektuálů a agrese západních mocností na čínském území vedla také k velkým změnám politickým. Dynastie Qing se i díky západnímu vlivu neudržela u moci a v roce 1911 ji vystřídala republikánská revoluce, která umožnila vzestup nových politických sil v Číně. Jednou ze silných postav období po roce 1911 byl i Čankajšek (Jiang Jieshi, 蔣介石, 1887–1975), kterému se později na z hlediska našeho tématu klíčové desetiletí tzv. Nankingské dekády (1928–1937) podařilo zavést relativně silnou a inovativní vládu nad čínským územím. Významu tohoto období z hlediska formování dnešního medicínského systému se věnuje další část diplomové práce.

Období Nankingské dekády je časově ukončeno počátkem 2. čínsko-japonské války. Během tohoto období reformní snahy čínské vlády ustoupily z velké části do pozadí. Do centra pozornosti se oblast medicíny vrátila až po roce 1949, kdy byla po období občanské války vyhlášena Čínská lidová republika vedená Komunistickou stranou Číny v čele s Mao Zedongem (毛澤東, 1893–1976). Obdobím po roce 1949 se tato práce nebude zabývat, zaměřuje se na období 30. let 20. století, kdy probíhala debata mezi zastánci a odpůrci tradiční medicíny v časopise *Duli pinglun*, s ohledem na předchozí události, které toto období formovaly.

Předmětem této diplomové práce jsou otázky proč a za jakých okolností někteří čínští intelektuálové trvali na přijetí nebo nepřijetí západních poznatků v medicíně a jaké

argumentační strategie používali při formulaci svých argumentů, jak systém západní medicíny do Číny pronikal a jak probíhalo jeho formování.

Již do konce 19. století došlo k prolínání západních a čínských poznatků v oblasti vědních disciplín jako byly matematika, fyzika nebo astronomie. V případě medicíny ale ještě ve 30. letech 20. století stále k obdobné fúzi, případně úplnému nahrazení čínských poznatků moderními, nedošlo. Naopak do jisté míry paralelně existovaly dvě různé tradice – západní moderní medicína a tradiční čínská. O tom, do jaké míry byly v tomto období oba systémy rozvinuty, bude pojednávat další část této diplomové práce.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část je věnována obecným souvislostem a teoretickému uvedení do tématu s přesahem do dřívějších období, aby bylo možné vysvětlit formativní souvislosti sporu o čínskou a západní medicínu období 30. let 20. století. Tato část práce byla vypracována z větší části na základě sekundární literatury s přihlédnutím k pramennému materiálu. Druhá část práce je založena zejména na samostatné práci s historickým pramenným materiálem. Samostatná analýza těchto materiálů je rozvíjena v diskuzi, která byla vypracována na základě výše uvedené práce s pramenným materiálem s přihlédnutím k sekundární literatuře. Tato diskuze tvoří jádro diplomové práce. Veškerý pramenný materiál použitý v této práci a všechny zdroje, ze kterých jsme čerpali, jsou uvedeny jak v poznámkách v textu, tak v seznamu použité literatury.

2 Historické pozadí – okolnosti příchodu západní medicíny do Číny

Historické okolnosti a souvislosti jsou zcela zásadní pro pochopení tohoto sporu i pro vedení plnohodnotné diskuze nad argumenty jednotlivých aktérů této debaty ve 30. letech 20. století.

Tato kapitola se pokouší shrnout zásadní okolnosti příchodu západní medicíny do Číny a jejího postupného rozvoje. Popisuje historické okolnosti průniku západní medicíny od nejnižších mezi vyšší vrstvy čínské společnosti, který byl zcela zásadní pro vývoj medicíny v Číně. Věnovat se bude také procesu vymezování se čínské medicíny vůči západní tradici. Popisuje tak okolnosti, za kterých se vyvinula situace medicíny v Číně ve 30. letech 20. století – postupné pronikání západní medicíny, proměnu společenského klimatu na základě historických souvislostí čínsko-japonské války a postoj čínské vlády k čínské medicíně po pádu císařství.

2.1 Západní misionáři a Qingská reakce na západní medicínu

Hlavní vliv pro počáteční šíření západní medicíny v Číně měly aktivity západních misionářů, přičemž jako klíčové můžeme chápat období po roce 1800. Misionářských aktivit západních křesťanů, které byly úzce spjaté s vojenským prosazováním západních zájmů v Číně, v průběhu 19. století stále přibývalo a misionáři od počátku kladli na oblast medicíny velký důraz. Chápali ji jako účinnou pomůcku k obracení obyvatel Číny ke křesťanské víře, k čemuž dobře posloužilo, že v čínských podmínkách bylo tradičně léčitelství spojováno s rolí náboženství, například s buddhistickými chrámy (Andrews, 1996, s. 9).

Od počátku se na misionářských lékařských aktivitách v Číně podíleli zkušení lékaři a odborníci na medicínské profese. Průkopníkem byl Robert Morrison, který založil v Makau roku 1827 lékařskou poradnu pro chudé Číňany. Dalším průkopníkem byl Peter Parker, který v roce 1836 založil nemocnici a ambulantní kliniku v Kantonu. Po jejich dílčích úspěších se začaly misie obdobného typu rozšiřovat. V roce 1838 byla založena Lékařská misionářská společnost (Medical Missionary Society), jejímž úkolem bylo vytvářet zázemí pro program lékařských misí v Číně (Croizier, 1968, s. 37).

Čína se nicméně od počátku k západní medicíně nestavěla nijak přátelsky ani otevřeně (Porter, 2013, s. 186). Západní medicína byla přirozeně chápána jako součást západní agrese. Západní poznatky byly vnímány jako součást západní kultury provázené odlišným náboženstvím, než byla domácí tradice, což jí nijak nepřidávalo na přitažlivosti pro čínské vzdělance počátku 19. století ani pro čínskou vládu. Pro většinu Číňanů byla západní medicína podivná a nebudila v nich důvěru. Západní lékařství často pobuřovalo a jevílo se jako barbarské (Andrews, 1996, s. 10).

Do 20. století byla většina klientů západních misionářských nemocnic z nejhudších vrstev čínského obyvatelstva. Byli to ti, kteří si nemohli péči čínského lékaře finančně dovolit (Andrews, 1996, s. 9). Mezi nižšími vrstvami čínské společnosti měla misionářská aktivita cizinců spojená s budováním středisek lékařské péče poměrně pozitivní odezvu. Tato péče byla zdarma anebo cenově dostupná i pro chudé a měla léčebné výsledky. Neznamenal to ale, že by přestali vlivem západní medicíny důvěřovat v lékaře čínské medicíny. Naopak, obě tradice pokračovaly spíše paralelně a nebylo výjimkou, když jeden pacient navštívil jak západního, tak čínského lékaře, například aby viděl, která péče lépe zabírá anebo aby dosáhl lepších léčebných výsledků (Croizier, 1968, s. 40–41).

Misionářům se ale obecně nedařilo si na svou stranu naklonit literátskou vyšší vrstvu džentry. Čínská džentry se ke křesťanství i k cizincům stavěla spíše nepřátelsky. Obecně nebylo nic, co by džentry pobízelo k širším kontaktům s misionáři (Fairbank, 2010, s. 255). K cizincům chovali nedůvěru a dokonce se vyskytly i zkazky o ďábelských praktikách, které misionáři ve svých nemocnicích provozují (Croizier, 1968, s. 41).

Cizí léčebné postupy samozřejmě mohly budit samy o sobě podezření. Navíc je ale nutno přiznat, že některé zkazky se patrně zakládaly na pravdě. Andrews například píše, že chirurgické zákroky byly na Číňanech často prováděny bez jakékoli anestezie, protože se věřilo, že Asiaté mají vyšší práh bolesti než europoidní rasa (Andrews, 1996, s. 9). W. H. Jefferys a J. L. Maxwell (1911, s. 8) k tomuto píší: „Mezi cizinci panuje obecný názor, že citlivost vůči bolesti u Asiátů, obzvláště u mongoloidní rasy, není tak vysoce rozvinuta jako u jiných lidských ras.“¹

Pokud bychom tuto situaci srovnali se situací v Evropě a USA, je ovšem nutno dodat, že ani důvěra v nemocniční prostředí na Západě nebyla vždy samozřejmostí,

¹“There is a very general impression among foreigners that the pain sense of the Asiatic, particularly the mongolian races, is not nearly so highly developed as in other races of men.”; Sami autoři se vůči tomuto názoru vyhrzovali, nesouhlasili s touto tezí. Citováno v Andrews (1996, str. 9)

nicméně situace se pozitivním směrem vyvíjela s předstihem několika dekád (Porter, 2013, s. 421). Pro ilustraci Robert Morris v roce 1930 napsal toto ohlédnutí za 50 lety své praxe v USA: „Jednou z největších změn, kterou jsem mohl pozorovat v uplynulých padesáti letech, byla změna v názorech veřejnosti na nemocnice. Před zavedením antiseptické chirurgie v nich jednoznačně převažovaly hrůza a strach, které ovšem měly svá opodstatnění. Naopak po zavedení antiseptiky tento strach z očí laické veřejnosti rychle vymizel. Dříve znělo lidem slovo „nemocnice“ stejně zlověstně jako mor či choromyslnost [...] Dnes si naopak téměř každý, ať má jakkoli vážnou chorobu, přeje být léčen právě tam.“ (cit. v Porter, 2013, s. 186–7). Ačkoli není řeč o anestezii, která byla i v Evropě, včetně celkové anestezie známá a při operacích používaná už od poloviny 19. století, můžeme si udělat obrázek o vztahu veřejnosti k lékařské péči (Porter, 2013, s. 407–8).

Přesto ale byla práce v misionářských nemocnicích jedním z neúčinnějších způsobů evangelizace místního obyvatelstva. Většina západních badatelů se přiklání k názoru, že činnost misionářů v oblasti zdravotnictví měla prokazatelně pozitivní důsledky pro čínský lid, které se nedaly zcela přehlížet. Činnost lékařských misionářů proto byla chápána pozitivněji než činnost jiných misíí.

Navíc i přes obecně nepřátelský vztah vůči činnosti cizinců v Číně na konci 19. století platilo, že se i mezi džentry našlo mnoho takových, kteří nakonec západní lékaře vyhledali, zejména pokud šlo o problémy, pro které čínská medicína neměla řešení. Úspěchy západní medicíny pak pomáhaly pozitivnějšímu pohledu na západní medicínu ze strany džentry. Jedním z takových příkladů může být například Li Hongzhang (李鴻章, 1823–1901), který se přiklonil na stranu západní medicíny poté, co západní lékař dokázal uzdravit jeho ženu v případě, kdy čínský lékař neznal řešení (Croizier, 1968, s. 42).² Ojedinelé případy podpory mezi džentry ale nebyly dostačující k tomu, aby se západní medicína mohla zásadním způsobem rozšířit. K tomu byla zapotřebí oficiální vládní podpora spojená s budováním nových institucí na organizační podporu medicíny, nových nemocnic, škol atd.

Dynastie Qing byla až do doby boxerského povstání (yihe tuan yundong 義和團運動, 1900–1901) poměrně kulturně konzervativní a nespatořovala dostatečné důvody k postavení se na stranu západní medicíny. A to i přes porážku Japonskem v první čínsko-japonské válce (1894–5), kdy se ukázalo, že Hnutí za sebeposílení (yangwu yundong 洋務

² V roce 1893 dokonce z vlastní iniciativy založil Tianjinskou lékařskou školu (Tianjin Medical School) 北洋醫學堂, která se později stala významnou institucí pro vzdělávání čínských lékařů západní medicíny.

運動, od 60. let 20. století) dynastické moci není účinné a mnozí intelektuálové trvali na tom, že za porážkou Qingů stojí právě jejich přílišný konzervatismus. Za příčinu prohry bylo mimo jiné označováno také nerozvinuté zázemí polní medicíny a hlavně nedostatečnost prevence nakažlivých chorob (Saneyoshi, 1901, s. 506–507).

Až po porážce během boxerského povstání se Qingové v rámci modernizačních reforem, tzv. období „Nové politiky“ (Xinzheng 新政, 1901–1911), které skončilo Xinhaiskou revolucí (Xinhai geming 辛亥革命, 1911), pokusili i o modernizaci medicíny. Došlo k částečné akceptaci západní medicíny, ve skutečnosti ale nově zavedená opatření nikdy nezačala dobře fungovat (Croizier, 1968, s. 45). Reformní snahy měly na situaci medicíny pouze velmi omezené reálné dopady.

Jako zlomový okamžik v chápání západní medicíny mezi čínskou elitou spojenou s císařským dvorem Jane B. Andrews (Andrews, 1996, s. 14) i Ralph Croizier (Croizier, 1968, s. 45–46) shodně chápou úspěchy západní medicíny v prevenci proti šíření plicního moru v Mandžusku v letech 1909–1911. Čínští lékaři si s ním nedokázali poradit. Císařská vláda se tedy obrátila na doktora Wu Liande (伍連德, 1879–1960), který získal vzdělání v Anglii na Cambridgeské univerzitě. Západní medicína sice v té době neuměla mor léčit stejně jako čínská, ale pomocí hygienických opatření jako byly karanténa nebo hromadné spalování mrtvých těl dokázala zabránit šíření moru.

Qingská vláda nicméně již neměla čas prosadit modernizační reformy v medicíně, roku 1911 padla v republikánské revoluci (xinhaiská revoluce).

2.2 Čínská republika, nacionalistická vláda a modernizace medicíny

Prvotní republikánská vláda již plně akceptovala západní medicínu, ale díky politickým zmatkům se jí nepodařilo uvést do chodu žádná systematická opatření. Prezident Yuan Shikai (袁世凱, 1859–1916) otevřeně podporoval západní medicínu. V roce 1913 vydal prezidentský dekret, kde uznal západní medicínu a dokonce legalizoval pitvu. V roce 1915 byla západní medicína zahrnuta do vládou schválených medicínských osnov, ze kterých byla vyňata čínská medicína. Byla ustavena Kancelář pro veřejné zdraví Ministerstva vnitra, které v roce 1916 vydalo několik nařízení o veřejné hygieně a prevenci šíření infekčních nemocí (Croizier, 1968, s. 47).

Centrální vláda ale nadále hrála spíše menší roli a zdravotnictví se rozvíjelo na lokální úrovni spíše díky iniciativě jednotlivých provinčních úředníků nebo soukromých osob. Z velké části byla Čína závislá na zahraniční podpoře, především činnosti západních

misionářů (Croizier, 1968, s. 48). Situaci vylepšovaly soukromé a lokální projekty, které nebyly řízeny centrální vládou (Croizier, 1968, 47). Většinu z opatření a nařízení této doby se nepovedlo uvést do praxe a k oficiálnímu zákazu čínské medicíny vůbec nedošlo (Wong, Wu, 1976, s. 436–438).

Prvotní republika do jisté míry selhala, Yuan Shikai se nejprve prohlásil za císaře a poté roku 1916 zemřel. Po roce 1916 se Čína ponořila do tzv. éry militaristů, kdy reálnou moc nad jednotlivými územími v Číně spíše než centrální vláda měly jednotlivé osobnosti nejrozumnějších politických názorů. V této době se implementace centrálního přístupu k medicíně nemohla dařit.

Z původně misionářské profese zaměřené na službu veřejnosti, která se orientovala převážně na chudé, se také postupně stala záležitost privátních ambulancí. Ty vedli lékaři, které motivovala především vidina zisku. Koncentrovali se proto ve velkých městech, kde sídlila bohatá klientela. Chyběla přitom státní kontrola, která by dokázala vývoj nasměrovat pozitivnějším směrem (Croizier, 1968, s. 52–53).

Zlom (nejen) z hlediska modernizace tradiční medicíny v Číně nastal v pravém smyslu až během tzv. Nankingské dekády v letech 1928–1937. V tomto období se Čankajškem (Jiang Jieshi 蔣介石, 1887–1975) vedený Kuomintang (Čínská národní strana, Zhongguo Guomindang 中國國民黨) pokusil o znovuvybudování moderního centralizovaného státu v Číně a také o vybudování nového modernizovaného oboru medicíny na základě západních vzorů. Bylo to poprvé v historii, kdy Čína měla centralizovanou správu všeho souvisejícího se zdravotnictvím. Došlo k ustavení ministerstva zdravotnictví a převážila snaha o prosazení modernizačních reforem (Croizier, 1968, s. 53–54).

Za hlavní bod zlomu někdy bývá považován rok 1929, kdy se konala první Národní konference veřejného zdraví. Právě tam došlo k jednohlasnému odsouhlasení návrhu na zákaz staré medicíny v podobě dokumentu s názvem „Zrušení staré medicíny k odstranění překážek v medicíně a veřejném zdraví“ (Feizhi jiuyi yi saochu yishi weisheng zhi zhang'ai an 廢紙舊醫以掃除醫事衛生之障礙案). Jeho obsahem bylo, že tradiční lékaři se musí registrovat u vládou pověřených orgánů a navštěvovat doplňkové kurzy, aby mohli pokračovat v praktikování. Nadto nebylo dovoleno tradičním lékařům zakládat školy, inzerovat, nebo prostřednictvím tradičních lékařských společností šířit reklamu. Konečným cílem bylo úplné odstranění čínské medicíny (Taylor, 2011, s. 7; Lei, 2000, s. 13).

Lei Hsiang-lin (Lei, 2000, s. 1) popisuje, jak překvapivě právě odhlasování tohoto návrhu vedlo k opačnému efektu, když vyvolalo reakci tradičních lékařů, kteří se na odpor proti tomuto nařízení zmobilizovali do Hnutí za národní medicínu (Guoyi yundong 國醫運動). Právě to pak vedlo k desetiletí bitev mezi zastánci a odpůrci tradiční medicíny. Zastánci obou táborů se začali organizovat a snažili se navzájem prosadit své zájmy skrze státní strukturu a soutěžili spolu o výhody nabízení státem.

Lei Hsiang-lin tvrdí, že kdyby nedošlo k tak velkému střetu mezi zastánci západní a východní medicíny, kteří v té době vedle sebe již několik desítek let bez větších konfliktů koexistovali, čínská medicína by pravděpodobně postupem času spontánně zanikla. Píše doslova: „tradiční čínská medicína‘ překročila práh modernity v momentě, kdy se čínská medicína setkala se státem“ (Lei, 2000, s. 4)³. Cituje C. C. Chena (Chen, 1989, s. 3–4), který píše, že z hlediska zastánců západní medicíny v roce 1929 došlo ke strategické chybě, když se Kuomintang pokusil čínskou medicínu zakázat. Tvrdí, že jinak by k zániku tradiční medicíny došlo během času přirozeným způsobem. Tím, že na konci dvacátých let zastánci modernizace chtěli, aby se od čínské medicíny zcela upustilo, zpozdili přirozený vývoj a i případnou fúzi čínské a západní medicíny o několik desítek let.

Po vydání rozhodnutí na regulaci tradiční medicíny skupiny tradičních lékařů rychle svolaly národní konferenci, která se konala v Šanghaji 17. března 1929 (Taylor, 2011, s. 7). Po tomto setkání se čínským lékařům podařilo mobilizovat veřejné mínění proti hrozbě zániku čínské medicíny a národní esence (guocui 國粹; o národní esenci pojednává další část diplomové práce) a organizace čínských lékařů byla schopna vyvinout takový vliv na významné politické představitele Kuomintangu, že rozhodnutí o regulaci čínské medicíny bylo zrušeno. Namísto tohoto rozhodnutí byla v roce 1930 vydána „Prozatímní regulace lékařů“, která se nevztahovala na činnost lékařů čínské medicíny. Ještě v tomtéž roce také někteří členové Kuomintangu začali prosazovat návrh na ustavení Institutu národní medicíny (Guoyi guan 國醫館), který by zastupoval a sdružoval všechny čínské lékaře (Croizier, 1968, 134).

To muselo být samozřejmě velkým zklamáním pro ty čínské intelektuály, kteří doufali ve výlučné prosazení vědecké západní medicíny a kteří jistě byli rozhodnutím z roku 1929 veskrze potěšeni.

³ [...] the crucial moments at which traditional Chinese medicine crossed the threshold of modernity [...] is, "When Chinese Medicine Encountered the State."

Institut národní medicíny (Guoyi guan) byl později, v březnu roku 1931, skutečně založen. Jeho cílem, kromě poskytnutí institucionální podpory čínským lékařům za pomoci vědeckých metod, bylo dát do pořádku čínskou medicínu, utřídit systém léčiv a metody výroby léků, upravit léčbu nemocí. Klíčovým konceptem Institutu národní medicíny bylo „zvědečtění čínské medicíny“ (kexuehua 科學化). Klíčovým bodem bylo udělování licencí čínským lékařům (Croizier, 1968, s. 134, 138).

Když v roce 1933 29 členů Ústřední politické rady podpořilo rezoluci, která měla pověřit správou nad regulacemi národní medicíny Institut národní medicíny, který byl v této době stále nevládní organizací, vyvolalo to další vlnu kritiky zastánců západní medicíny. Přijetí takového rozhodnutí totiž znamenalo, že by Institut národní medicíny byl pověřen veškerou regulací lékařů čínské medicíny s posvěcením státní autority. Toto rozhodnutí neprošlo schválením, nicméně v nové podobě se objevilo 15. prosince 1933. Bylo dáno za pravdu některým připomínkám a právem udělovat licence nedisponoval Institut národní medicíny, ale ministerstvo vnitra a relevantní místní orgány, přesto ale pro odpůrce čínské medicíny představovalo ránu, protože lékařům čínské medicíny se dostalo oficiálního uznání. Ani tradiční lékaři ovšem nebyli spokojeni, protože se jim nedostávalo nedostatečné úrovně vlastní samosprávy (Croizier, 1968, s. 136).

Období 30. let se proto neslo ve znamení sporů mezi čínskou a západní medicínou. Čínští lékaři oficiálně sdružení pod nově vzniklým Institutem národní medicíny přijali za svůj koncept zvědečtění čínské medicíny a jejího přizpůsobení se moderním institucím a trvali na zachování národní medicíny ve jménu zachování národní esence. Proti vládní podpoře čínské medicíny ve 30. letech se naopak bouřili prozápadně orientovaní čínští intelektuálové, kteří vyžadovali odstranění čínské medicíny coby symbolu přežitých tradic.

Právě v této atmosféře, v roce 1934, se odehrávala debata v periodících *Da gongbao* a *Duli pinglun*, kterou se zabývá tato diplomová práce. Centrem sporu zůstávala debata o nemožnosti nalezení vědeckých základů národní medicíny, oponovaná argumenty hnutí za národní esenci. Západně orientovaní intelektuálové se bouřili a vyjadřovali svou frustraci, zastánci národní esence poskytovali své protiargumenty a v reálné praktické rovině se vlastně mnoho nedělo. Ve skutečnosti Kuomintang neměl dostatečnou moc nad celým územím Číny, aby mohl tato rozhodnutí uvést do praxe v dostatečné míře.

V následujícím roce (1935) byla vyhlášena Deklarace za budování kultury na čínských základech (Zhongguo benwei de wenhua jianshe xuanyan 中國本位的文化建設宣言), požadující zachování čínských základů při budování nové Číny (De Bary, 1999, s.

387–388). Deklarace za kulturní konstrukci se o čínské medicíně nezmiňuje, brzy se ale objevily hlasy aplikující „čínské základy“ na debatu o čínské medicíně. V témže roce došlo i ke schválení rozhodnutí o rovnoprávnosti čínské a západní medicíny (Croizier, 1968, s. 137). Reálné snahy o změnu v oblasti medicíny byly ale do značné míry narušeny počátkem čínsko-japonské války roku 1937, kdy se centrum pozornosti přesunulo k záležitostem války.

3 Filozofické souvislosti boje mezi čínskou a západní medicínou v první polovině 20. století

Tato kapitola se věnuje sociálním a filozofickým souvislostem boje o čínskou a západní medicínu. Zaměřujeme se na klíčové intelektuální vlivy a okamžiky, které vedly k tomu, že spor o čínskou medicínu se mohl rozhořet do velké diskuze 30. let 20. století.

3.1 Sociální darwinismus

Jedním z vlivných myšlenkových směrů v Číně na počátku 20. století se stal sociální darwinismus, založený na myšlenkách Charlese Darwina (1809–1882, čínsky Cha'ersi Da'erwen 查爾斯 達爾文) o přírodním výběru a Herberta Spencera (1820–1903, čínsky Hebote Shibinsai 赫伯特 史賓賽) o přežití silnějšího aplikovaných na lidskou společnost. Ten čínským intelektuálům poskytnul vysvětlení, proč se Čína ocitla v nezáviděníhodné mezinárodněpolitické situaci, i motivaci a myšlenkové opodstatnění k reformám dosavadního řádu čínské společnosti.

Nejvýznamnějším propagátorem sociálního darwinismu v Číně byl Yan Fu (嚴復, 1854–1921) (Schwartz, 1968, s. 42), který pro čínské publikum představil ve svém překladu (1903) vybrané myšlenky Herberta Spencera a dalších západních intelektuálů. Po 1. čínsko-japonské válce (1894–1895) přeložil vybrané části z Huxleyho (Thomas Henry Huxley, čínsky Tuomasi Hengli Hexuli 托馬斯·亨利·赫胥黎, 1825–1895) knihy *Evolution and Ethics* (1893) do čínštiny pod názvem *Tian yan lun* 天演論 (1893). Yan Fu ve svých překladech zdůraznil především myšlenku boje o přežití mezi národy, kdy slabší národ zaniká, anebo je přímo zcela pohlcen silnějším národem, schopným lépe prosadit své zájmy v neúprosném boji o přežití. Čínu na počátku 20. století Yan Fu chápal jako slabší národ, který by se proto měl co nejrychleji vzchopit, dokud nebyl zcela zničen nebo pohlcen jinými národy. V zájmu vlastního přežití měla Čína usilovat o reformy a vlastní modernizaci a tedy lepší přizpůsobení se současné situaci (Zarrow, 2005, 60–61).

Pokrok a přírodní výběr jsou z hlediska sociálního darwinismu chápány jako nevyhnutelný proces, kterému nelze nijak vzdorovat. Proto ani nemělo smysl trvat na starých hodnotách a starém společenském uspořádání. Důležitým východiskem se musely stát reformy. Jejich hlavním cílem a hlavním zájmem Číny mělo být posílení země a

vytvoření silnější pozice pro přírodní výběr. Trvání na udržení přežitých vzorců spravování státu a společnosti se jevílo jako neudržitelné.

Toto myšlenkové stanovisko, spolu s dalšími faktory, postupně opravdu způsobilo odklon od původních hodnot tradičního konfucianismu, změny v pojetí etiky čínské společnosti i proměnu dosavadní hierarchie, celá čínská společnost prošla reorganizací.

Stejně tak, jako v dalších oblastech poznání, i na poli medicíny Čína čelila konfrontaci se západními filozofiemi a poznatky. V kontextu nové mezinárodněpolitické situace a nových myšlenkových směrů byla právě medicína jednou z důležitých oblastí k celospolečenské diskuzi, která byla provázána s řadou politických a společenských témat dobové čínské společnosti. V sociálnědarwinistickém konceptu národní síly se medicína jevila jako jedna z klíčových oblastí, které by mohly pomoci dosáhnout silnějšího a konkurenceschopnějšího čínského národa (Croizier, 1968, s. 59–60).

Brzy se tak do středu pozornosti dostaly efektivita a výhody západních metod léčby, které stály v kontrastu s domácí čínskou tradicí. Zdravotnictví v Číně na počátku 20. století bylo velmi nerozvinuté, ve většině oblastí se obyvatelé potýkali s nedostatkem zdravotní péče. Intelektuálové na přelomu 19. a 20. století věřili, že systém veřejného zdraví a nemocnic činil občany západních zemí konkurenceschopnějšími ve všech ohledech, kdežto Čína sama oslabovala svůj lid tím, že zanedbávala medicínský systém (Andrews, 1996, s. 60, 62–63). Přitom bylo dle jejich přesvědčení pro přežití čínského národa třeba zajistit silnou čínskou rasu a pro tento účel bylo nutné vybudovat dobré zázemí v oblasti zdravotnictví, pro což bylo zase potřeba podpory vlády a společnosti, které byl na počátku 20. století žalostný nedostatek. Věřili, že jedině prostřednictvím reformy bude možné zachovat čínskou rasu (Croizier, 1968, s. 59–60; Andrews, 1996, s. 62–63).

Sociálně darwinistické kladení moci a síly na první místo později vedlo také k prosazování materializmu a utilitarizmu, jež se dostalo do střetu s humanističtější orientovanými hodnotami. Myšlenky sociálního darwinismu proto dále působily jako katalyzátor nových filozofických témat.

3.2 Preference vědy a scientismus

Při zkoumání příčin evropského materiálního pokroku, díky kterému Evropa získala převahu v mezinárodních vztazích, pozornosti čínských intelektuálů nevyhnutelně nemohlo ujít evropské osvícenství a víra ve vědu. Rozvoji vědy přisuzovali někteří čínští

intelektuálové hlavní roli v rozvoji evropského pokroku a nedostatku vědeckého poznání pak čínskou zaostalost (Zarrow, 2005, s. 134; Andrews, 1996, s. 4).

Zároveň ale na samém počátku 20. století nebylo pro čínské intelektuály jednoduché vzdát se svých tradic, a to především hodnotového rámce vyplývajícího z konfucianismu. Zdráhali se bořit staré čínské hodnoty a uspořádání společnosti, zároveň ale nebylo možné přehlížet nutnost přijetí západních poznatků (Liu, 1973, s. 131–133). V duchu teorií sociálního darwinismu také čínští intelektuálové věřili v to, že vědeckotechnický pokrok, mimo jiné i na poli medicíny, může pomoci Číně získat příznivější postavení mezi ostatními národy (Croizier, 1968, s. 60).

V první a druhé dekádě 20. století mnoho z nich uznávalo vědu jako hodnotu. Oproti nim stálo mnoho těch, kteří ji neuznávali jako hodnotu a raději se klonili k hodnotám dřívější čínské kultury, ale nezpochybňovali moderní vědecké poznatky jako takové. Vynálezy a moderní vědecké výdobytky byly nezpochybnitelné.

Nebylo ale jednoduché odvrhnout vlastní čínské duchovní hodnoty a přiklonit se k jiným. Na konci Qingů byl převládajícím intelektuálním konceptem postup v duchu *tiyong* (體用) – tedy, „čínské učení jako filozofický základ a učení západní pro praktické účely“. Koncept *tiyong* se nicméně ukázal brzy jako nerealizovatelný, protože západní učení s sebou nevyhnutelně přinášelo i západní filozofii. Mnohé z tradiční čínské společnosti se ukázalo být neudržitelné. Věda se postupně stala novým kritériem rozvoje Číny a téměř absolutní hodnotou některých čínských intelektuálů.

Na konci 19. a v první dekádě 20. století se čínští intelektuálové v oblasti medicíny spíše snažili kombinovat západní a čínské poznatky a dosáhnout tak určité synkreze toho nejlepšího z tradice čínské kultury a nových západních poznatků. K přehodnocování samotných hodnot i v čínské medicíně docházelo spíše ojediněle. Hlasy za její úplné odvržení, pokud se ozývaly, byly spíše raritou. Během Májového hnutí se ale naplno rozhořela diskuze o odmítnutí dosavadních tradic, jejíž součástí se stala i čínská medicína s celým filozofickým systémem, na kterém se zakládala, a která pro zastánce modernizace symbolizovala přežitou minulost (Croizier, 1968, s. 70–71). Výrazným myšlenkovým proudem v Číně se stal scientismus, který v čínském podání nadřazoval poznání založené na přírodních vědách nad poznání založené na čínské tradici. Čínská medicína byla stavěna do přímého kontrastu s moderní vědou. Čínští intelektuálové poukazovali na nevědeckost tradiční medicíny a označovali ji jako hlavní příčinu její nekompatibility s moderní dobou. Tradiční medicína se stala symbolem všeho iracionálního, založeného na pověrách ze staré

tradiční společnosti. A zůstala jím během Májového hnutí, v průběhu 30. let i hluboko do let 40.

3.3 Kulturní ikonoklasmus Májového hnutí

Důležitým mezníkem z hlediska čínských intelektuálních dějin bylo bezesporu Májové hnutí (Wusi yundong 五四運動, 1919). Jedná se zejména o hnutí spojené s úsilím mladé čínské inteligence modernizovat po všech stránkách svou zemi. Často se pro něj užívá také termín čínská intelektuální revoluce. Jednalo se o další reakci čínských intelektuálů na mezinárodně politické postavení Číny a také o snahu toto nepříznivé postavení vlastní země zvrátit. Název hnutí pramení z historických okolností, kdy první demonstrace proběhly v přímé návaznosti na výsledky pařížské konference po konci 1. světové války v květnu 1919.

Nová generace čínských elit se radikálně obrátila proti tradičním čínským hodnotám a požadovala radikální přijetí západních vzorů – tedy především demokracie, racionality a svobody jednotlivce. S příchodem nové generace Májového hnutí už v očích na vědu a pokrok orientovaných intelektuálů nebyl žádný prostor pro kompromis, kterého byli ochotni intelektuálové 10. let 20. století. Militantní modernisté 20. let prosazovali odmítnutí zaostalých tradic a příklon k vědě (Liu, 1972, 124–125).

Boj za novou kulturu, kdy čínští intelektuálové byli plně připraveni odmítnout každý aspekt čínské kultury, plně zasáhl i oblast čínské medicíny, která pro ně byla symbolem mrtvé minulosti. Spolu s kulturním ikonoklasmem Májového hnutí přišel i první opravdový útok na čínskou medicínu, kdy se začaly ozývat hlasy rezolutně požadující její úplné odmítnutí. Čínská medicína a její reforma se pro ně staly součástí boje za novou Čínu (Croizier, 1968, s. 71–72).

3.4 Válka vědy s metafyzikou

Tak zvaná „válka vědy s metafyzikou“ (kexue yu xuanxue zhanzheng 科學與玄學戰爭) nebo také „spor o vědu a životní názory“ (kexue yu rensheng guan 科學與人生觀) byl do značné míry reakcí části čínských intelektuálů po událostech 1. světové války, který od počátku 20. let vykrystalizoval v Číně v reakci na propagaci vědy jako jediné hodnoty. Jde o označení pro debatu mezi zastánci dvou odlišných teorií kdy proti sobě stáli scientisté, tedy zastánci vědy, a na druhé straně zastánci metafyziky, kteří tvrdili, že věda nemůže poskytnout odpověď na všechny společenské otázky.

Spor vyvolal v roce 1923 svou přednáškou s názvem Věda a životní názory (Kexue yu rensheng guan 科學與人生觀), ve které tvrdil, že životní názory nepodléhají vědě, Zhang Junmai (張君勱, 1886–1969). Tvrdil, že pocit, že pro všechny věci na světě existují přírodní zákony a všechny věci jsou řízeny kauzalitou, je mylný. Ve skutečnosti neexistují žádná tak jednoznačná kritéria, kterými by se dala hodnotit skutečnost. Ding Wenjian (丁文江, 1887 – 1936) poté napsal článek s názvem Věda a metafyzika (Xuanxue yu kexue 玄學與科學), kde reagoval na Zhang Junmaiovy argumenty. Tvrdil, že metafyzika je neřád a protivník vědy a hlavně, že životní názory je možné pomocí „vědecké epistemologie“ sjednotit na pravdivém poznání. Důležité bylo také, že věda může zcela ignorovat všechna tvrzení a myšlenkové systémy, které nepřijímají její autoritu, a že věda nemá připouštět žádné kompromisy. (Zarrow, 2005, s. 179–180).

Hlavním argumentem odpůrců vědeckého přístupu byla domněnka, že právě racionalismus a utilitarismus vyvolal v Evropě krizi hodnot, která vedla k 1. světové válce. Část čínské inteligence se chtěla vyvarovat takové krizi hodnot pro Čínu a prosazovala znovu změkčení vědeckého přístupu pomocí metafyziky, tedy hlavně větší důraz na humanitní hodnoty a autonomii lidské vůle proti mechanickému vysvětlování vědeckou kauzalitou. Část z nich se přitom začala obracet zpět ke konfuciánským hodnotám (Zarrow, 2005, s. 178).

V oblasti sporu o západní a čínskou medicínu měla tato diskuze vliv v podobě stanoviska některých zastánců čínské medicíny, že vědecké principy nejsou dostatečné k vysvětlení všech souvislostí, které vystihuje filozofický rozměr čínské medicíny. Tedy, že vědecká kauzalita nedokáže vysvětlit všechny souvislosti uvnitř lidského těla, vysvětlit podstatu života atd., a proto by měla být čínská medicína chápána jako v tomto aspektu vůči západní medicíně dokonalejší a tedy hodná zachování. Na druhou stranu radikální zastánci západní medicíny nechtěli v souladu s přijetím autority vědy připustit žádné kompromisy s vědecky nepodloženými tvrzeními.

3.5 Národní esence

Spolu s těmi, kteří volali po odstranění staré kultury, se samozřejmě objevili i její obhájci. Ti zastávali různou škálu konzervativních stanovisek. Důležitým argumentem pro ně bylo zejména zachování čínského národa skrze zachování jeho národní identity chápané jako důvod pro zachování čínských tradic (Zarrow, 2005, s. 187). Jejich heslem se tedy stalo zachování „národní esence“ (guocui 國粹).

Hnutí za národní esenci bylo původně hnutím, které v roce 1905 založil Liu Shipai (劉師培 1884 – 1919). Ten v zachování „národní esence“ spatřoval možnost zachování čínské morálky, obsažené v klasických spisech, za současného přijetí západních vědeckých poznatků. Tradiční poznatky se pokusil utřídit do několika kategorií podle oborů (politika, historie, školství, literatura, umění, přírodní vědy) a poskytnout tak základ poznatků, které tvořily „národní esenci“ a které měly zahrnovat vybrané nejlepší aspekty čínské kultury hodné zachování. Založil proto „národní studia“ (guoxue 國學), jejichž předmětem bylo skrze paradigma západních kritérií přeformulovat staré čínské nauky a poznatky a vytvořit tak základy „národní esence“. Důležitým bylo zejména zachování čínských hodnot. „Národní esence“ měla potom být tím, co bude odlišovat modernizovaný čínský národ od jiných světových národů. Její zachování mělo zaručit, že národ čínský nebude ostatními pohlcen a zachová si svá morální stanoviska (Kurtz, 2014, s. 67–68).

Postupně se ale během 20. let Hnutí za národní esenci proměnilo spíše v opozici vůči reformismu Májového hnutí. Ve 20. a 30. letech 20. století šlo spíše o povrchní jev, kdy národní esence byla chápána jako cokoli abstraktně čínského. Přijetí západních poznatků a hodnot se zastánci národní esence obávali jako možnosti ztráty národního charakteru a zbytečného kulturního ikonoklastu (Croizier, 1968, s. 81).

Mezi zastánci národní esence tak byli stoupenci různorodé škály názorů. Někteří se domnívali, že přijetí západních materiálních poznatků je možné za současného zachování čínské esence obsažené v tradičních hodnotách. Jiní byli absolutními konzervativci, kteří trvali na nadřazenosti čínské kultury a zcela odmítali všechny kompromisy i pokusy o reformy. Takových ale bylo stále méně. Ve 30. letech 20. století většina z nich byla ochotna kompromisů s předpokladem, že dojde při reformách k zachování charakteristické národní esence, která byla chápána z větší části jako cosi nespecificky čínského.

Tento konzervatismus se pak vztahoval i na zachování staré tradiční medicíny, coby součásti tradiční čínské kultury. Právě v tradiční čínské medicíně někteří spatřovali národní esenci (Croizier, 1968, s. 81).

3.6 Japonský vliv

Se stagnující situací v Číně od období pozdního císařství po první polovinu 20. století bylo do kontrastu stavěno Japonsko, kde se díky reformám Meidži (mingzhi weixin 明治維新), které proběhly v době éry císaře Meidži (čínsky Mingzhi 明治, 1868 – 1912)

Japonsko proměnilo z feudální země na moderní industrializovaný stát. Reformním vzorem během tohoto období stály Japonsku evropské země, došlo k zavedení mnoha inovací po evropském vzoru a k velkému mezinárodněpolitickému posílení země. Japonsko a jeho přijetí západních poznatků, tedy i západní medicíny, bylo stavěno jako vzor pro budoucí směřování Číny. Procesu přijímání západní medicíny v Japonsku se věnuje diplomová práce Lucie Blaškové (Blašková, 2015).

Výrazný vliv na smýšlení čínských intelektuálů měla porážka Číny Japonskem během první čínsko-japonské války (1894 – 1895), ta byla pro většinu z nich velkým šokem. Čína už nemohla o poznání menší Japonsko chápat jako zemi podrobenou čínské kulturní nadřazenosti a musela hledat příčiny japonského materiálního rozkvětu. Pokrok Japonska, který tato země učinila díky reformám na základě západních poznatků v době, kdy v Číně ještě vládla dynastie Qing, byl kladen do přímého kontrastu se situací v Číně na počátku 20. století (Schwartz, 1986, s. 30).

Japonsko se stalo zdrojem inspirace pro potenciální čínské reformy i v oblasti medicíny. Vláda v Číně až do konce císařského období medicíně nevěnovala velkou pozornost a oblast veřejného zdraví zanedbávala, v Japonsku se oproti tomu podařilo vybudovat díky reformám v období Meidži výkonný zdravotnický systém (Croizier, 1968, s. 36).

Zajímavé je, že vzorem se Japonské reformy staly paradoxně jak pro zastánce tradiční medicíny, tak pro její odpůrce. Kulturní konzervativci, kteří se nechtěli vzdát specificky čínské medicíny, vyzdvihovali zejména japonský výzkum tradiční medicíny s odvoláním na to, že i Japonsko se inspirovalo ve svých úspěšných reformách z tradice.

Je pravdou, že Japonsko skutečně během reformy Meidži vynaložilo velké úsilí na vědecké přezkoumání tradičních léčiv čínské medicíny, do velké míry převzatých z Číny. Čínští intelektuálové na konci 20. a ve 30. letech, vyžadovali použití stejného přístupu pro reformu medicíny v Číně, vyzývali k tomu, aby se Čína také obrátila ke zkoumání vlastních tradic. Jejich odpůrci pak naopak vyzdvihovali skutečnost, že v Japonsku bylo na základě modernizačních reform zcela upuštěno od starých nepodložených postupů v medicíně a navíc byl jedním z důležitých kroků k moderní medicíně v Japonsku zákaz udělovat lékařské licence lékařům tradiční medicíny (Croizier, 1968, 102–103).

4 Vybrané rysy čínské medicíny podstatné pro diskuzi v časopise *Duli pinglun*

V této kapitole bude shrnuto několik dalších vybraných důležitých údajů, které dotváří prostředí sporu o čínskou a západní medicínu ve 30. letech 20. století. Popíšeme v nezbytné stručnosti některé aspekty z historie, teoretických základů a praktických metod čínské medicíny.

4.1 Historie čínské medicíny

Původ čínské medicíny je opředen legendami a tradičně sahá až k legendám o samotném vzniku čínské civilizace. První seznam léčebných rostlin údajně sestavil Shennong (神農, tradičně datováno 3737–2697 př. n. l.), který vyzkoušel „sto rostlin“ aby našel ty, které dovedou léčit a sestavil knihu *Herbář* (Ben cao 本草; Porter, 2013, s. 175 uvádí jako *Materia Medica Božského zemědělce*). Jeho následovníkem pak údajně byl Žlutý císař. Ten sestavil pojednání o principech zdraví a medicíně nazvané *Vnitřní kánon Žlutého císaře* (Huangdi Neijing 黃帝內經). Ve skutečnosti jsou ale obě tato díla výsledkem práce z období přibližně 3. – 2. století před naším letopočtem. Jejich spojení s mytickými zakladateli čínské civilizace nicméně ukazuje, jaký význam měla v tradici čínské společnosti (Croizier, 1968, s. 13–14).

Skutečné počátky čínské medicíny byly pravděpodobně stejné jako v případě jiných medicínských tradic světa (Porter, 2013, s. 173). Byly pravděpodobně založené jednak na praktických zkušenostech s uzdravováním zranění a nemocí a také na propojení s vírou v nadpřirozené síly. V textech z období dynastie Zhou (周 1046 př. n. l. – 256 př. n. l.) můžeme nalézt četné zmínky o šamanistickém původu medicíny (Chen, 1954, s. 7–10). Propojení medicíny s nadpřirozenem není ničím překvapivým a k srovnatelnému procesu došlo i v ostatních medicínských systémech srovnatelné doby (Castiglioni, 1975, kap. 3 a 4).

Během pozdního období Zhou došlo k sekularizaci šamanistické medicíny a během období Han (197 – 205 př. n. l.) s jistotou v Číně existovala medicína jako sekularizovaný obor a začaly vznikat také čistě medicínské spisy (Croizier, 1968, s. 15). Z této doby pocházejí zásadní spisy čínské medicíny, které jsou přisuzovány slavným lékařům, kteří se později stali polomytickými postavami čínské medicíny. Mezi těmito spisy je *Pojednání o poškození chladem* (Shang han lun 傷寒論 伤寒论), právě do doby pozdních Zhou či

počátku Han můžeme datovat také *Vnitřní Kánon Žlutého císaře*. Ten pojednává o tom, jak dosáhnout rovnováhy protikladných sil *yin* a *yang*, jsou zde popisovány různé metody dosažení rovnováhy, například zásady psychohygieny, dietní opatření a akupunktura a zaměřuje se také na obecné zákonitosti o zdraví a lidském těle, chápaném jako součást kosmologického vnímání světa. Koncepty, které jsou zde popsány, zůstaly klíčovými koncepty čínské medicíny až do moderní doby.

4.2 *Teorie yin–yang a pět prvků a šest qi*

Koncept *yin–yang*, coby dvou základních sil ve vesmíru, je jedním ze základních konceptů čínské filozofie, zcela klíčovým pro čínské kulturní prostředí a stejně tak i pro kulturní prostředí dalších zemí Dálného východu. Jedná se o základní koncept taoismu i konfucianismu, který popisuje komplementaritu navzájem protikladných sil utvářejících svět. V čínské medicíně spolu s dalšími teoriemi, které se na něj navazují, především *teorií pěti prvků*, tvoří základní filozofické východisko. Můžeme jej tedy nazvat základním pilířem čínské medicíny (Hsu, 2010, s. 47).

Joseph Needham (Needham, 1956, s. 232) uvádí, že koncept *yin–yang* pochází nejdříve z počátku 4. století př. n. l. Ve 3. st. př. n. l. byl spojen se školou naturalismu, tedy tzv. školou *yin–yang* a *pěti prvků* (yinyangjia 陰陽家), kde také došlo k jeho spojení s *teorií pěti prvků* (wuxing 五行). Koncept *yin–yang* je nicméně starší, než *teorie pěti prvků*, původně se jednalo o samostatné teorie o fungování vesmíru a běhu přírody. K tomuto propojení došlo přibližně v době 3. st. př. n. l. a je spojováno s Zou Yanem (鄒衍, 305–240 př. n. l.), jenž je považován za zakladatele školy naturalismu. V pozdějších stoletích už vystupují oba koncepty jako součást jedné provázané teorie.

Pět prvků – dřevo, oheň, země, kov, voda – bylo od počátku chápáno spíše než jako fyzické substance jako kvalitativní fáze určitých cyklů a jako numerický systém vztahů ve vesmíru (Croizier, 1968, s. 17). Pět fází se vzájemně ovlivňuje – jedna fáze přechází v další anebo naopak zaniká. Fáze jsou řazeny u různých autorů v různém pořadí. Pomocí sledování změn těchto fází lze vysvětlit všechny skutečnosti ve vesmíru – od pohybů nebeských těles, střídání vlády různých dynastií až po lidské tělo. V čínské medicíně je *pět prvků* přiřazeno *pět orgánů lidského těla* (wuzang 五臟). Na základě souvislostí mezi různými fázemi v lidském těle lze pak léčit různé nemoci.

Ve *Vnitřním kánonu Žlutého císaře*, jenž tvoří základní kánon čínské medicíny, jsou už oba koncepty propojeny. Rovnováha *yin* a *yang* v lidském těle je chápána jako klíč

k lidskému zdraví a *pět prvků* je spojováno s fyziologickými procesy v lidském těle a s jednotlivými vnitřními orgány (Needham, 1968, s. 232–244).

Nemoci v čínské medicíně jsou tedy chápány skrze paradigma *yin–yang* a *pěti prvků*. Na základě jejich rovnováhy mohou vznikat nemoci.

Teorie šesti qi (liuqi 六氣; Ando překládá jako „šest rozvracečů“, tato diplomová práce bude pracovat s pojmem „šest qi“) je koncept souvislostí mezi vlivy vnějšího prostředí a rozvojem nemocí v lidském organismu a je už od starověku pevně propojen s *teorií pěti prvků* v čínské medicíně. Tak například vystavění extrémním teplotám může vést k rozvoji nemoci z přehřátí nebo nachlazení. Vnější *qi* tak může vést ke změně *qi* vnitřního a narušit rovnováhu principů *yin* a *yang* (Wiseman, Ellis, 1996, s. 78).

Pokud porovnáme koncept udržování rovnováhy *yin* a *yang* s myšlenkami v jiných medicínských tradicích, najdeme srovnatelné rysy i v jiných kulturách, například v Řecku nebo v indické medicíně. V žádné jiné tradici ale nebyla myšlenka rovnováhy rozvedena do tak promyšleného a složitého systému, jako právě v čínské medicíně.

Všechny nemoci pramení z nerovnováhy energií v lidském těle, lze je tedy vyléčit jedině návratem této rovnováhy. Všechny léčebné metody čínské medicíny jsou tedy zaměřené na znovunastolení rovnováhy v lidském těle. Jak bylinky, tak akupunktura, i měření tepu se zjišťuje nerovnováha. Léčen je člověk holisticky, ne pouze určité symptomy.

Čínská medicína byla často dávána do souvislosti s taoistickými praktikami. Dokonce můžeme s určitostí tvrdit, že některé metody čínské medicíny jsou přímo odvozené od taoistických praktik pro zachování dlouhověkosti – například metoda dýchání qikong, sexuální hygiena, dietní zásady a alchymistické experimentování s určitými substancemi při tvorbě léčiv. Některé filozofické myšlenky čínské medicíny jsou hluboce provázané s taoistickými koncepty (Croizier, 1968, s. 33).

Zastánci vědeckého přístupu k poznání v Číně tato filozofická východiska čínské medicíny kritizovali jako nevědecká. Tak vznikla skupina zastánců západní medicíny, která prosazovala úplné opuštění tradice čínské medicíny. Jejich protipól pak tvořili zastánci čínské medicíny. Jednoznačné ale je, že moderní obránci čínské medicíny byli nejednotnou skupinou s lišícími se argumenty.

4.3 Čínská diagnostika a měření pulsu

Tradičními metodami čínské diagnostiky byly vyšetřování zrakem (wang 望), vyšetřování sluchem a čichem (wen 聞), vyšetřování dotazy (wen 問) a vyšetřování pohmatem (qie 切), tedy především měření pulzu (maiqie 脈切).

Při vyšetřování zrakem se čínská medicína zaměřuje na pozorování barvy pokožky těla, pozorování celkového tělesného stavu i pohybů, pozorování jednotlivých částí těla, kde je důraz kladem především na pozorování jazyka, sleduje také tělesné výměšky jako hleny, sliny, zvratky, stolici a moč, zaměřuje se i na pozorování vlasů a nehtů. Metoda vyšetřování sluchem zná naslouchání hlasu a řeči, dýchání, kašlí, kýchání, škytání a říhání, zvracení a kručení v břiše. Při vyšetřování čichem se zaměřuje na pach dechu, potu, hlenů, stolice a moči, výtoku u žen a také na pach místnosti, ve které se zdržuje nemocný. Zná také vyšetřování dotazy, kdy se zaměřuje na dotazování se na pocit tělesného chladu a horkosti, pocení, bolesti, na pocity v jednotlivých částech těla, smyslové vjemy nemocného, dotazování se na trávení – pocity hladu, žízně apod., dotazování se na spánek a sny, dotazování se na vyměšování a na menstruaci a výtok u žen. Vyšetřování pohmatem pak kromě měření pulzu zahrnuje i pohmat celého těla – povrchu těla, končetin, hrudníku a břicha (Ando, 1999, s. 5–7).

Největší díl pozornosti byl ale v čínské medicíně ze všech diagnostických metod věnován měření pulzu, to bylo nejdůležitější součástí diagnostiky. Měření pulzu má v čínské medicíně velmi dlouhou tradici, zmínky o něm jsou již v nejzákladnějších dílech čínské medicíny. Ve *Vnitřním kánonu Žlutého císaře* je velká pasáž o měření pulzu a fyziologických symptomech, na které ukazuje, zmínky o měření pulzu jsou i v knize *Pojednání o zranění chladem*. Ve 3. století našeho letopočtu byla sestavena samostatná *Kniha pulzů* (Maijing 脈經). Minimálně od této doby měření pulzu vystupuje jako hlavní metoda čínské diagnostiky (Croizier, 1968, s. 21–22; Ando 1999, s. 250).

Čínská pulzeologie se v průběhu staletí vyvíjela. V *Pojednání o zranění chladem* tak například rozlišovala pouze dva druhy pulzu (*yinový* a *yangový*) a ve 3. století v *Knize pulzů* cca 24 druhů pulzu. Dnes oproti tomu rozeznává na 32 různých druhů pulzu, ze kterých může usuzovat na problémy různých vnitřních orgánů těla (Ando 1999, 250). Čínská medicína zná několik míst, kde lze na lidském těle měřit pulz, nejčastější je ale měření na vnitřní straně zápěstí. Zaměřuje se na různá kritéria – na hloubku, rychlost, kvalitu, šířku, sílu, délku a rytmus pulzu (Ando, 1999, s. 252). Na rozdíl od západní medicíny, která používá měření pulzu ke zjištění kardiovaskulární funkce srdce, čínská

medicína z měření pulzu usuzuje na nemoci různých orgánů těla a disponuje provázanými koncepty souvislostí mezi jednotlivými projevy pulzu a dysfunkcemi uvnitř těla. Protože pro spojení různých druhů pulzu s vnitřními orgány přitom ale neexistuje žádný anatomický důkaz, byla čínská pulzeologie odpůrci čínské medicíny považována za nevědeckou a tedy nespolehlivou metodu.

V roce 1934, kdy se odehrávala diskuze v časopisu *Duli pinglun*, ještě nebyl proveden žádný systematický vědecký výzkum zahrnující metody měření pulzu v čínské medicíně. Právě po takovém výzkumu volali zastánci čínské medicíny, kteří se často domnívali, že pokud budou teoretické a praktické poznatky měření pulzu prozkoumány, podaří se najít moderní vědecká vysvětlení.

Častým argumentem zastánců čínské medicíny bylo také to, že západní měření pulzu je oproti čínskému příliš nedokonalé, až barbarské. Nedůvěřovali západním přístrojům a domnívali se, že přesnost čínských odborníků na měření tepu nemůže být žádným přístrojem překonána. Jiní zastánci čínské medicíny poukazovali na podobnost měření pulzu v čínské a západní medicíně. Odvolávali se na to, že i pro západní medicínu je měření tepu přikládán velký význam a západní poznatky tak pouze dokazují správnost čínských. Existovaly také zastánci názoru, že čínská medicína znala zákonitosti krevního oběhu dávno před jeho objevením na západě. Zmínky o existenci krevního oběhu nacházeli v určitých pasážích *Vnitřního kánonu Žlutého císaře*. Ve 20. století byly tyto pasáže *Vnitřního kánonu Žlutého císaře* o krevním oběhu přirovnávány k Harveyho (William Harvey, 1578–1657) objevu krevního oběhu (o 2000 let později než *Vnitřní kánon Žlutého císaře*) (Croizier, 1968, s. 99).

Lze se ale domnívat, že se jednalo spíše o intuitivní porozumění, protože systém krevního oběhu zároveň nebyl ve *Vnitřním kánonu* systematicky popsán nebo vysvětlen a jeho fyziologickému významu pravděpodobně nebylo porozuměno. Paul Unschuld (Unschuld, 2003, s. 147), který provedl systematickou analýzu *Vnitřního kánonu*, uvádí, že v něm není žádná explicitní zmínka o „krevním oběhu“. Kromě toho se ve zmiňovaných pasážích jedná spíše o popis jiného pohybu tělní tekutiny, než je právě „oběh“ – například o „pohyb sem a tam“ (Unschuld, 2003, s. 147) a navíc srdce jako pumpa krevního oběhu nebylo zmíněno v žádné souvislosti (Unschuld, 2003, s. 180), jinde je popisován oběh *qi* v těle, ale nemluví se o krvi (Unschuld, 2003, s. 175). Proto se srovnáváním Harveyho objevu krevního oběhu a pasáží *Vnitřního kánonu* nesouhlasí.

Co se týče znalostí o virech a bakteriích, čínská diagnostika je neznala. Západní medicína proto měla v této oblasti jednoznačnou převahu. Je nicméně třeba si uvědomit, že

i znalosti západní medicíny byly omezené, například objev antibiotik byl učiněn těsně před 2. světovou válkou (Porter, 2013, s. 27).

4.4 Čínská farmakologie

Od samých svých počátků čínská medicína využívala rostlin v léčitelství, ale Neijing se na účinky rostlin příliš neorientuje. Základní knihou v tomto ohledu byla především kniha Bencaojing připisovaná Shennongovi. Ve skutečnosti sestavený pravděpodobně v 1. století před naším letopočtem (Croizier, 1968, s. 19–20).

Ta obsahovala původně seznam 365 léků, od doby jeho vzniku a dynastie Han byl ale jejich seznam široce rozšířen a v období následujících dynastií vznikaly další soupisy léčiv. Autoritativní v tomto směru je dílo Bencao Gangmu „*General Principles of Pharmacology*“ sestavené Li Shizhenem v 17. století, které představuje souhrn všech dosavadních seznamů léčiv. Dohromady se zde popisuje 1871 látek.⁴ Většina léčiv je rostlinného původu, menšina je z těl zvířat anebo minerálního původu (Croizier, 1968, s. 20).

U velké části zde popisovaných látek se ve 20. století podařilo vědecky prokázat léčebné účinky (Croizier, 1968, s. 20). Seznamy léčiv byly postavené na empirických zkušenostech. U mnoha se také žádné léčebné účinky prokázat nepodařilo. To je stav srovnatelný se stavem v Evropě stejných období. Používání některých z nich lze podpořit racionálními základy, u některých to nelze.

Charakteristickým způsobem podávání léčiv v čínské medicíně je podávání odvaru z léčebných ingrediencí. Existovaly ale i pilulky a drcené prášky. Nejčastěji byly ingredience předepisovány na základě přesných podmínek konkrétního pacienta.

Co se týče čínské farmakologie, většina čínských intelektuálů, včetně těch nejradikálnějších, ji zcela nezatracovala, navrhovali její vědecké přezkoumání. Je nepochybně pravdou, že v čínské medicíně částečně přežívaly mystické a iracionální prvky, chemické složení léčebných substancí nicméně nebývalo primárně napadáno.

5 Různá škála názorových stanovisek

Tato kapitola je kromě vlastní práce s pramenným materiálem inspirována myšlenkami obsaženými v pracích Ralpha Croiziera a Bridie Jane Andrews (viz seznam použité literatury).

⁴ Obsah Bencao Kangmu je v angličtině popsán v knize *Chinese Medical Plants From the Pen Ts'ao Kang Mu* (Read, 1936).

5.1 Zastánci čínské medicíny

Tradiční lékaři a kulturní tradicionalisté ve většině zastávali názor, že tradiční medicína je západní jednoznačně nadřazená, protože na rozdíl od ní klade důraz na vyšší, nemateriální hodnoty. Ti byli ale pouze extrémní polohou a zejména ve 30. letech 20. století mezi čínskými intelektuály nešlo o většinový názor (Croizier, 1968, s. 82).

Ve dvacátém století šlo spíše o dozvuky konfucianismu, většina v tomto sporu angažovaných postav nezastávala zdaleka tak tradicionalistická stanoviska. V praxi většina oblastí tradiční čínské kultury prošla dalekosáhlými změnami a trvat na staré kultuře bylo čím dál tím více nemožné. Stará kultura a instituce byly nenávratně pryč a kromě toho se věda ukazovala z hlediska moderního státu jako nevyhnutelné téma. Proto bylo potřeba se vyvarovat jejího zoufalého odmítání a naopak bylo třeba najít cestu, jak se s vědou vyrovnat z hlediska vlastních tradic. Zastánci čínské medicíny nemohli nijak popřít úspěch vědecké metody medicíny západní a museli se s ním nějak myšlenkově vypořádat.

Věřili, že západní materialistická medicína je vulgární nauka, která nedosahuje vznešenosti čínské medicíny. Tvrdili tak třeba, že západní anatomie a chirurgie nejsou tak cenné jako čínská životní síla *qi* (氣) a nebo *duch* (jingshen 精神) a mikrobiální teorie je nedokonalá ve srovnání s principy *teorie pěti prvků* a *šesti qi*. Ralph Croizier píše, že v konfuciánské terminologii pro extrémní zastánce čínské medicíny západní medicína používala tzv. cestu uzurpátorů (badao 霸道), kdežto čínská používá cestu pravých vládců (wangdao 王道) (Croizier, 1968, s. 83).

Častým stanoviskem medicínských konzervativců také bylo tvrzení, že vědecké základy nejsou vůbec ničím novým, protože stará tradiční čínská medicína ve skutečnosti je postavena na vědeckých základech. Tak se například díky velmi pružnému výkladu starých medicínských spisů podařilo najít zmínky o chirurgii nebo anestezii ve starých textech. Standardním argumentem zastánců čínské medicíny potom bylo, že není třeba hledat v zahraničí něco, co už Čína zná a případně to pouze odmítla ve jménu dokonalejších metod přístupu k realitě (Croizier, 1968, s. 84–85).

Často zastávaným stanoviskem, bylo přesvědčení, že tradiční medicína sama o sobě, v teoretické rovině, je založena na správných základech. Pouze ti, kteří tradiční medicínu praktikovali, se dopustili velkých chyb, protože si neumějí správně vyložit její teorii.

5.2 Synkretisté

Převládajícím přístupem mezi čínskými intelektuály byla synkreze – například myšlenka v medicíně použít západní *formu* (xing 形) a čínského *ducha* (shen 神) nebo západní medicínu pro vnější a čínskou pro vnitřní použití a jako ústřední se držet čínské medicíny a západní použít jako přírůstek. Někteří intelektuálové přelomu století se také pokoušeli čínskou medicínu na základě vědeckých poznatků vysvětlit, ne ji zcela odvrhnout. Synkretismus se stal pro moderní kulturní konzervativce dobrým řešením.

K tomuto názorovému stanovisku se přiklánělo stále více těch, kteří usilovali o zachování čínské tradice a zároveň akceptaci západních poznatků. Stanovisko o nadřazenosti čínské duchovní kultury nad západním materialismem bylo příliš nemoderní. Hlavním argumentem zastánců synkretismu bylo přesvědčení, že pokud je v současné době čínská medicína v nesouladu s vědeckými poznatky, je možné ji na jejich základě reformovat a dosáhnout tak žádoucího souladu. Tak by mělo během 30. let 20. století dojít k „povědecktění“ čínské medicíny (kexuehua 科學化). Tedy ke kombinaci silných stránek západní a čínské medicíny se stále specificky čínským výsledkem.

Synkretismus tedy byl nástrojem k zachování si čínské identity a zároveň přijetí západních vědeckých poznatků. Věda byla tedy přijata, aby východiska modernizačních reforem. Zároveň ale synkretici neztráceli své přesvědčení, že v čínské kultuře je obsažena národní čínská esence, která má svou vlastní hodnotu a nebude dobře se jí, a tedy ani tradiční medicíny, zbavovat. Syntéza západní a čínské medicíny měla být zárukou toho, že bude dosaženo pokroku za zároveň nutného zachování unikátně čínského charakteru budoucí nové medicíny.

Předpokladem této syntézy mělo být použití moderních vědeckých metod k prozkoumání tradičních medicínských praktik i spisů. Důležitým úkolem mělo být nalezení vědeckých základů filozofické teorie tradiční medicíny (konceptu *yin yang* a *pěti prvků*).

Předpokládalo se přitom, že teorie čínské medicíny by mohla být správná, pouze bývá špatně vykládána. Kritizováni byli hlavně ti, kteří čínskou medicínu nesprávně praktikovali, ne podstatu čínské medicíny jako takovou. Věřilo se, že hlavními nedostatky čínských lékařů jsou špatné předávání informací mezi sebou navzájem, až jejich žárlivé střezání. Mezi čínskými lékaři bylo také množství šarlatánů.

Moderní obránci čínské medicíny ale potřebovali dokázat, že přijetí západních vědeckých konceptů nezpochybní základy čínské medicíny. Proto na filozofické teorie

tradičního lékařského učení aplikovali četné racionalizace a snažili se jim dodat potřebného vědeckého základu.

Jednou z oblíbených racionalizací bylo například vysvětlení konceptu *yin–yang* a *pěti prvků* pomocí teorie, že se jedná pouze o symbolické termíny pro přirozené fyziologické funkce, které nelze chápat v doslovném významu. Nejde o esoterickou terminologii, ale o symboliku. *Yin* a *yang* měly být vlastně jako pozitivní a negativní náboj ve fyzice a *pět prvků* symbolizovalo jakousi medicínskou algebru, jako když v matematice zapisujeme čísla jedna, dva, tři, čtyři, pět pomocí symbolů 1, 2, 3, 4, 5 (Croizier, 1968, s. 97). Jedním z hlavních argumentů bylo, že pojmenování jsou sice odlišná, než je zvykem v západní vědě, ale zastupují stejnou realitu.

Jiným častým intelektuálním stanoviskem bylo, že čínská medicína je metoda léčení, která je založena především na praxi a praktických výsledcích. Zná proto dobře a spolehlivě výsledky léčebných procedur, neví ale, proč tyto procedury takto fungují, pouze je používá. Proto by bylo nejlepší je na základě vědeckých poznatků prozkoumat a dodat jim tak chybějícího vědeckého podkladu.

Nedostatky v teoretických základech pak byly vykládány různým způsobem. Jedni například věřili, že různé teorie byly k empirickým metodám léčby dodány až později v pokusech o vysvětlení, proč jednotlivé postupy v praxi dosahují výsledků. Přiznávali tak nedostatečnost teoretických opodstatnění tradiční medicíny. Jiní nedostatky v původních medicínských teoriích nepřipouštěli a tvrdili například, že současníci neumějí správně číst klasickou čínštinu starých medicínských spisů a dostatečně dobře jim nerozumí, podstata dávných teorií jim proto nevyhnutelně uniká (Croizier, 1968, s. 97). Nicméně staré teorie, pokud jim správně porozumíme, jsou vlastně identické s moderní vědou.

5.3 Moderní reformisté – zastánci západní medicíny

Ve výše popsaném se také zakládal hlavní rozdíl mezi moderními reformisty a moderními kulturními nacionalisty. Moderní reformisté usilovali především o opuštění tradiční čínské medicíny, která byla podle nich ve jménu pokroku nutností. V zániku této části čínské tradice nespatořovali nic špatného, usilovali o moderní medicínu na základech universální vědy a nebáli se ztráty národního charakteru. V zániku tradiční kultury nespatořovali hrozbu pro samotný národ a zachování tradiční kultury pro ně nebylo důležité.

Pro synkretisty bylo zachování tradiční kultury naopak velmi důležité a obávali se především zániku čínského národa, který ztratí specificky čínský charakter tím, že opustí vlastní tradici a přijme tradici cizí, západní. V pozápádnění viděli hrozbu pohlcení

čínského národa jinými národy. I stará medicína pro ně byla důležitou součástí čínské identity (Croizier 1968, s. 86). Z čínské medicíny chtěli učinit oblast budící národní hrdost, něco specificky čínského. Pokud by podle principu přežití silnějšího zahynula před tím, než bude prozkoumána, byla by to podle nich pro Čínu velká ztráta.

Vědecké poznatky ze západu a jejich platnost již nikdo, kromě nejzarytějších tradicionalistů, nezpochybňoval. Pro zastánce moderní západní medicíny ale byla čínská medicína obskurní naukou, kterou nazývali mystickými teoriemi (xuanxue 玄學), a jež stála v přímém protikladu a rozporu s vědou (kexue 科學). Zastánci západní medicíny se ve většině nadále chtěli zbavit čínské medicíny a to především jejích teoretických základů.

I mezi zastánci čínské medicíny ale byli zastánci různé škály názorových stanovisek. Někteří čínští intelektuálové se domnívali, že teoretické koncepty čínské medicíny – *yin–yang* a *pět prvků* – nejsou ve skutečnosti pro čínskou medicínu vůbec důležité. Tvrdili, že od těchto teorií je možné zcela upustit, a přesto to neovlivní pravou podstatu čínské medicíny. Pokud dojde k aplikaci moderní vědy na tradiční medicínu, nebude to v žádném případě znamenat ztrátu národní esence. Empirické poznatky čínské medicíny jsou neotřesitelné, proto může být západní věda přijata bez zničení pravého charakteru čínské medicíny, jež leží právě v nich. Tak také nedojde k upozadování výsledků čínské medicíny.

6 Diskuze o čínské a západní medicíně

6.1 Diskuze mezi západní a čínskou medicínou 1933

Pro uchopení širších souvislostí debaty v časopise *Duli pinglun* se na tomto místě budeme věnovat diskuzi o čínské a západní medicíně v období předcházejícím roku 1933.

Jak už bylo uvedeno v kapitole 2 této práce, v roce 1929 došlo k odsouhlasení návrhu na zákaz staré medicíny, který ale byl později roku 1930 odvolán. V březnu 1932 pak byl založen Institut národní medicíny (Guoyi guan), který měl za úkol zastřešit institucionálně organizaci všech čínských lékařů. Jeho cílem a klíčovým konceptem se mělo stát „zvědečtění čínské medicíny“ (kexuehua 科學化).

Diskuze o zvědečtění čínské medicíny a národní esenci, která se o rok později odrážela i v diskuzi v časopisu *Duli pinglun*, které se věnuje tato diplomová práce, se vedla již delší dobu. My si zde ukážeme několik příkladů z počátku 30. let 20. století z časopisů *Yijie chungiu* 醫界春秋 a *Xinglin yixue yuebao* 杏林醫學月報. Oba tyto časopisy se věnovaly především aktuálním medicínským tématům své doby.

Například Song Airen (宋愛人, 1897–1963) ve svém článku *Vědeckost není dostačující (kritérium) k zachování nebo odvržení národní medicíny* (Kexue buzu cun-fen guoyi lun 科學不足存廢國醫論) z roku 1933, který vyšel v *Yijie chungiu*, píše:

„Jestli je medicína vědecká nebo nevědecká, to je pouze boj intelektuálů, ne záležitost zachování a zániku národa.“⁵

Domníval se, že vědeckost je pouze teoretický problém, který nedosahuje velké důležitosti. Zastával totiž názor, že důležitá na čínské medicíně je především její účinnost:

„Opravdové východisko (čínské medicíny) je ve faktických výsledcích a dovednostech, které mají faktické výsledky. Kdyby národní medicína neměla praktické výsledky, tak by ji lidé dávno opustili.“⁶

Navíc v další části svého článku uvádí, že vědeckost pro čínskou medicínu vlastně ani není relevantní, protože ze západu převzaté poznatky podle něj nejsou dostačující k tomu, aby zastupovaly čínskou medicínu, ta stojí na čínských principech. Filozofie čínské medicíny obsahuje zástupná pojmenování pro všechny jevy přírodního světa, má dostačující teorii i výsledky a jsou v ní obsaženy principy, pro které má být zachována,

⁵醫科學不科學。僅為學者之爭。非國家民生存亡之爭也。Song (1933)

⁶其真真立場。厥在實效。與之能事。亦全在實效。國醫而無實效，則早為人民所放棄。Song (1933)

musí tedy za sebe bojovat. Nesouhlasí s těmi, kdo tvrdí, že čínská medicína je nevědecká. Píše: "Jinak řečeno, to čím je národní medicína v nesouladu s vědou, je, že používá čínské znaky, používá čínská pojmenování a čínské léky a nepoužívá cizí písmena, pojmenování a léky, není tomu tak?"⁷ Kritizuje ty, kdo vykládají vědeckost jako soulad s formami západní medicíny. Pro takové argumenty ve sporu o vědeckosti se podle něj není třeba vzdávat čínské medicíny.

Většina intelektuálů 30. let ale potřebu zvědečtění čínské medicíny uznávala coby jediný způsob přežití této tradice. Zhang Ren'an 張忍庵 se ve svém článku *Povědečtění čínské medicíny* (Guoyi kexuehua 國醫科學化), který vyšel v témže čísle časopisu *Yijie Chunqiu* jako článek Song Airenův, se pohoršuje, že každý mluví o zvědečtění, ale nikdo ho neuvádí do praxe, jsou to pouhá prázdná slova. Popisuje, jak zastánci čínské medicíny chtějí zachovat národní esenci a bojí se, že se zvědečtěním ztratí. Vysvětluje, že zvědečtění není pozápadnění, nýbrž pouze potřebná racionalizace. Domnívá se, že není třeba mít obavy, protože čínskou medicínu nelze zcela pozápadnit:

Národní medicína je příliš složitá, nelze ji pozápadnit. Mnoho nemocí, které jsou v Číně, západní medicína nezná. Mnoho léků, které máme v Číně, západní medicína nepoužívá. Jak bychom ji mohli pozápadnit? Proto naše povědečťování je pouze povědečťování, nikoli pozápadňování.⁸

Domnívá se, že hodnota národní medicíny není v jejím mystickém obsahu a zvědečtění by proto mělo, pro dobro země, proběhnout.

Stejně tak autor článku *Dnešní pozice národní medicíny* (Guoyi jinri suochu zhi diwei, 國醫今日所處之地為), vystupující pod jménem Li (李) obhájí zvědečtění čínské medicíny:

Nevědecká. Aha! Moje dobrá medicína stará přes čtyři tisíce let, které jsem věřil. Jakmile zaostala, nemyslíme na její další pokrok. Není to politováníhodné? Přeji si, aby lékaři národní medicíny ode dneška udělali vše

⁷或者說，國醫之不合科學，謂其為用中國字，用中國名詞，用中國藥，不用外國字，不用外國名詞，不用外國藥，其然豈其然乎 Song (1933)

⁸ - 無奈國醫太複雜。西醫化不了。許多中國有的病。西醫不知道。中國有的藥。西醫不會用。叫他怎樣化呢。所以我們科學化就只是科學化並非西醫化。Zhang (1933)

pro to, aby nebyla zapovězena. Musí přijmout vědecký systém, odmítnout tajemno, otevřít se, odstranit mysticismus. A tak posílit lid, (podpořit) zdravý a silný stát. (Chci, aby) se věhlas národní medicíny šířil po celé zemi.⁹

Qing Xihan (清溪韓) ve svém článku *Diskuze o uspořádání nauky národní medicíny* (Zhengli guoyi xueshu zhi shangque 整理國醫學術之商榷) prosazuje myšlenku, že čínskou medicínu je třeba systematizovat, přehledně utřídit její poznatky, jednotlivá léčiva, nemoci popsat, tzn. vlastně podřídít západním vědeckým kritériím.

Ve prospěch zvědečtění čínské medicíny se vyslovil i Chen Lifu (陳立夫, 1900–2001), který měl spolu se svým bratrem Chen Guofuem (陳果夫, 1892–1951) velký vliv v Kuomindangu, ve svém článku *O zákazu národní medicíny* (Guoyi guodang feiqi hu 國醫果當廢棄乎). Napsal:

Troufám si dnešnímu medicínskému světu říci: Pokud se chcete vymanit se z dnešní krize, musíte se zbavit se bariér a předsudků v dobré víře spolupracovat. Každé město by mělo mít výzkumnou skupinu západní medicíny, spolu (s odborníky čínské medicíny) vynalézat, navzájem prozkoumávat, navzájem přebírat lepší stránky a napravovat nedostatky.¹⁰

Zároveň Chen Lifu byl proti zákazu čínské medicíny. Argumentoval přitom především praktickými důvody, říkal, že pokud bude čínská medicína zakázána, ocitne se mnoho lidí zcela bez lékařské péče. Upozorňoval na praktické problémy, jako byl například nedostatek západních léčiv.

Lin Jin'an (林瑾庵) v článku *Má národní medicína naději na vylepšení?* (Guoyi yi you gaijin zhi wang ye 國醫亦有改進之望耶) z *Yijie Chunqiu* roku 1933 napsal, že čínská medicína by se neměla zavrhovat, naopak prosazoval rovnocenné zacházení pro čínskou a západní medicínu, budování škol čínské medicíny a nových nemocnic.

⁹不科學也。嗟嗟。我四千餘年最為信用之良好醫學。一旦落人之後。而不思進展。豈不惜乎。所愿今後國醫。齊心努力。急起直追。辛毋放棄。須來科學統系。《開?》發精衛。提倡公開。破除神秘。以厚民生。康強國體。將見國醫聲揚大陸。Li (1933)

¹⁰ 我人敢進忠告於今日醫界曰：欲挽今日危機，必當屏除歷來之壁壘與成見，以誠意合作，各都市中，應有中西醫學之研究團體，互相發明，互為參考。各取所長以補其闕。Chen (1933)

Nejednalo se tedy o diskuzi zcela nového tématu. Zvědečtění, jak bychom mohli předvídat, samozřejmě i v této době mělo své zastánce a odpůrce s nejrůznější škálou názorových stanovisek.

V roce 1933 29 členů Ústřední politické rady podpořilo rezoluci, která měla pověřit veškerou regulací vztahující se na národní medicínu právě Institut národní medicíny. Ten nebyl vládní institucí.

Vzhledem k vlně připomínek, kterou toto rozhodnutí vyvolalo, neprošlo v původní podobě schválením, ale 15. prosince 1933 bylo schváleno v pozměněné podobě. Hlavní změna spočívala v tom, že právem udělovat licence čínským lékařům nedisponoval Institut národní medicíny, ale ministerstvo vnitra a příslušné místní orgány.

Čínští lékaři se zásahy vlády nebyli spokojeni, ale hlavně pro odpůrce čínské medicíny to bylo velké zklamání, protože lékařům čínské medicíny se dostalo oficiálního vládního uznání. Mezi nimi byl v roce 1934 velmi dobře slyšet i hlas prozápadně orientovaných intelektuálů v časopise *Duli pinglun*.

6.2 Diskuze mezi západní a čínskou medicínou v *Duli pinglun* – rok 1934

Ve 30. letech naplno pokračovala společenská diskuze vyvolaná v předchozích dekádách 20. století, stejně jako boj mezi západní a čínskou medicínou. Součástí těchto debat se stal i časopis *Duli pinglun*, kde byla otištěna série článků věnující se diskuzi o čínské medicíně.

Tato debata původně začala v novinách *Da gongbao* 大公報, až později se jádro této diskuze přesunulo do časopisu *Duli pinglun*, který se stal její druhou, postupně významnější platformou. Při analýze argumentů této debaty proto byly zahrnuty jak články z časopisu *Duli pinglun*, tak články z deníku *Da gongbao*.

Původní článek, kterým byla zahájena celá diskuze, byl Fu Sinianův článek (publikovaný pod jménem Fu Mengzhen 傅孟真, jako i ostatní články této debaty) s názvem *Takzvaná národní medicína* (Suowei „guoyi“ 所謂“國醫”) otištěný 5. srpna 1934 v časopise *Da gongbao*. Na tento článek bezprostředně reagoval Zhao Hansong (趙寒松) svým článkem *O Fu Mengzhenově takzvané národní medicíně* (Ping Fu Mengzhen suowei guoyi 評傅孟真所謂國醫), který vyšel v *Da gongbao* 13. srpna 1934, You Xian (

猷先) svým článkem *Psáno na okraj článku Takzvaná národní medicína* Xie zai suowei guoyi zhi hou 寫在所謂國醫之後), který vyšel 14. 8. 1934 v *Da gongbao*, Chen Zedong (陳澤東) svým článkem *O Fu Mengzhenově napadání národní medicíny* (Lun Fu Mengzhen wuru guoyi wen 論傅孟真侮辱國醫文) a v témže vydání byl stejnému tématu věnován také *Krátký komentář* (Duanping 短評) blíže neuvedeného autora, jehož autorství můžeme připisovat redakci *Da gongbao*.

Na článek Zhao Hansonga *O Fu Mengzhenově takzvané národní medicíně* v *Da gongbao* dále reagoval Zhou Xiqi (周錫祁) svým článkem *Několika poznámkami odpovídám panu Zhao Hansongovi o takzvané národní medicíně* (Guanyu suowei guoyi wo lai huida Zhao Hansong xiansheng ji juhua 關於所謂國醫我來回答趙寒松幾句話), který vyšel 21. srpna 1934 a na článek Chen Zedonga *O Fu Mengzhenově napadání národní medicíny* taktéž v *Da gongbao* reagoval Wei Xiaodong (魏曉東) svým článkem *Pocit z článku o Fu Mengzhenově napadání národní medicíny* (Lun Fu Mengzhen wuru guoyi wen de gandong 論傅孟真侮辱國醫文的感動), který vyšel 18. září 1934.

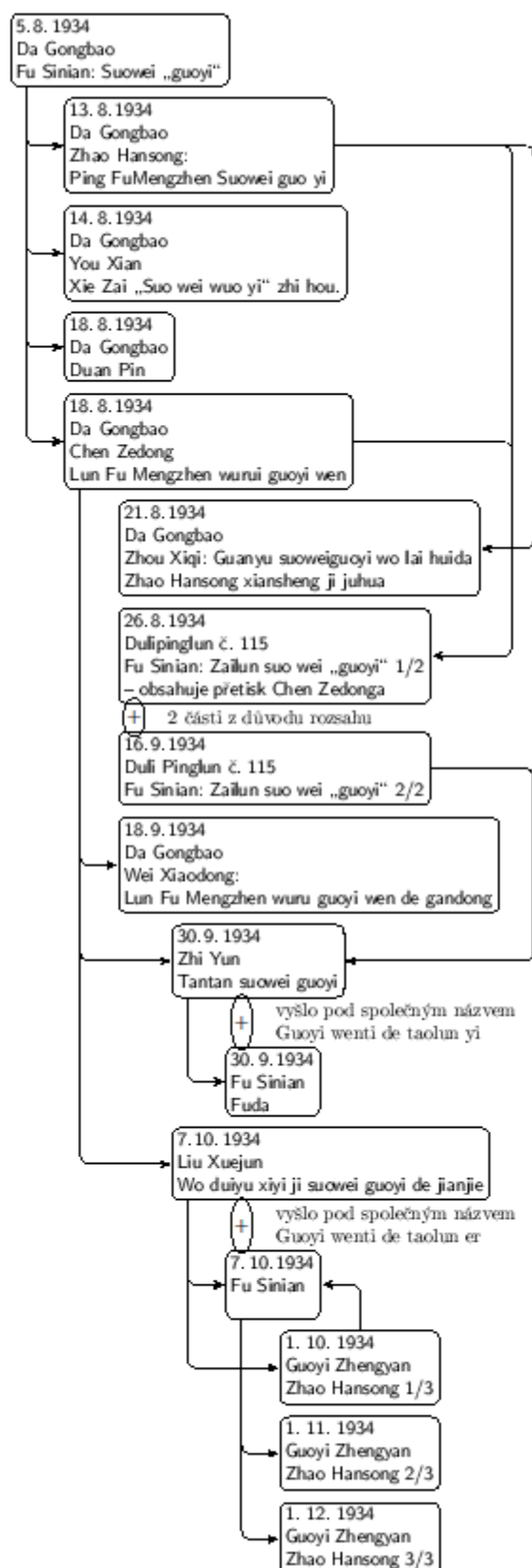
Prvním ze série článků v časopise *Duli pinglun* byl Fu Sinianův příspěvek na titulní straně časopisu nadepsaný titulkem *Takzvaná „národní medicína“ – první část* (Suowei guoyi – shang 所謂國醫(上)), uvnitř časopisu pak nadepsaný *Znovu o takzvané „národní medicíně“ – první část* (Zai lun suowei guoyi – shang 再論所謂國醫(上)) následovaný článkem *Znovu o takzvané „národní medicíně“ – druhá část* (Zai lun suowei guoyi – xia 再論所謂國醫(下)). První část tohoto článku vyšla 26. srpna, druhá část pak 16. září 1934. Tento článek reagoval na názory Zhao Hansonga a Chen Zedonga, které byly publikovány prostřednictvím článků v periodiku *Da gongbao* a reagovaly na jeho článek *Takzvaná národní medicína* otištěný v *Da gongbao* 5. srpna 1934. Chen Zedongův článek je v *Duli pinglun* připojen v celé své délce k prvnímu části Fu Sinianovu článku *Znovu o takzvané „národní medicíně“*, Zhao Hansongův nikoliv.

Dalším příspěvkem v rámci diskuze vedené o národní medicíně v časopise *Duli pinglun* byl článek nazvaný *Diskuze o problému „národní medicíny“ – část první* („Guoyi“ wenti de taolun – yi “國醫“問題的討論(一)), který je složený z Zhi Yunova (志云) článku s názvem *Povídání o národní medicíně* (Tantan suowei guoyi 談談所謂國醫) a Fu Sinianovy reakce na tento článek uvedené pod titulkem „odpověď“ (fuda 附答). Tato Fu Sinianova reakce nenese vlastní název, figuruje jako vyjádření k Zhi Yunově příspěvku a navazuje na ni druhá část příspěvku s názvem *Diskuze o problému „národní medicíny“ –*

část druhá (Guanyu „guoyi“ wenti de taolun – er 關於“國醫“問題的討論(二)), který je tvořen Liu Xuejunovým (劉學浚) článkem *Můj pohled na západní a takzvanou národní medicínu* (Wo duiyu xi yi ji suowei guoyi de jianjie 我對於西醫及所謂國醫的見解), jenž je opět následován Fu Sinianovou reakcí, která nenese samostatný název. První část článku *Diskuze o problému „národní medicíny“* vyšla 30. září 1934, druhá pak 7. října 1934.

Na první článek *Diskuze o problému „národní medicíny“* ještě ve třech částech, které vyšly 1. října, 1. listopadu a 1. prosince 1934 s názvem *Znovu k Fu Mengzhenově článku Znovu o takzvané národní medicíně* (Zai ping Fu Mengzhen Zai lun suowei guoyi 再評傅孟真再論所謂國醫) reagoval Zhao Hansong prostřednictvím časopisu Guoyi zhengyan (國醫正言). Tuto reakci také chápeme jako předmět této diplomové práce.

Schéma jednotlivých reakcí můžeme vidět na *Obr. 1*.

Obrázek 1 Diskuze o národní medicíně – schéma

6.3 Časopis *Duli pinglun*

Časopis *Duli pinglun* (独立评论, do angličtiny překládáno jako *Independent Critic* či *Independent Critique*, do češtiny můžeme překládat jako *Nezávislý kritik* či *Nezávislá kritika*) je periodikum, které bylo vydáváno jednou týdně skupinou intelektuálů v Číně v letech 1932–1937. Byl založen prozápadně orientovanými intelektuály prosazujícími liberální reformy, kteří si kladli za cíl na jeho stránkách diskutovat aktuální témata. Jednalo se o poměrně vlivný časopis své doby. Vycházel až do počátku druhé čínsko-japonské války v roce 1937 (Zen Sun) 1983, s. 411; Furth, 1970, s. 199).

Mezi významnými osobnostmi kolem tohoto časopisu byl například Fu Sinian (傅斯年, 1896–1950), hlavní iniciátor diskuze o čínské medicíně na stránkách časopisu *Duli pinglun* (viz další část diplomové práce) a Hu Shi (胡適, 1891–1962), který jako boxerský student získal západní vzdělání (studoval mimo jiné pod vedením Johna Deweyho, 1859–1952). Později se stal významným prozápadně orientovaným intelektuálem, už před Májovým hnutím 1919 působil na Pekingské univerzitě, kde měl velký vliv na Fu Siniana. Další významné osobnosti, které stály u zrodu časopisu *Duli pinglun*, byli například Ding Wenjiang (丁文江, 1887–1936), působící od počátku 30 let jako profesor geologie na Pekingské univerzitě, Jiang Tingfu (蔣廷黻, 1895–1965), historik působící na Univerzitě Qinghua a další. Většinu z osobností kolem časopisu tvořili intelektuálové spjatí s akademickou sférou kolem Pekingské univerzity a Univerzity Qinghua (Furth, 1970, s. 197). Skupina intelektuálů se každý měsíc scházela v domě jednoho ze svých členů a diskutovala nad editací dalších vydání týdeníku, který se tak stal mluvčím názorového stanoviska liberálně reformních intelektuálů v Číně 30. let (Zen Sun, 1983, s. 411).

V předmluvě prvního vydání časopisu (Hu, 1932) jeho zakladatelé společným hlasem stručně objasňují své důvody a cíle, se kterými časopis zakládali. Uvádí, že si přejí veřejně publikovat diskuze o otázkách týkající se své země a její společnosti, o kterých v posledních měsících bouřlivě diskutovali mezi přáteli, aby tak vyvolali odezvu ve společnosti. Říkají, že si přejí vyvolat celospolečenskou diskuzi, protože věří, že diskuze nad současnými problémy bude přínosem pro současnou Čínu. Deklarují, že uznávají názorovou pluralitu, která je potřebná k diskuzi a doufají v to, že nejen na stránkách tohoto periodika bude každý, po pečlivém zvážení všech faktů, schopen vyjádřit svůj názor na otázky současnosti. Žádají diskuzi na základě faktů a kritický přístup jak od autorů přispívajících na stránky tohoto periodika, tak od jeho čtenářů, které vyzývají k aktivní účasti a přispívání vlastními články. Deklarují, že se nechtějí klonit k žádným politickým

stranám a neuznávají žádné předsudky. Časopis nazývají „*Nezávislý kritik*“ proto, aby tímto názvem symbolizovali svou víru v to, že si vždy budou schopni zachovat nezávislého ducha.

Tematicky byl tento časopis zaměřen hlavně na politiku, ale diskutovaly se v něm i významné společenské a kulturní otázky s ideologickým dopadem. Jednou z otázek diskutovaných v časopise *Duli pinglun* byl v roce 1934 i postoj k čínské „národní medicíně“ (guoyi 國醫), na niž panovaly v polovině 30. let radikálně odlišné názory modernizátorů a kulturních konzervativců.

6.4 *Fu Sinian* coby hlavní postava debat o čínské medicíně v časopise *Duli pinglun*

Mezi prozápadně orientovanými intelektuály byl jednou z nejvýznamnějších postav Fu Sinian 傅斯年 (26. 3. 1896–20. 12. 1950). Fu Sinian velmi radikálně odmítal tradiční čínské hodnoty a s nimi také tradiční medicínu. Jeho hlas proti tradiční medicíně byl jedním z nejhlasitějších mezi všemi intelektuály Májového hnutí.

Intelektuální vývoj na počátku 20. století měl nevyhnutelný vliv i na formování Fu Sinianových názorů. Jedním z těchto vlivů byla především krize tradičních hodnot a radikalizace myšlení vedoucí až ke kulturnímu nihilismu (Wang, 2000, s. 2).

Fu Sinian se narodil v provincii Shandong po první čínsko-japonské válce, která měla na jeho generaci čínských intelektuálů obrovský dopad. Porážka ze strany Japonska byla definitivním potvrzením neúspěchu Číny započatého porážkami během opiových válek. Zároveň v Číně v nebyvalém rozsahu nabylo na síle antimandžuské a reformní hnutí. Yan Fuův překlad Huxleyho *Evolution and Ethics* (1895) se stal jednou z nejvlivnějších publikací své doby (Schwartz, 1969, s. 43, 91). Nebylo také už třeba klasického studia, které se zakládalo hlavně na konfuciánských spisech, ke splnění úřednických zkoušek. Tradiční role čínských intelektuálů se tím významně proměnila.

V jeho devíti letech došlo ke zrušení zkouškového systému (1905) a Fu Sinian zahájil studium v moderně zaměřené škole, přesto se mu dostalo díky jeho dědečkovi i klasického vzdělání. Během svých studií se od počátku projevoval jako velmi nadaný student s výbornými studijními výsledky v přírodních i společenských oborech. Na jeho názorovou základnu mělo zpočátku veliký vliv tradiční vzdělání a Fu Sinian byl až do

doby svých universitních studií, která zahájil roku 1913 na Pekingské universitě, konzervativcem.

Právě na Pekingské universitě Fu Sinian zažil velký názorový obrat, když se roku 1917 poprvé setkal s Hu Shiem. Fu Sinian se pod Hu Shiovým vlivem během svých studií na Pekingské univerzitě z někdejšího konzervativce proměnil v radikálního zastávce modernizace a pozápadňování (Wang, 2000, s. xiii).

V roce 1919 stál u založení studentské společnosti Nová vlna (新潮社, 1919–1920) při Pekingské univerzitě (北京大學) a s ní spojeného časopisu *Nová vlna* (新潮), který byl editován generací studentů Májového hnutí a brzy dosáhl téměř stejné popularity jako časopis *Nové mláďi* (新青年), editovaný generací učitelů Májového hnutí (Wang, 2000, s. xiii). Spolu se svými kolegy ze společnosti Nová vlna Fu Sinian v roce 1919 učinil prohlášení, že se bude držet stranou od politických témat, dokud nedosáhne třiceti let věku. Pozdější potřeba politické angažovanosti ale brzy odsunula jeho mladické rozhodnutí stranou (Wang, 2000, s. xiii). Faktem dokonce zůstává, že jeho pozdější život se z velké části ubíral cestou politické angažovanosti.

Během Májového hnutí (Wusi yundong 五四運動) v roce 1919 byl jedním z hlavních vůdců studentského hnutí a 4. května 1919 vedl skupinu asi 3000 studentů, kteří protestovali proti obsahu Versailleské dohody s nepříznivými dopady pro Čínu po ukončení první světové války.

V zimě roku 1919 odjel studovat do Anglie, kde studoval v letech 1920–23 experimentální psychologii na University College na Londýnské univerzitě. Tam navštěvoval také kurzy o medicíně. Svá studia v Londýně nedokončil a v roce 1923 se přemístil do Berlína, kde studoval na Berlínské univerzitě, než se po třech letech vrátil zpět do Číny.

V Číně se angažoval jako univerzitní profesor a byl jedním ze zakladatelů Academia Sinica, kde byl jmenován ředitelem Ústavu historie a filologie. Od roku 1929 vyučoval na Pekingské univerzitě

V roce 1932 se přímo účastnil zakládání časopisu *Duli pinglun*, spolu s Hu Shiem, Ding Wenjiangem a dalšími prozápadně orientovanými intelektuály. Do debat o čínské „národní“ medicíně Fu Sinian vstoupil v roce 1934 (Wang, 2000, s. xiv).

Po roce 1936 podporoval Čankajška, poté i jeho život ale zasáhla 2. světová válka, během níž byl vážně nemocen. V roce 1945, po kapitulaci Japonska, se stal úřadujícím rektorem na Pekingské Univerzitě. V roce 1947 odletěl do USA, kde žil do roku 1948, než

se vrátil zpět do Číny. Tam se několik měsíců po svém návratu pokusil o sebevraždu, jeho pokus byl ale neúspěšný. Ještě téhož roku (1948) se Fu Sinian rozhodl odejít na Taiwan a spolu s sebou do Taipei přesunout i celý Ústav historie a filologie Academia Sinica. O rok později se v Taipei stal rektorem Taiwanské university.

Ačkoli v dnešní Čínské lidové republice je Fu Sinianovi věnováno poměrně málo prostoru a jeho význam je přehlížen, byl bezesporu mezi nejvlivnějšími postavami první poloviny 20. století v Číně (Wang, 2000, s. 5). Důvodem tohoto zapomnění Fu Siniana je pravděpodobně jeho podpora Čankajška a nacionalistické vlády a také dlouhodobá a vytrvalá kritika komunistů. Díky těmto Fu Sinianovým názorům Mao Zedong (毛澤東, 1894–1976) Fu Siniana v roce 1949 prohlásil za zločince a na jeho pozici se mnoho nezměnilo ani v pozdějších letech (Wang, 2000, s. 6).

Až do roku 2000 neexistovala žádná souhrnná biografie¹¹ ani v západních jazycích, kdy vyšla Wang Fansenova kniha o Fu Sinianovi nazvaná *Fu Ssu-nien: A life in Chinese history and politics*, se kterou se také pracuje v této diplomové práci.

Významný byl Fu Sinianův přínos na poli lingvistiky, filologie, historiografie a archeologie, stál také v počátcích budování moderní akademické společnosti v Číně (Wang, 2000, s. 8).

Byl bezesporu osobností, která se nebála vyjadřovat nové nebo kontroverzní názory. Tento jeho rys můžeme vidět i v tom, s jakou energií odsoudil tradiční čínskou medicínu.

¹¹ kromě dizertační práce Alana Mollera (Alan Gordo Moller, *Bellicose Nationalist of Republican China: An Intellectual Life of Fu Ssu-nien*. PhD diss. University of Melbourne: 1979)

7 Diskuze v časopisech *Da gongbao* a *Duli pinglun*

Následující část diplomové práce se zabývá diskuzí o národní medicíně z roku 1934 v periodických *Da gongbao* a *Duli pinglun* z hlediska jednotlivých tematických okruhů a s nimi spojených argumentů, které se v textu článků objevují. Pozornost je věnována argumentačnímu sporu z různých úhlů pohledu dobových autorů. Původní autoři jsou přitom necháváni promlouvat prostřednictvím přímých citací ze svých textů v českém překladu.

7.1 Počátek diskuze: *Fu Sinianův* článek „*Takzvaná národní medicína*“

Diskuzi mezi tradiční a západní medicínou v Číně, která je předmětem této práce, rozpoutal 5. srpna 1934 Fu Sinianův článek v novinách *Da gongbao* 大公报, ve kterém jeho autor ostře vystupuje proti čínské medicíně.

Nejvíce reakcí a nejbouřlivější diskuzi vyvolala první část textu článku, která je proto níže uvedena v celém znění:

To, co je na dnešní Číně nejostudnější, nejvíce nenáviděnlivé a co člověku nejvíce bere dech, je tzv. boj západní a východní medicíny. Komunistické nebezpečí je sice strašné, ale pokud vláda má řešení, nebojím se, že by bylo neřešitelné. Japonská invaze je sice strašná, ale pokud budeme mít odhodlání, navýšíme úsilí a dobře využijeme situaci, Japonsko jednoho dne dostane za vyučenou. Válka západní a východní medicíny opravdu odhaluje špatnost Číňanů. Výsledkem škol otevřených již 40 let je, že čínská medicína je stále ještě problém! Lidé, kterým se dostává nového vzdělání, pořád ještě poslouchají o *pěti prvcích*, *šesti qi* a dalších nesmyslech čínské medicíny! Ti, kteří se sami nazývají zastánci modernizace ještě svým společenským a politickým vlivem dělají obhájce čínské medicíny! Cožpak se jasně neukazuje, že myšlení Číňanů jakoby mělo nějaký základní problém? Vůči vlastnímu tělu a životu nemají jednotný postoj, co teprve vůči ostatnímu. O důležitých otázkách života lidu se ještě šíří absurdní myšlenky, nerozlišují, zda to tak je, či není. K jednoduše rozlišitelným vědeckým poznatkům přistupují pomateně, co teprve ke komplikovaným věcem. Ještě dnes bojují za čínskou a západní

medicínu, k čemu jinému to může vést, než že celý svět má pocit, že Číňané jsou odlišný lidský druh! Po 40ti letech budování moderních škol se nemůžeme odloučit od středověku, cožpak člověk nemá pocit, že budoucnost vzdělávání je marná?!¹²

Fu Sinian se zde netají svým rozhořčením nad současnou situací medicíny v Číně. Věří, že současný stav čínského zdravotnictví je velkým selháním a že existence tradiční medicíny v moderní době je symbolem starých temných dob a především něco, co mělo být již dávno překonáno. Patrná je jeho touha po zavedení modernizačních reforem v Číně, nijak nebrzděná strachem o ztrátu čínské národní esence.

Patrný je opět velký vliv porážky Číny Japonskem v čínsko-japonské válce, který modernizačně laděné intelektuály v Číně pouze utvrdil v jejich přesvědčení, že pokud Čína nebude schopna a ochotna jít cestou reforem a odklonu od přežitých tradic, nebude schopna konkurence mezi ostatními národy a její zaostalost se jí nakonec stane osudnou.

Fu Sinian zde jasně vyjadřuje svou preferenci vůči moderní vědě, kterou chápe jako klíčovou hodnotu a axiom určující správné budoucí směřování čínské medicíny. Je přesvědčen, že čínská medicína se zakládá na nesmyslech a napadá samotné základní koncepty čínské medicíny s tím, že nestojí na vědeckých základech. V zájmu rozvoje Číny žádá upuštění od čínské medicíny a zavedení moderní medicíny založené na západní vědě bez ohledu na původní tradici.

Z tónu jeho příspěvku je patrné určité rozhořčení, až emoční excitovanost, nad tím, že ani po zavedení moderního systému školství podle západního vzoru nedošlo v čínské společnosti k všeobecnému přijetí západních poznatků a odmítnutí čínské medicíny. Ta se podle něj díky svému nevědeckému základu přímo vylučuje s vědou a tedy se základy poznání, které by se studenti měli učit v moderních školách a na základě těchto vědomostí dospět k odmítnutí nevědeckých principů a tedy čínské medicíny samotné. Je přesvědčen, že pokud se takového vzdělání studentům nedostává, jedná se o zásadní nedostatek čínského školství a velkou prohru snah o modernizaci země. Lidé, kteří nezískali obecné

¹²中國現在最可恥、最可恨、最可使人斷氣的事是所謂西醫，中醫之爭。匪患雖不得了，然如政治有辦法，不怕不能解決，日本的侵略不得了，如我們有決心，有準備，加以極大之努力，而且善於利用局勢，日本總有受教訓之一日。只有中醫、西醫之爭，真把中國人的劣根性暴露得無所不至！以開了四十年學校的結果，中醫還成問題！受了新式教育的人，還在那裡聽中醫的五行、六氣等等胡說！自命為提倡近代化的人，還在那裡以政治的或社會的力量作中醫的護法者！這豈不是明顯表示中國人的腦筋仿佛根本有問題？對於自己的身體與性命，還沒有明了的見解與信心，何況其他。對於關係國民生命的大問題還在那裡妄逞意氣，不分是非，何況其他。對於極容易分辨的科學常識還在餽鈍的狀態中，何況較繁複的事。到今天還在那裡爭著中醫、西醫，豈不使全世界人覺得中國人另是人類之一種！辦了四十年學校不能脫離這個中世紀的階段，豈不使人覺得教育的前途仍是枉然！（Fu, 1934c）

vědecké povědomí, nejsou schopni správného úsudku a to podle něj vede k tomu, že jsou ochotni věřit „nesmyslům“.

Jak už bylo uvedeno, do roku 1934 došlo k akceptaci západní medicíny a dostalo se jí i státní podpory, ve skutečnosti ale nikdy tento systém nezačal dobře fungovat (Croizier, 1986, s. 45; Andrews, 1996, s. 14). Navíc ani Fu Sinian nebyl ušetřen rozčarování z nejnovějších kroků vlády, směřujících k oficiálnímu vládnímu uznání a institucionalizaci tradiční medicíny.

Dále Fu Sinian píše:

To, že Číňané ještě dnes věří takzvané národní medicíně, má obecně řečeno několik důvodů. Nejvíce odpustitelným je patriotismus, bohužel ale špatně aplikovaný. Lidé často zdůrazňují příspěvek své domoviny nebo vlasti k určité vědecké problematice nebo v umění. To je běžná věc, a pokud je trochu pod kontrolou, tak je to věc dobrá. Protože tak teprve lze povzbudit svou domovinu, tak přijde ještě více příspěvků z naší země. Ale takzvaná čínská medicína vůbec není čistě čínského původu. Tento druh medicínských praxí za dynastie Tang ovlivnily vlivy z Indie a střední Asie, za dynastie Song a Yuan vliv Arabů. Čínská medicína ve své podstatě neměla patologii, také měla nedostatky v diagnostice a byla pouze „léčbou na základě zkušeností“.¹³

Tyto empiricky podložené recepty nejsou z jednoho místa. Na takový druh výzkumu se nám zde nedostává možností, pouze jednou větou připomínám, medicína vlastně dnes nemá žádných státních hranic. Ačkoli zvyky v Německu, Francii, Anglii, Americe jsou maličko rozdílné, v základech se ani trochu neliší. Není to jako diskutovat o poezii, komentovat malířské školy.¹⁴

Zde můžeme na jednu stranu vidět, že absolutní víra v hodnotu vědy vedla Fu Siniana k názoru, že není třeba trvat na národní esenci a národních tradicích čínské

¹³中國人到了現在還信所謂中醫者，大致有幾個原因。最可恕的是愛國心，可惜用的地方大錯了。人們每每重視本地或本國對於一種學問或藝術之貢獻，這本是一件普通的事，而且在略有節制的範圍內，也是一件好事。因為這樣才可以激勵出其土、其國更多的貢獻來。不過所謂中醫並非純粹的漢土產品，這類的方技在唐時頗受印度及中亞的影響，在宋、元更受阿拉伯人的影響。中醫本來即無病理，又缺診斷，無非是一部“經驗良方”。(Fu, 1934c)

¹⁴這些經驗良方不是一處來的。這類考據，此地無法談，我只提醒一句，其實醫學在現在並無所謂國界，雖德國、法國、英國、美國的風氣各有小小不同，在基礎上全無半點分別，這不是論詩宗、評畫派一流的事。(Fu, 1934c)

medicíny. Věda je podle něj hodnota, která nepodléhá státním hranicím a ze své podstaty musí být na území všech států stejná. Nese v sobě určitou neutralitu poznatků, které možná ani nemohou ovlivnit esenci národů. Jedná se o faktickou oblast založenou na racionálním empirickém poznání, odlišnou například od oblasti umění, kde je bez negativních důsledků možné zastávat odlišné komentáře a výklady k poetickým nebo malířským dílům. Tyto jeho názory byly plně v souladu s intelektuální atmosférou mezi stoupenci radikální modernizace po Májovém hnutí.

Na druhou stranu je patrné, že odmítá samotnou existenci národní esence v čínské medicíně. Píše, že čínská medicína již obsahuje mnoho původně nečínských cizích prvků a proto je nesmyslné trvat na zachování čínské medicíny ve jménu zachování národní esence.

K tomu, že tradiční čínská medicína z historického hlediska není čistě čínským produktem, se přiklání i většina západních badatelů. Roy Porter ve svém souhrnném přehledu dějin medicíny píše: „I přes neochotu přijímat vlivy z venčí nelze [...] říci, že by (čínská medicína) vyrůstala výhradně jen z domácích zdrojů. Po staletí absorbovala velké množství podnětů z Indie, Tibetu, střední a jihovýchodní Asie (Porter, 2013, s. 173).“ Ke stejnému názoru se přiklání i Ralph Croizier (Croizier, 1968, s. 35). Představa naprosto izolované národní tradice by samozřejmě byla příliš zkreslující.

Tato problematika byla však předmětem sporu jen z části, protože případné přijetí vlivů například z Indie nepředstavovalo pro některé čínské intelektuály argument zpochybňující národní esenci v čínské medicíně, pro část z nich pak šlo o nevýznamný argument, protože těžiště sporu viděli jinde.

Nejen z tohoto úhlu pohledu další zajímavou částí Fu Sinianova článku, která vyvolala velkou reakci ostatních diskutujících, byla věta:

„Čínská medicína ve své podstatě neměla patologii, také měla nedostatky v diagnostice a byla pouze „léčbou na základě zkušeností“.“¹⁵

Právě termín „léčba na základě zkušeností“ (jingyan liang fang 經驗良方) se v diskuzi o národní medicíně ve 30. letech 20. století stal jedním z klíčových pojmů. Více se mu věnují další části této diplomové práce. Fu Sinian původně pravděpodobně chtěl říci, že čínská medicína je pouze „léčbou na základě zkušeností“ v duchu svého tvrzení, že

„Druhým důvodem (proč Číňané stále věří čínské medicíně) je popletenost. Nic pevně neodmítají, ničemu pevně nevěří, opakují názory druhých, a když onemocní, pozvou

¹⁵中醫本來即無病理，又缺診斷，無非是一部“經驗良方”。(Fu, 1934c)

lékaře, aby zkusil léčit. Přesně jako když babka na vesnici uctívá všechny duchy. To je přístupovat k velkým záležitostem života a smrti v iluzích“.¹⁶

To znamená, že se v jeho očích jednalo pouze o útržkovité nepodložené zkušenosti, které možná někdy mohly, ale také nemusely, mít léčebný efekt. Ne ale o ucelený, systematický a vědecky podložený obor, jakým je západní medicína.

Stejně klíčovým bodem diskuze pak byly patologie a diagnostika v čínské medicíně. I těmto pojmům se věnují další části této práce.

V další části textu pak Fu Sinian nabízí konkrétní návod, jak dosáhnout zlepšení současného, dle autora žalostného a nenáviděného, stavu medicíny v Číně. Tato část textu vyvolala poměrně menší odezvu, nebudeme ji proto na tomto místě uvádět v celém znění a uvedeme pouze dílčí shrnutí, protože tyto Fu Sinianovy návrhy v další diskuzi hrály další dílčí roli.

Fu Sinian píše, že velkým problémem čínského zdravotnictví je nedostatek moderně vyškolených lékařů a zdravotnických zařízení, a to hlavně ve vnitrozemí, kde často nejsou lékaři žádní. Doporučuje proto vybudovat více škol pro výcvik lékařů a také v již zavedených lékařských školách zřídit studijní obor venkovská medicína nebo přímo ve vnitrozemských venkovských oblastech zřídit lékařské školy.

Píše, že ještě urgentněji než lékaře venkov potřebuje veřejnou hygienu. Uvádí, že Čína je na špici v šíření nejrůznějších epidemií a také v úmrtnosti mezi rozvojovými zeměmi. Navrhuje proto zavést například očkování. Uvědomuje si ekonomickou náročnost takových počínů, ale odmítá, že by byly takové projekty z ekonomických důvodů neproveditelné. Menší úmrtnost v Číně pak podle něj ušetří velké výdaje.

Uvádí, že je také třeba vycvičit více zdravotních sester pro vnitrozemí. Říká, že nelze přehlížet jejich význam, protože nemoci se neléčí pouze léky, ale také prostřednictvím patřičné ošetrovatelské péče. Navíc navrhuje, že by se měly vědomosti o ošetrovatelství učit v rámci povinné školní docházky.

Tyto všechny argumenty byly jistě na místě. Stav veřejné hygieny na čínském venkově byl ve 30. letech 20. století na poměrně nízké úrovni a odborníků vyškolených v moderní medicíně byl nejen na čínském venkově velký nedostatek. Pro představu v roce 1927 bylo v celé Číně méně než 3000 moderně vyškolených lékařů, v roce 1932 bylo registrovaných lékařů stále pod 3000 (konkrétně 2919, z nichž 65% sídlilo ve třech

¹⁶第二個原因是頭腦不清楚。對於一切東西皆不深信，也皆不信，人云亦云，生病請醫生全是試試看，恰如鄉下老太婆生了病時拜一切神佛一般。這全是以做夢的狀態對付死生的大事。(Fu, 1934c)

provinciích Jiangsu, Zhejiang a Guangdong, kde byly největší přístavy). V roce 1937 jejich počet vzrostl na přes 9000 lékařů moderní medicíny, což bylo stále krajně nedostačující (Croizier, 1968, s. 54–55). Lze předpokládat, že obdobná situace byla i s ostatním zdravotnickým personálem, kritický byl nedostatek nemocnic a samozřejmě také lékařských škol pro školení zdravotnických pracovníků, ze kterého pramenil jejich nedostatek.

Za čtvrté požaduje zvýšení domácí produkce lékařského materiálu a vládní podporu domácích podniků. Nechce se spoléhat na zahraničí a lékařský materiál jako vatu, obvazy nebo jodovou tinkturu chce zajišťovat z vlastní vnitrozemské produkce.

Zde je třeba poznamenat, že produkce lékařského materiálu, včetně jiného lékařského zázemí, byla zcela nedostačující. Většina lékařského materiálu byla zahraniční produkce, stejně jako většina západních léčiv. Od 20. let 20. století se v Číně začaly usidlovat farmaceutické společnosti jako Bayer nebo Burroughs Wellcome, jejich produkce se ale nedočkala až do doby po 2. světové válce většího rozvoje (Andrews, 1996, s. 18).

Jako další bod k prosazení Fu Sinian chápal zavedení uplatňování kontroly porodnosti. Mluví o tom, že se v Číně hodně rodí a hodně umírá, což je podle něj plýtvání. Chce pomocí rozvoje medicíny a hygieny snížit úmrtnost a potom také kontrolovat porodnost. Zastává názor, že vláda by měla zamezit reprodukci nevhodných jedinců.

V myšlenkách eugeniky lze vidět ozvuky darwinismu, které byly na počátku 20. století hojně diskutované i v Evropě. Eugenické myšlenky sice byly známy již před eugenickým výkladem myšlenek Charlese Darwina Francisem Galtonem (1822–1911), vrcholily ale v Evropě a USA především v prvních dekadách 20. století. Mnoho vlád dokonce skutečně přijalo různá eugenická opatření. Od těchto opatření bylo upouštěno po 2. světové válce (Ridley, 1999, s. 290–291).

Zašesté Fu Sinian píše, že čínská vláda by měla plně podpořit moderní medicínu. Co se týče čínské medicíny, je třeba se jí postupně zbavovat. Říká, že to samozřejmě nelze provést najednou, protože lidé by si pak neměli co počít, vzhledem k tomu, že ještě není dostatek moderně vzdělaných lékařů, ale už v tomto okamžiku by se mělo krok po kroku začít. Navrhuje nejdříve zakázat národní medicínu ve velkých městech a později postupně potírat čínskou medicínu i na venkově.

V tomto bodě lze říci, že se jeho myšlenky minimálně do zlomového roku 1929 (respektive až do přijetí opatření v roce 1933) překrývaly s oficiální politikou čínské nacionalistické vlády, které však neměly v praktické rovině velké reálné dopady. Pozdější

kroky vlády vedoucí směrem k rovnoprávnému postavení čínské a západní medicíny pro něj musely být velkým rozčarováním.

Co se týče „národních léků“, explicitně Fu Sinian proti nim neprotestuje, naopak – navrhuje, aby kvalifikovaní farmakologičtí odborníci podrobili všechna čínská léčiva vědecké analýze a poté rozhodli o jejich osudu.

Je tedy patrné, že zároveň v některých léčebných metodách čínské medicíny, i při svém radikálním odporu vůči čínské medicínské tradici, je schopen spatřit potenciálně vědecky odůvodnitelnou součást – na rozdíl od filozofických základů, které zcela zavrhuje.

Odmítavý postoj vůči čínské medicíně je však ve Fu Sinianově postoji zcela převažující. Na závěr svého článku dodává svým stanoviskům důraz osobním prohlášením: „Raději bych zemřel, než abych se nechal ošetřit čínským lékařem, nebylo by to hodno vzdělání, kterého se mi dostalo.“¹⁷

Není tedy divu, že tento Fu Sinianův článek vyvolal v čínském intelektuálním prostředí bouřlivou odezvu. Pro Fu Siniana stará medicína ztělesňovala konservatismus, pověřčivost a nevzdělanost. Neváhal s poměrně velkou agresí odsoudit základní koncepty čínské medicíny a bořit dosavadní tradici, vyjadřuje se velmi přímo.

7.2 Otázka vědeckosti čínské medicíny

Jednou z hlavních tematických linek diskuzí o čínské a západní medicíně, kterou se zabývá tato diplomová práce, bylo téma vědeckosti či nevědeckosti základních konceptů čínské medicíny. Nebylo to ale tak, že by těžištěm diskuze byla otázka, zda západní věda představuje zpochybnitelný princip v tom smyslu, že by vědecky ověřené poznatky nebyly správné. Ve 30. letech 20. století mezi čínskými intelektuály bylo jenom málo těch, kteří by neuznávali praktický význam vědy, nebo zcela zpochybňovali její hodnotu. Diskuze o problematice správnosti vědeckých principů tedy nebyla argumentačním východiskem.

Většina komentátorů čínské medicíny se naopak chtěla obracet k vědeckému pokroku, coby budoucnosti medicíny v Číně. Základním východiskem se tak stal postoj, že co je kompatibilní s moderní vědou, může přežít, co není kompatibilní, mělo by zaniknout. Hodnotová orientace zastánců i odpůrců zachování čínské medicíny byla v podstatě stejná. Obě skupiny se chtěly orientovat na vědu a nacionalismus pro ně hrál významnou roli. Přesto se obě skupiny zásadně názorově lišily právě v tom, jestli lze nebo nelze základní koncepty čínské medicíny označovat za vědecké či s vědou kompatibilní. Z tohoto hlediska uplatňovali diskutéři několik různých argumentačních strategií.

¹⁷我是宁死不请教中医的，因为我觉得若不如此便对不住我所受的教育。(Fu, 1934c)

7.2.1 Otázka pojmenování

Příkladem jednoho ze způsobů nového řešení pro situaci čínské medicíny může být pokus o nalezení vědeckosti v čínské medicíně skrze tvrzení, že základní koncepty západní a čínské medicíny ve skutečnosti nejsou natolik odlišné, aby mohly být stavěny do nekompatibilní opozice.

Příkladem může být názorové stanovisko Zhao Hansonga. Ten k Fu Sinianově výroku, že „*pět prvků* a *šest qi* jsou nesmysly“¹⁸ píše, že se Fu Sinian, z důvodu své neznalosti čínské medicíny, velmi mylí. Zhao Hansong naopak tvrdí, že teoretické koncepty čínské medicíny nejen nejsou nesmysly, ale ve skutečnosti se západními vědeckými koncepty vůbec nevylučují.

Tak například *pět prvků* podle něj reprezentuje vnitřní orgány lidského těla, jsou to pouze zástupná slova a symbolická označení (fu hao 符号, daimingzi 代名字). Rozdíl je pouze v tom, že západní medicína nepoužívá symbolická označení, ale přímo mluví o jednotlivých orgánech lidského těla: „(západní medicína) symbolická označení kov, dřevo, voda, oheň a země dává stranou a nepoužívá je, používá přímo názvy *pěti orgánů* lidského těla srdce, játra, slezina, plíce a ledviny“¹⁹

Zde se ukazuje touha moderních obránců čínské medicíny ukázat, že akceptace vědeckých teorií nezničí základy čínské medicíny. Jednou z nejčastějších racionalizací pro koncepty *yin–yang* a *pěti prvků* bylo právě přesvědčení, že jsou to jen symbolické termíny pro přirozené fyziologické funkce a jevy v lidském těle.

Pět prvků tak mělo pouze symbolický význam. Ralph Croizier (1968, s. 97) toto přirovnává k „medicínské algebře“, kdy je možné si představit, že se jedná o stejný jev, jako když se k reprezentaci čísel v matematice používají čísla 1, 2, 3, 4, 5. Protikladné síly *yin–yang* pak mohly být vykládány například jako pozitivní a negativní elektrický náboj ve fyzice.

Tak se jednalo pouze o zdánlivě esoterickou terminologii, která ve skutečnosti má zcela racionální základy a proto je s vědeckými principy zcela kompatibilní, jen je třeba filozofii čínské medicíny správně porozumět. Ti, kteří volají po jejím opuštění, se dopouštěli chyby a nerozuměli její podstatě.

S tímto Zhao Hansongem nabídnutým řešením Fu Sinian nesouhlasil. Naopak trval na svých názorech a nad argumenty oponentů se pouze opakovaně rozhořčoval. Trval na

¹⁸中醫的五行六氣是胡說(Fu, 1934c)

¹⁹[...] 將金木水火土等符號廢置不用, 而直接用心肝脾肺腎五臟的本名 (Zhao, 1934a)

tom, že to, že národní medicína je neslučitelná s moderní vědou je zcela očividné a není třeba o tom diskutovat:

„Vlastně to je jasný fakt a každý to vidí, není o tom třeba diskutovat a ani nebudeme“²⁰

Přesto se ale pokouší o další rozvinutí svého argumentu a širší postižení tématu vědeckosti, píše:

Pokud by se ve školách dobře vyučovala fyzika a chemie, tak by tento druh poznání vstoupil do srdcí těch, kterým se vzdělání dostává, a ti by se mohli spolehnout na toto vědění v poznávání okolního světa. Přirozeně by již nepřipustili, že v *šesti qi* je logika a nevěřili a nespoleháli by se již na mlhavou čínskou medicínu. Kdyby ve škole dosáhli hlubokého pochopení myšlenek fyziologie a hygieny, přirozeně by měli pocit, že nauka čínské tradiční medicíny je směšná a nesmyslná [...]. To, že národní medicína má vliv je vskutku symbol selhání třiceti let nového vzdělávání.²¹

Co se týče Zhao Hansongovy racionalizace *pěti prvků*, Fu Sinian s Zhao Hansongem radikálně nesouhlasí a oponuje mu, že *pět prvků* nejsou pouze odlišné názvy a nelze to tak ani v nejmenším tvrdit. A především názvy ze západní medicíny nelze libovolně vytrhávat z kontextu a podle potřeby aplikovat na čínskou medicínu. Píše:

Lehkomyslně používat slova z moderní vědy, to je, obávám se, pouze velké pomatení mysli.²²

A dále se vyjadřuje:

Troufám si zpravit pana Zhao, že moderní anatomie je systematická nauka a moderní fyziologie je také systematická nauka. Každé slovo v nich, [...] pokud ho najednou zkopírujeme do národní medicíny, vytrhneme ho z jeho vědeckého systému, nebude mít žádný význam. Dovoluji si zeptat se pana Zhao, zda se vylepšená čínská medicína připravuje cele akceptovat moderní anatomii, fyziologii, viro- a bakteriologii? Pokud ano, co z čínské medicíny

²⁰其實這是明擺的事實，人人共見得，不待辯論，也不容辯論。(Fu, 1934d, s. 2).

²¹果然在學校中把物理化學教得好，這類知識能如在受教育者之心中，便其能依此知識瞭解環境，自然不會再承認所謂六氣有物理學的邏輯含義，即不會再信憑藉此類玄談的漢醫。果然在學校中把生理衛生的大意徹底了解，自然要覺得中國傳統的醫學論本體上是些無知妄作，閉眼胡說。[...] 國醫之有勢力，實在是三十年新教育失敗之象徵也。(Fu, 1934d, s. 4)

²²胡亂用近代科學上的名詞，恐怕只是腦筋種的一陣大混亂而已。[..](Fu, 1934d, s. 7)

ještě bude čínská medicína? Pokud se je cele převzít nechystá, pouze bude kopírovat několik slov, tak jak půjdou tato slova ze systematických vědeckých nauk dohromady s ostatními slovy a s „filozofií“?²³

V opozici k Fu Sinianovi podobnou argumentační strategií jako Zhao Hansong použil i Liu Xuejun. Ten ve shodě s názory Zhao Hansonga píše, že když se mluví o *pěti prvcích* a dalších teoretických konceptech čínské medicíny, ve skutečnosti jde o metaforická vyjádření a tato vyjádření nelze chápat doslovně, protože mají pouze zástupný význam a ve skutečnosti reprezentují složitý řetězec souvislostí mezi vnitřními orgány lidského těla a symbolicky vyjadřují další důležité poznatky. Že je čínská medicína díky svým teoriím nesrozumitelná, to je ale podle Liu Xuejuna fakt a je jí to na škodu:

"Co se týče pojmenování, která používá čínská medicína, pokud člověk otevře knihy a podívá se na ně, tak je vůbec nechápe, to je opravdu politováníhodná věc."²⁴

Zastává ale názor, že problém leží ve skutečnosti spíše v rovině jazyka, tedy odlišného nazývání věcí. Tento problém podle něj není důležitý a pokud čínská medicína „nazývá jelena koněm“ (zhi lu wei ma 指鹿為馬), není v tom ve skutečnosti žádný problém:

„Čínská medicína dokonce i v umístění vnitřních orgánů lidského těla udělala chyby, ale to není důležité. To, že čínská medicína jelena nazývá koněm, ničemu neškodí. Jedinou podmínkou je, že vždy jelena nazývá koněm, pak není žádný problém.“²⁵

Znovu trvá na tom, že pokud západní medicína je založená na neotřesitelných vědeckých základech, čínská medicína obdobně neotřesitelně vychází z praxe a rozpory v ní můžeme vysvětlit na základě toho, že jelena nazývá koněm, tedy na základě jistého zmatení pojmů, které není v konečném výsledku důležité.

Píše, že západní medicína se také ještě může rozvíjet, stejně jako medicína čínská, a to například v oblasti měření pulzu nebo v objevování souvislostí vzájemného ovlivňování různých částí těla a tělesných orgánů, tedy vlastně že čínská medicína může ve skutečnosti západní obohatit o svou *teorii pěti prvků, šesti qi a yin–yang*.

²³ 敢告趙君，近代解剖學是一個系統的學問，近代生理學也是一個系統的學問，其中的單個名詞，[...] 若一旦為國醫剽竊，離開他們的科學系統實無何等意義，敢問趙君，改良的中醫是否預備全部的接受近代解剖學，生理學，微菌學？若然，中醫之為中醫還有幾何？若不預備全部接受，而只在哪裏剽竊幾個名詞，這些系統科學中的名詞如何再過一系統中與其他名詞與“哲學”合作？(Fu, 1934d, s. 6).

²⁴ 中醫書所用的名詞叫隨便翻開書本瞧一眼的人茫無所曉，令文字不通順的看不明白，這真是一件憾事。(Liu, 1934, s. 16-17)

²⁵ 中醫根本上連人體內部地位都弄錯也不要緊，此方說中醫指鹿為馬亦無妨，唯一的條件就是總是總指鹿為馬就無問題 (Liu, 1934, s. 17-18)

Fu Sinian s Liu Xuejunem, který se domnívá, že mnoho problémů v čínské medicíně ve skutečnosti je pouze terminologického charakteru a se skutečnými medicínskými nedostatky nemá co dočinění, zásadně nesouhlasí:

"Pan Liu si myslí, že mnoho na čínské medicíně je ‚slovní záležitost, která nesouvisí s medicínou‘ a navíc ‚že čínská medicína nazývá jelena koněm, ničemu nevádí‘. To náš mozek, který věří, že dvakrát pět je deset, nemůže pochopit."²⁶

Fu Sinian tvrdí, že pokud nejsou pojmenování správná, jedná se o důležitý problém. Píše, že pokud všechny knihy o čínské medicíně píšící o *yin–yang*, *pěti prvcích* a *šesti qi* ve skutečnosti nemluví o *yin–yang* a *teorii pěti prvků* a *šesti qi*, tak by to mělo znamenat, že jsou všechny tyto knihy, které jsou zároveň stěžejními díly čínské medicíny, nesmysly:

"Národně-esenčními slovy Konfucia: ‚Je třeba napravit pojmenování. Pokud nejsou pojmenování správná, řeč neodpovídá skutečnosti.‘ Pokud pan Liu přiznává, že pojmenování v ‚národní medicíně‘ nejsou správná, jak by bylo možné z národní medicíny učinit disciplinovanou nauku?"²⁷

7.2.2 Otázka slučitelnosti

V diskuzi o odlišnosti pojmenování v západní a čínské medicínské tradici se dobře ukazuje další z tváří debaty o zvědečtění čínské medicíny (někdy také „vylepšení“ *gailiang* 改良), která byla klíčovou otázkou 30. let 20. století.

Fu Sinianův argument zněl, že ve sporu o čínskou a západní medicínu nejde pouze o odlišnost pojmenování, nýbrž o dva radikálně odlišné systémy, které mají vlastní termíny a názvosloví, které se pevně váží na medicínskou teorii a praxi těchto dvou tradic. Jak zaznívá ve Fu Sinianových slovech – pokud by bylo možné systém ze západní medicíny cele převést na čínskou medicínu, odporovali by tímto do jisté míry zastánci národní medicíny a národní esence sami sobě, nebylo by možné mluvit o unikátní čínské národní tradici. Pokud nelze systém ze západní medicíny cele převést na čínskou, ale budeme pouze vybírat jednotlivé hodící se prvky, dokazuje to podle Fu Siniana, že se západní a čínské koncepty liší natolik, že jsou navzájem nekompatibilní.

Sám Fu Sinian je o nekompatibilitě těchto dvou systémů přesvědčen a zároveň trvá na tom, že západní koncept je správný, protože je vědecký. Trvá na odvržení konceptů

²⁶劉君以為中醫許多事“都是詞令上的事情，與醫學無關”而且“中醫指鹿為馬也無妨。”這真是我們相信二五等於一十的頭腦所不能，解的。(Fu, 1934b, s. 20)

²⁷說句國粹的孔夫子話，“必也正名乎？名不正則言不順，”劉先生所承認的“國醫”之名不正，如何能使國醫成一種有紀律的學問呢？(Fu, 1934b, s. 20)

čínské medicíny a příklonu k západní tradici, zcela odmítá synkrezi jako východisko pro moderní medicínu nové doby.

Opakuje, že nelze jednoduše přijmout vybrané aspekty západní medicíny a aplikovat je do starých čínských teorií:

„Pokud přijmout, pak lze pouze cele přijmout. Pokud libovolně zkopírujeme několik jednotlivostí, bude to ještě horší (myšleno nesystematičnost systému čínské medicíny).“²⁸

Nerozumí tomu, jak by bylo možné vylepšit, tedy podle něj pozápadnit, koncept yin–yang a s ním související teorie. V takové snaze dokáže vidět pouze to, že pokud nejsou dřívější koncepty čínské medicíny dostatečně pravdivé a je třeba je vylepšovat na základě západních poznatků, neznámá to nic jiného, než že se jich Číňané vzdají a nahradí je poznatky západními a potom je nesmyslné na čínských tradicích trvat. Píše:

„Vylepšení čínské medicíny – tento výraz nemá žádnou logiku.“²⁹

Nelze prý například začít používat aspirin a poté se toto snažit naroubovat na myšlenky národní esence, protože takové vylepšení čínské tradice zkrátka s čínskou tradicí nemá nic společného a je třeba přijmout aspirin se všemi souvislostmi, a tedy také západní medicínu se všemi souvislostmi, jako celek s určitými empiricky ověřitelnými komplexy příčin, následků a souvislostí, opakuje:

Dovoluji si zeptat se obhájců reformy čínské medicíny, jestli se od tradičních konceptů čínské medicíny, jako je roztříštěná a podivná teorie o pulzu a *qi* a *teorie o yin–yang a šesti qi*, chystají upustit? A jestli se chystají přijmout fyziologii, patologii, bakteriologii a virologii a další nauky moderní medicíny? Tyto dva systémy jsou od základu nekompatibilní, pokud jeden přijmeme, druhý přirozeně zamítáme.³⁰

Nebo také:

„Pokud přijmete vědu, tak jak na ní naroubujete národně-esenční teorie měření pulzu a *šesti qi*? A to, co se na čínské medicíně nazývá čínskou medicínou, bude kde?“³¹

²⁸ 若接受，只能全部接受。若隨便剽竊幾件事，事情更糟。(Fu, 1934e, s. 3)

²⁹ “改良中醫”四個字簡直沒有邏輯的意義。(Fu, 1934e, s. 4)

³⁰ 敢問主張中醫改良論者，對於中醫的傳統觀念，如支離怪誕的脈氣論，及陰陽六氣之論，是不是準備放棄？對於近代醫學之生理，病理，微菌，各學問，是不是準備接受？這兩個系統本是不相容的，即接受一面，自然放棄一面。(Fu, 1934e, s. 3-4)

³¹ 若接受了這些科學，則國粹的脈論六氣論又將如何安插？中醫之為中醫又在哪裏？(Fu, 1934e, s. 4)

Zhao Hansong se v reakci na Fu Siniana samozřejmě vyslovuje, že nesouhlasí s odvržením čínské medicíny. Snaží se ale poskytnout argumenty pro obhajobu dílčí reformy čínské medicínské tradice, ke které by se podle něj měl namísto svého přílišného radikalismu přiklonit i Fu Sinian:

Nejdříve bych chtěl jasně říci, že já neodporuji západní medicíně, protože v západní medicíně je vědecké poznání a určitě má své silné stránky. Navíc mám několik přátel [...], kteří vystudovali západní medicínu, ale čínské medicíně přesto přiznávají její určitou cenu a nadto chtějí ještě prozkoumat její principy. Tento přístup si zaslouží obdiv. To takový Fu Mengzhen, který má jasno, že všemu rozumí, ale nerozumí čínské medicíně a dokonce i v západní je laikem a přesto bude hloupě mluvit o odborné problematice medicíny, to nemohu pochopit.³²

Argumentuje, že na základě zkušenosti získané poznatky, které jsou v teoretických spisech čínské medicíny zapsány, lze považovat za vědecké a tak také tedy samozřejmě s vědou kompatibilní:

Pan Fu říká: 'čínská medicína je neslučitelná s moderní vědou' – to je obzvláště absurdní. Ve starých textech jistě nevyhnutelně někdy jsou mlhavá slova, ale větší část jsou výsledky získané přímým zkoumáním lidského těla. [...] Podle těchto zcela spolehlivých faktů čínská medicína dosahuje nezpochybnitelných léčebných výsledků, pokud to není vědecké poznání, tak co tedy?³³

Fu Sinian naopak píše, že to západní medicína je založena na zkušenostech, jako ostatně celá západní věda:

³²在這裏要先聲明一點，我並不反對西醫，因為西醫當中有學識經驗的，也確有他的特長，並且我還有許多好友[...]他們雖然學好了西醫，但是對於中醫，不但是承認他固有的價值，並且還要進一步追求中醫的學理，這種心求的態度確實值得佩服。這決非那非但不懂中醫，連西醫亦是門外漢，偏要對於醫學專門問題，在那裏閉眼胡說信口號黃的傅孟真君所能望其項背。(Zhao, 1934c, s. 20).

³³傅君說：“中醫與現代科學不相容”這話尤其荒謬。國醫舊說裏面，固不免偶有玄虛之詞，但是大部分都是由人體直接試驗出來的結果。[...] 國醫根據這種確實可靠的試驗，敢到確實治療的效果，這不是科學的知識是什麼？(Zhao, 1934d, s. 8)

„Pokud mluvíme o zkušenostech, tak moderní medicína celkově je jedna velká zkušenost.“³⁴

Teoretické koncepty čínské medicíny Fu Sinian zcela odmítal. Jak jsme psali už dříve, ve skutečnosti ale částečně byl schopen připustit vědecké opodstatnění některým empirickým prvkům čínské medicíny, například čínské farmakologii. O tom se Fu Sinian nicméně, snad v argumentačním zápalu vůči svým diskuzním oponentům, mnoho nezmiňuje.

7.2.3 Otázka důležitosti a dostatečnosti teoretických konceptů

Jinou strategií obhajoby čínské medicíny bylo tvrzení, že spor o teoretické koncepty čínské a západní medicíny ve skutečnosti není podstatný. V jedné rovině proto, že sama teorie čínské medicíny vlastně vůbec není podstatná anebo naopak, že západní teorie není pro pochopení všech souvislostí světa zcela dostatečná.

V prvním případě podstatnými měly být pouze metody, které čínská medicína používá, tj. metody s empirickým (vědeckým) opodstatněním, její teoretické základy nebyly pro její používání příliš důležité.

Například Zhi Yun, jakožto další ze zastánců zvědečnění čínské medicíny, zastával názor, že současné teoretické základy možná do jisté míry jsou v nesouladu se současnou medicínskou praxí čínské medicíny:

"Teorie národní medicíny je opravdu matoucí, ale my nezkoumáme národní medicínu proto, že máme zalíbení v její mlhavosti, ale proto, že má opravdové léčebné výsledky. Pokud teorie a praxe nejsou v souladu, můžeme podle reálných výsledků teorii upravit."³⁵

Zhi Yun souhlasil s nápravou nežádoucí zastřenosti teorie čínské medicíny prostřednictvím vědeckého zkoumání. Vyjadřuje jasnou naději, že při tomto vědeckém zkoumání by se mohlo odhalit, že teoretické koncepty čínské medicíny se nemylí. Říká:

„Cožpak se naši vzdělanci nebudou ani trochu namáhat s tím, aby to prozkoumali? Počkejme, až proběhne zevrubný průzkum. Poté, pokud se opravdu ukáže, že (čínská medicína) není ‚dobrá‘, tak potom uplatněme přístup pana Fu o zbavení se toho, co zotročuje lid naší země, a ‚postupně se jí zbavme‘“³⁶

³⁴ 如談經驗，則近代醫學全部是個大經驗 (Fu, 1934b, s. 19)

³⁵ 國醫的理論誠然玄虛，但我們研究國醫不是因為愛好他的玄虛，而是因為他有治療的實效。理論與實效不合，我們可以根據實效改造理論。 (Zhi, 1934, s. 17)

³⁶ 我們的學者們就不亦費一點功夫去研究它一下？等到經過一番徹底研究之後，如果真發現他不“良”的時候，再用傅先生滅絕亡國奴的辦法“逐步廢止” (Zhi, 1934, s. 18)

Ve svém článku několikrát opakuje, že západní medicína je založená na vědecké teorii, která může být vůči čínské teorii odlišná, ale to není zásadní problém. Jádrem čínské medicíny podle něj jsou na praxi založené léčebné metody (Téma praktických výsledků čínské medicíny bude pojednáváno v další části této diplomové práce). Zhi Yun zde o praktické výsledky čínské medicíny opírá předpoklad, že na vědecké teorii založená západní medicína není jedinou možnou metodou přístupu k léčbě. Teoretické základy čínské medicíny do značné míry upozaduje:

„Západní medicína je založena na vědeckých základech a národní medicína je založena pouze na ‚dobré léčbě na základě zkušeností‘, tedy jak léčit nemoci, abychom měli výsledky [...] Zamyslete se pane Fu, je umění západní medicíny jedinou možností?“³⁷

Je především proti Fu Sinianově radikalitě. Tvrdí, že národní medicína má nedostatky, ale ty nejsou nenapravitelné:

„Chci zdůraznit, že vůbec nechci ‚bránit‘ národní medicínu, ale opravdu se domnívám, že pan Fu příliš přehlíží její kladné stránky. Národní medicína má obrovské nedostatky, ale ty nejsou neopravitelné. Doufám, že zastánci západní medicíny budou schopni nepředpojatě prozkoumat nauky národní medicíny.“³⁸

Fu Sinian v reakci na výzvu po dialogu s čínskou medicínou opět radikálně odmítá jakékoli synkretické tendence. Odmítá, že by západní medicína s čínskou měla vést jakýkoli dialog s tím, že současná věda založená na skutečnosti, vycházející z experimentů, jejíž poznatky jsou univerzální a také univerzálně aplikovatelné pro celý svět, nemůže diskutovat se šarlatánskou naukou čínské medicíny:

„Moderní věda je experimentální vědou, její teze jsou tezemi, které vzdělanci na celém světě mohou společně ověřovat a diskutovat, proč by chtěli, a jak by vůbec mohli diskutovat s vágním tajemnem?“³⁹

„Čínská medicína [...] nemá kvalifikaci diskutovat moderní vědu anebo vysoce kvalifikované problémy.“⁴⁰

K tomu ještě dodává, že pokud by mělo dojít na zkoumání čínské medicíny za pomoci vědeckých metod, určitě by nemělo náležet pouze do rukou Číňanů.

³⁷ 西醫憑科學做基礎，而國醫只憑“經驗良方”怎末治病以有效。。。傅先生您想一想，西醫的醫術就是唯一的方法嗎？(Zhi, 1934, s. 18)

³⁸ 我要，聲明我並不是要想“護法”國醫，實在覺得傅先生太忽略國醫的長處了。國醫儘有缺點，然不是無法彌補的。我希望作西醫的能虛心研究國醫的學說 (Zhi, 1934, s. 18)

³⁹ 近代科學是實驗科學，他的命題是全世界的同行學者所能共同實驗討論的，他們如何肯，如何能和“玄虛”家討論？(Fu, 1934a, s. 19)

⁴⁰ 中醫[...]沒有討論近代科學或這樣“純技術問題”的資格。(Fu, 1934a, s. 20)

Pravděpodobně proto, že se obává, že by důsledkem zapáleného vlastenectví čínští badatelé mohli manipulovat výsledky nebo by jejich metody nebyly dostatečně objektivní.

Znovu vyjadřuje svůj negativní vztah k národní medicíně a říká, že když byl na západě, zamiloval si upřímnost vědy a poznal jak nenáviděnýhodné je šarlatánské tmářství, které právě čínská medicína pro něj reprezentuje.

V druhé rovině ale měli zastánci čínské medicíny také pochybnosti o dostatečnosti západních, na vědě založených, konceptů. Například Liu Xuejun uvádí, že lze přiznat, že čínská medicína má do jisté míry z pohledu medicíny západní nedostatky v anatomii nebo že opravdu nezná bakterie a viry jako původce nemocí. Zároveň ovšem odmítá, že by proto byla zpochybněna její platnost. Namítá, že západní medicína také objevila mnohé poznatky, jako například mikroorganismy coby původce nemocí, teprve nedávno a přesto se tím platnost jejích metod nezpochybňuje:

"Pomocí *pěti prvků* reprezentovat *pět orgánů* a přehlížet střeva a další důležité orgány? To nelze než přisuzovat neznalosti anatomie. V čínských diagnostických procedurách bezpochyby neexistuje viro- a bakteriologie [...] Ale západní medicína je také nepoužívá nedlouho."

Říká, že postoj západní medicíny, která když pacienta bolí hlava, léčí hlavu, nebo když bolí nohy, léčí nohy a tak dále, má také svou logiku, upozorňuje ale na nekomplexnost takového přístupu a výhody holistického přístupu čínské medicíny.

Trvá na tom, že by bylo nejlépe čínskou medicínu prozkoumat skrze západní vědecké poznatky a učinit jasno ve všech nejasnostech kolem ní, namísto toho, aby se Čína obratem zbavovala něčeho založeného na tradici dlouhé několik tisíc let. Prosazuje důkladné prozkoumání vlastních tradic:

Západní medicína dnes vůbec nedosáhla pozice, kdy by se nemohla ještě rozvíjet, obzvláště v oblasti měření tepu a vzájemného ovlivňování se různých částí těla – problematice, kde dominuje čínská medicína. [...] Nejlépe použijme lidi kvalifikované v západní medicíně, aby s veškerým nasazením na základě vědeckých poznatků západní medicíny prozkoumali pravdivé principy v knihách čínské medicíny, vymezili rozpory a zcela je pochopili. Není třeba nedočkavě najednou zničit několikatisícileté prastaré poznání. Takto to bude

mít přínos vůči lidem i vůči vědě, cožpak to nebude dobré? Čínská medicína by měla učinit vše možné, aby redukovala terminologickou zmatečnost.⁴¹

Ačkoli Liu Xuejun nijak nezpochybňuje správnost vědeckých poznatků, zpochybňuje jejich dostatečnost pro obsáhnutí všech jevů ve vesmíru. Domnívá se, že materiální svět a na experimentech založené poznání nedovede svět zcela vysvětlit, protože jsou dimenze, které jsou buď za hranicí poznání experimentální vědy, nebo k nim současná experimentální věda ještě nedošla – jako například podstata samotného života:

Obávám se, že poznatky získané na základě anatomie nemohou být celistvé, [...] život je věc, která je opravdu příliš rafinovaná, dodnes ještě nemá vysvětlení, věda je ještě opravdu vzdálena tomu, aby vytvořila život ve zkumavce. Vůbec neznevažuji anatomii, naopak, příkládám ji opravdu velký význam, ale myslím si, že pouhým spoléháním se na anatomii nemůžeme porozumět životu.⁴²

Fu Sinian odmítá dále komentovat Liu Xuejunův argument, že čínská medicína neztrácí svou pozici tím, že nemá vědecké základy:

(Výrok zastánců) čínské medicíny, že „Pilíře, to jsou nějaké nesrozumitelné věci jako *pět prvků, šest qi, yin–yang* a tak dále [...] Ale vůbec to není tak, že by kvůli tomu, že jsou z hlediska vědy netolerovatelné anebo nesrozumitelné, ztrácely svou pozici“ – na takové a podobné výroky už nemusím znovu odpovídat.⁴³

Liu Xuejun porovnává teoretické základy západní medicíny s teoretickými základy medicíny čínské a zkoumá, v čem jsou základní pilíře čínské medicíny. Dochází k osobnímu přesvědčení, že čínská medicína ve skutečnosti nikdy žádné se západní vědou

⁴¹西醫目下絕未達到不可在進步的地位，尤其是在脈搏方面，全身各部互相影響方面~中醫的生剋問題。 [...] 最好有精通西醫的人竭其一生精力拿西醫科學的學識做基礎再進而研究中醫書內的真理，把一束矛盾分別清楚，整個明白。不必急於把數千年的古董立時消滅。這樣對於學術對於人類都有所貢獻豈非善計。中醫方面亦應盡力設法減少術語上的玄虛。(Liu, 1934, s. 18)

⁴²由這種解剖來的知識怕不能是整個的，[...]，生命這個東西實在太微妙了，目下還未有解釋，科學離開用試驗管造生命的事實還遠呢。我並不輕視解剖，反之，我極重視它，不過我以為單憑解剖還不能瞭解生命。(Liu, 1934, s. 16)

⁴³中醫的“柱石，是那些玄妙的五行六氣陰陽等東西...他們並不因科學不容許，或不能解釋，而失去他的地位。”這話和這一類的話，我都不許再去回答。(Fu, 1934b, s. 18)

srovnatelné pilíře neměla, nikdy neměla žádné racionální a čistě empiricky ověřitelné důkazy. Přesto ale lze říci, že nějaké pilíře má, z hlediska čínské medicíny to mohou být pouze sice záhadné teorie o konceptu *yin–yang*, *pěti prvcích* a *šesti qi*, které jsou opravdu odlišné oproti západní vědě. Tvrdí ale, že když je nelze vědecky podložit nebo vysvětlit, neznamená to, že tak tyto teorie ztrácejí svoji pozici:

Čtyři základní pilíře západní medicíny (tak jak je označil pan Fu) jsou určitě zcela neotřesitelné. Ať je čínská medicína jakkoli napadá, přivádí se do neštěstí, protože každý z nich je podepřen horou nezpochybnitelných důkazů. Západní medicína vystavěná na těchto čtyřech pilířích je samozřejmě velice spolehlivá, proto mezi těmi, kterým se dostalo západního vzdělání anebo západního vlivu, není nikdo, kdo by mu neotřesitelně nevěřil. A co čínská medicína? Co je pilíři čínské medicíny? A má vlastně nějaké pilíře? Jsou nějaké důkazy? Já osobně si myslím, že určitě také nějaké pilíře má! Pilíře, to jsou ty tajemné a podivuhodné věci jako *pět prvků*, *šest qi*, *yin–yang* a tak dále. Všechny tyto věci jsou s vědou neslučitelné. Ale vůbec to není tak, že by kvůli tomu, že jsou s vědou neslučitelné anebo jsou nesrozumitelné, ztrácely svou pozici. Protože pokud by je někdo detailně prozkoumal, ještě by mohl přijít den, kdy se ukáže, co opravdu zastupují (znamenaají).⁴⁴

Tvrdí, že ve skutečnosti může mít teorie čínské medicíny v sobě ukryt na první pohled ne snadno viditelný význam a proto, aby byl tento význam odkryt, by měly být podrobeny pečlivému výzkumu. Ve shodě s vlnou intelektuálního hnutí za zvědečnění čínské medicíny se domnívá, že vědecký výzkum může prokázat, že na čínské medicíně je mnoho hodné zachování.

Zhao Hansong souhlasí s Liu Xuejunem. O Liu Xuejunově článku se pochvalně a souhlasně vyjadřuje:

Toto pojednání pana Liu a jeho názor na národní medicínu jsou obzvláště vytríbené. Poznatky západní medicíny získané pomocí fyziky a

⁴⁴西醫的四根柱石（傅君所指的）的確是力敵萬夫顛撲不破。中醫無論如何攻擊也是自找倒霉，因为它每門都是風雨不漏的嚴密証據如山。建設在這四根柱石的西醫當然可靠性非常的大，因此凡受過了西洋教育的或受過他的影響的人，沒有不死心場地的信仰它。中醫又怎樣呢？中醫的柱石是什麼呢？到底有柱石沒有？有證據沒有？我私人以為他未嘗沒有柱石，未嘗沒有證據！柱石就是那些玄妙的五行六氣陰陽等東西。這些東西都是科學上所不容許的。可是它們並不因科學不容許或不能解釋而失去它們的地位，因為如果有人細心研究還能有使他們真正代表的實質顯露出來的一天。（Liu, 1934, s. 14）

chemie, to je všechno mechanické rigidní poznání. Poznatky získané na základě pokusů na zvířatech a pitev mrtvol vztahovat na jemný lidský život – na první pohled to vypadá jako nezpochybnitelná fakta, vlastně ale je to mimo mísu. Proto jsou silné stránky západní medicíny zároveň také jejími slabými stránkami. Čínská medicína sice opravdu nedosahuje detailních poznatků západní medicíny v oblasti fyziologie, anatomie a fyziky, ale čínské (metody) léčby jsou absolutně spolehlivé zkušenosti nashromážděné za tisíce let a tyto zkušenosti jsou všechny výsledky získané z přímého zkoumání živého lidského těla. V porovnání s nepřímými poznatky získanými na zvířatech a pitvách mrtvých lidských těl jsou samozřejmě ještě spolehlivější, ještě vědecktější. Navíc, ačkoliv věříme ve vědu, určitě nevěříme, že věda je všemocná.⁴⁵

Trvá především na tom, že jsou hodnoty, které mohou racionální chápání člověka, a tedy i vědy, přesahovat a právě v této oblasti je také položena část starého učení čínské medicíny:

„Vědecké vynálezy a objevy jsou výsledkem aktivity lidského ducha a rozumu, avšak lidského ducha a rozum nelze vědecky vysvětlit, člověk je bytost přesahující vědu, proto humánní medicína je také nauka přesahující vědu.“⁴⁶

Kromě jisté dávky nedůvěry v experimentální metody západní vědy a do jisté míry tedy přece jenom i váhání nad absolutní hodnotou jejích výsledků je zde obsažena klíčová myšlenka, že existují věci, které možnosti vědy přesahují. A právě tento druh poznání je ukryt v teoretických principech čínské medicíny, které západní věda neumí uchopit.

Tak se vlastně na pomyslné škále o trochu přiblížil k názorovému stanovisku medicínských konzervativců, které v diskuzi o medicíně ve 30. letech zastoupil, na svou dobu již poměrně neobvyklou reakcí Chen Zedong. Ten ve svém článku nesouhlasí s dle jeho názoru nepromyšleným vykořeňováním a ničením tradice.

Říká, že čínský lid se léčí tradičními metodami vlastními jeho zemi. Odvolává se na autoritu starých čínských spisů a tvrdí, že nemoci vznikají na základě nevyváženosti *pěti prvků* a principů *yin–yang*. Píše:

⁴⁵劉先生這段議論，對於國醫的見解，機其精透。西醫根據物理化學所得的知識，都是些機械死板的知識，根據動物試驗，死人解剖，來推測活人微妙的生命，乍看似乎確實，其實是“隔靴搔癢”。所以西醫的長處，也就是他的短處。中醫對於生理解剖物試驗，都是由活人身體上直接實驗所得的結果，較之間接的動物試驗，死人的身體解剖，當然更為確實可靠，更為科學。並且我們雖然是相信科學，但決不相信科學是萬能。(Zhao, 1934d, s. 9)

⁴⁶科學的發明，是人類精神理智活動的結果；而人類的精神理智，不受科學能力的支配，人類是超科學的靈物，故以研究人類疾病為對象的醫學，也是超科學的科學。(Zhao, 1934d, s. 9)

„Když jsou *yin* a *yang* v souladu s proměnami přírody, je [člověk] v rovnováze, vše se v něm obnovuje a nevznikají nemoci; když *yin* a *yang* nejsou v souladu, není v rovnováze, vše se ničí a vznikají nemoci.“⁴⁷

Oproti Zhao Hansongovi ale zastává názor, že filozofická východiska čínské medicíny jsou dokonalým obrazem světa sama o sobě a to mnohem dokonalejším než západní věda. Zřejmě však necítí potřebu opírat se o jakékoli další argumenty než abstraktní autoritu starých teorií, neuvádí tradiční medicínská východiska do souvislosti s moderní medicínou.

Zajímavé je, že se mu nedostalo mezi ostatními aktéry diskuze pozitivního přijetí, naopak jak odpůrci, tak zastánci čínské medicíny na jeho příspěvek reagovali veskrze negativně.

Zhi Yun například na jeho článek reagoval:

Takoví lidé jako Chen Zedong jsou přihlouplí pedanti nesmyslně následující (čínskou medicínu), neumí rozlišit co je a co není správně [...] a (hned) běží diskutovat s panem Fu. Není divu, že pan Fu jeho článek do jednoho znaku s radostí zkopíroval do *Duli pinglun* a ještě přidal několik kousavých slov, aby dal najevo svou autoritu.⁴⁸

Nebo také napsal:

„Je třeba vědět, že jeden Chen Zedong nemůže reprezentovat celou čínskou medicínu.“⁴⁹

7.3 *Otázka správného přístupu k diagnostice a patologii nemocí*

Další důležitou otázkou sporu a západní a čínskou medicínu byla diskuze o správném přístupu k diagnostice a patologii nemocí.

Fu Sinian ve svém článku *Takzvaná národní medicína* napsal:

„Čínská medicína nemá patologii, má nedostatky v diagnostice a je to pouze „léčba na základě zkušeností“.⁵⁰

⁴⁷ 陰陽氣化相合，得其平，則生萬物而無病，陰陽氣化不相合，即不得其平，則害萬物而有病 (Chen, 1934)

⁴⁸ 陳君澤東之流，本是食古不化的妄從這，那裏有辨別是非的頭腦。[...] 便跑出來和我們傅先生辯論。無怪乎傅先生喜氣洋洋的，一字不差把他的文章轉錄與獨立評論上，再加上幾句控苦話以顯顯自己的威風。(Zhi, 1934, s. 17)

⁴⁹ 須知一個陳澤東代表不了國醫的全體 (Zhi, 1934, s. 17)

⁵⁰ 中醫無病理，缺診斷，與近代科學不相容 (Fu, 1934c)

To velmi pravděpodobně neznamena, že by Fu Sinian nevěděl o tradičních diagnostických metodách čínské medicíny nebo ani povrchně neznal tradiční pohled na příčiny nemocí. To je velmi nepravděpodobné, protože se mu dostalo jak tradičního, tak moderního vzdělání a medicínou se dlouhodoběji zabýval. Jak se ukazuje v jeho dalších článcích, měl na mysli spíše to, že čínská medicína nemá vědecky podloženou patologii a diagnostiku nemocí.

Právě toto tvrzení, kde Fu Sinian kritizuje nedostatek vědeckých metod v čínské diagnostice a patologii nemocí vyvolalo mnohé reakce. Někteří zásadně oponovali tvrzení, že by čínská medicína neměla vůbec žádné diagnostické metody a nezabývala se vůbec patologií nemocí, jiní argumentovali, že i čínská patologie a diagnostika mají vědecké základy.

Kritickou reakci na Fu Sinianův článek napsal například Zhao Hansong. Ten k Fu Sinianově výroku, že „Čínská medicína nemá patologii, má nedostatky v diagnostice a je to pouze ‘léčba na základě zkušeností‘.“⁵¹ píše, že takový názor je velké uvíznutí ve slepých subjektivních tvrzeních a velká chyba, protože klasických knih, které se zabývají patologií, diagnostikou a farmakologií čínské medicíny je obrovské množství.

S odvoláním na staré spisy říká, že čínská medicína má propracovanou patologii nemocí, diagnostiku a farmakologii. Uznává sice jistou pravdu západní medicíně, která zná jako příčinu nemocí viry a bakterie. Nezpochybňuje jejich význam. Domnívá se ale, že čínská diagnostika a patologie nemocí je v určitém ohledu ještě propracovanější než západní, protože navíc rozlišuje *šest qi*, tedy vlivy vnějšího prostředí, způsobující vnitřní změny v lidském organismu, které jsou potom vnitřními příčinami nemocí:

Pan Fu říká, že „*pět prvků* a *šest qi* čínské medicíny jsou nesmysly“[...] *šest qi* (vítr, chlad, horkost, vlhkost, sucho, oheň) vskutku jsou součástí čínské nauky o příčinách nemocí, vyjadřují proměny počasí a účinky teplot a jejich vliv na lidské tělo. [...] západní medicína zná bakterie a viry jako jedinou příčinu nemocí [...] (čínská medicína oproti tomu) rozeznává *šest qi* (vítr, chlad, horkost, vlhkost, sucho, oheň) jako příčiny nemocí. Ačkoli příznaky pramení z fyziologických změn, tyto změny jsou způsobené na základě působení vnějších vlivů *šesti qi*.⁵²

⁵¹中醫無病理，缺診斷，與近代科學不相容 (Fu, 1934c)

⁵²傅先生為“中醫的五行六氣是胡說”[...]至於風寒暑濕燥火六氣，確實中醫病理的一部分，其意義再表示氣候的變遷，高溫作用，與人體疾病的關係和影響，[...]西醫認病菌為致病的唯一的原因[...] (中醫則)認定風寒

Vysvětluje jak *šest qi* vede k nemocem a jak se podle klasifikace těchto příčin nemoci léčí. Potom dodává:

"Můžeme vidět, že viry a bakterie nejsou jedinou příčinou všech příznaků nemocí. Kromě virů a bakterií je to ještě *šest qi*, co může vést k nemocem. Jde vidět, že ti, kteří slepě věří na viry a bakterie se nevyhnutelně dopouštějí toho, že vidí jedno a druhé přehlízejí."⁵³

Zde je možné podotknout, že i západní medicína zcela jistě znala dopady například prochladnutí na lidský organismus a uznávala vlivy vnějšího prostředí jako původce nemocí. Její systém ale v tomto ohledu nikdy nedosáhl komplikovanosti čínských teorií.

Zhao Hansongův článek poté dále rozvinul Zhou Xiqi, který reaguje na Zhao Hansongovo krátké pojednání o *šesti qi*. Zhou Xiqi tvrdí, že vnitřní i vnější příčiny nemocí v čínské medicíně nejsou nesmysly, *šest qi* jsou jenom zástupná slova (daimingzi 代名字) a ve skutečnosti je lze nahradit západními názvy nemocí:

"Co se týče vnitřních příčin *šesti qi*, netroufám si jako pan Fu přímo spílat že jsou to nesmysly, pouze následuji teorii pana Zhao, že jsou to určitá zástupná označení."⁵⁴

Na několika příkladech pak ilustruje, že ve skutečnosti obě medicíny mluví o stejných jevech, pouze čínská medicína neznala viry a bakterie, protože je nemohla vidět. Ve skutečnosti jsou ale obě teorie zjevně provázané. Tak se například v létě v teple rybí maso kazí rychleji, což je pravda, kterou zná čínská medicína a je to proto, že bakterie se vnějším vlivem tepla rychleji množí, což je pravda, kterou zná medicína západní, a navzájem se pak tyto pravdy nevylučují. Stejně tak je dost možné to, že když někdo je neustále doma v teple a nárazově vyjde ven, kde ho ofoukne studený vítr, možná onemocní infekční nemocí, jako je kašel, rýma nebo chřipka. Jednalo se tedy o určité zjednodušení a reinterpretaci původních čínských teorií a jejich nekritické napojení na západní poznatky.

Fu Sinian ale trvá na tom, že to, že čínská medicína je neslučitelná s moderní vědou, nemá patologii a má nedostatky v diagnostice, je očividný fakt, který každý může vidět. Píše, že ti, kdo o tomto zcela jasném faktu chtějí diskutovat, pravděpodobně ve skutečnosti vůbec nerozumí tomu, co přesně slovo diagnóza znamená. Proto dále vysvětluje, jak klíčovou roli hraje v medicíně správná diagnostika a použití správných,

暑濕燥火六氣，為其致病的原因，此種病癥，雖亦有起於生理變化，但究竟是因受外界六氣的刺激而起 (Zhao, 1934a)

⁵³即可見病菌不是一切病癥的唯一原因，除了病菌之外，尚有六氣可以致病，可知迷信病菌者的不免於掛漏錯誤也。(Zhao, 1934a)

⁵⁴至于內因的六氣，我不敢像傅先生直斥為胡說，只有隨著趙先生的學說，當作一種符號看待[...] (Zhou, 1934)

vědecky podložených, diagnostických metod, na základě kterých lze určit původce nebo důvod nemoci a určit tak správný léčebný postup:

To, co se na tom, co jsem dříve napsal, takzvaným zastáncům národní medicíny, nejvíce protiví je, že jsem řekl, že národní medicína nemá patologii nemocí, má nedostatky v diagnostice a je absolutně neslučitelná s moderní vědou. Tohle je vlastně očividný fakt, každý to vidí, není třeba o tom diskutovat a ani by se nemělo. Ti, kdo o tom chtějí diskutovat, musí patologii a diagnostiku definovat nestandardně, nebo významu těchto slov vůbec nerozumí. Když mluvíme o diagnostice, nepatří do ní jen (zkoumání) tepu, dýchání, teploty, krevního tlaku, velké a malé potřeby, krve, zvuků srdce a různých běžných vyšetřovacích metod. Každý symptom má vlastní detailní diagnostickou metodu, a testy na viry a bakterie jsou vůbec nejzákladnější diagnostickou metodou všech infekčních onemocnění. V systému čínské medicíny nejsou žádné diagnostické nástroje, a příslušné diagnostické postupy čínská medicína kromě měření tepu ani nezná anebo v ní nejsou přesné. Co se týče měření tepu, je sice v čínské medicíně na prvním místě, ale význam, který je přisuzován tomuto jevu, je zcela absurdní. Jak je možné na méně než dvou palcích pomocí pouhých tří prstů poznat vše o srdci, plicích atd.? Pokud je někdo, kdo se sám nazývá zastáncem reformy národní medicíny, jako do *Da gongbao* přispívající pan Zhao Hansong, a kdo pevně trvá na tom, že toto (měření tepu) není důležitou metodou diagnostiky národní medicíny, tak se ptám: kromě tohoto pilíře diagnostiky národní medicíny se ještě používá jakých běžných a ještě lepších diagnostických metod?⁵⁵

Argumentuje také tím, že diagnostika a léčba nemocí bez znalosti původců infekčních onemocnění nemůže být na dostatečné úrovni:

"Navíc nejvíce nemocí mezi lidmi jsou nemoci infekční, pokud někdo nemůže zkoumat viry a bakterie, navíc ani neví, že nějaké viry a bakterie jsou, tak jak může diagnostikovat? Ach, diagnostika národní medicíny!"⁵⁶

⁵⁵若有一位自居改良派的國醫先生，如投函大公報的趙寒松先生，硬說這不是國醫診斷的重要方法，則試問國醫舍此診斷柱石以外，還有什麼更普通用的，更不含糊用的診斷方法？(Fu, 1934d, s. 2)

⁵⁶且人群中最多的病是有傳染性的病，不能驗微菌，且不知何所謂微菌的人，如何斷去？嗚呼，國醫的診斷！(Fu, 1934d, s. 2)

Odmítá čínskou diagnostiku nemocí uznat jako funkční diagnostický přístup. Vysvětluje, že v medicíně tomu nemá být tak, že se veškeré léky předepisují pouze na základě viditelných symptomů pacientovy nemoci. Je třeba také systematicky zkoumat osobní anamnézu pacientů, nebo i to, jak probíhala dřívější léčba a jestli se pacient díky léku vyléčil, přičemž pokud ne, tak zkoumat proč. Je třeba hledět na historii nemocí, které člověk v minulosti překonal, zkoumat jeho osobní podmínky a léky, které na něj zabraly, přičemž diagnostika každé nemoci je velmi složitý proces, ve kterém by roli měla hrát také statistická data. Ta bychom měli shromažďovat a třídit, aby nám mohla být vodítkem do budoucna.

Zastává názor, že by měly tradiční metody být nahrazeny metodami moderními, tedy metodami medicíny západní. Dále popisuje, na jakých základech pracuje západní diagnostika:

"Čtyřmi pilíři moderní medicíny jsou: zaprvé anatomie, zadruhé fyziologie, zatřetí virologie a bakteriologie, začtvrté experimentální farmakologie (podle pořadí objevení) a schopnost operovat, vytríbenost nástrojů, to jsou souběžně důležité podmínky."⁵⁷

Je patrné, že západní a čínské diagnostické metody považuje za dvě nesrovnatelné disciplíny, přičemž jednoznačně vyjadřuje preferenci západní diagnostice vystavěné na vědeckých základech. Domnívá se, že s podle něj nedostatečnými znalostmi čínské diagnostiky úzce souvisí nedostatečné znalosti z oblasti patologie nemocí. Bez vědecky podepřené patologie nelze provádět správnou diagnostiku, ani léčbu. O západní patologii říká:

Ústřední myšlenkou moderní patologie nemocí je, že lidské tělo je složeno z buněk, a všechny buňky spolu navzájem interagují a utvářejí život. Pokud nějaká část buněk vykazuje změnu, ať už fyziologickou nebo patologickou, výsledkem je, že nemůže (správně) interagovat, a proto vznikají nemoci. To je na buněčné teorii založená patologie a to je výsledek pokroku fyziologie. V rámci fyziologie je každá dílčí část patologie utvořena na základě experimentů a zkušeností a je výsledkem získaným skrze mnohaleté vyvracení a dokazování.⁵⁸

⁵⁷近代醫藥之四大柱石，一解剖，二生理，三微菌學，四實驗藥物學（依發達之次序），而手術之能，用具之精，尤為旁面的要件。（Fu, 1934d, s. 2）

⁵⁸近代病理學之中央思想，乃謂人體即由細胞組成，而各部細胞相維，成就生命的作用，若其中一部分細胞起變化，無論由于生理的或病菌的，以致與其他部分不能相維時，則成疾病。此即所謂細胞論的病理學，

Zdůrazňuje empirickou podstatu západní patologie a diagnostiky, zdůrazňuje například Harveyho (William Harvey 1578–1657) objev krevního oběhu (1616) a to, že tep má přímou souvislost s funkcí srdce.

Odmítá myšlenku, že by čínská medicína měla vlastní systematickou a vědecky podloženou patologii nemocí. Poznatky založené na konceptu *pěti prvků* a *šesti qi* se podle něj nedají považovat za vědecké poznatky. Základní díla čínské medicíny považuje za nevědecká, nesystematická a útržkovitá:

Pokud někteří říkají, že národní medicína má patologii nemocí, tak se ptám – kde je ta jejich patologie? Takové roztržštěné formulace jako Kniha příčin nemocí rodu Chao, to lze považovat za vědecké poznatky? A pokud lze tvrdit, že takových *pět prvků* a *šest qi* lze považovat za patologii, tak ti, kteří mají moderní vědecké povědomí, musí věřit, že vláda by neměla dovolit, aby životy lidí ležely v takových rukou. Proto říkám, že není složitý problém, že čínská medicína nemá patologii nemocí a diagnostiku, to je očividný černobílý fakt. V takové diskuzi se zbytečně namáhám. Pokud zastánci národní medicíny chtějí národní medicínu bránit, tak je prosím, aby nám diagnostiku a patologii ukázali.⁵⁹

O Zhao Hansongově argumentu, že lze na základě starých spisů dokázat existenci patologie i diagnostiky v čínské medicíně, Fu Sinian píše, že se Zhao mýlí, když tvrdí, že západní medicína zná jako příčinu nemocí jenom mikroorganismy, což je velmi redukcionistický přístup oproti medicíně čínské, která má navíc k dispozici důmyslný systém *pěti prvků* a *šesti qi*.

Podle Fu Siniana nelze popírat, že nemoci jsou způsobované mikroorganismy a nečímkoliv založeným na konceptu *yin–yang*, protože mikroorganismy způsobující nemoci jsou zcela nepopíratelně vidět pod mikroskopem, na rozdíl od *pěti prvků* a *šesti qi* a *yinové* či *yangové* energie. Tvrdí, že oproti němu Zhao Hansong nemůže poskytnout dostatečné a systematické argumenty pro to, že v čínské medicíně existuje efektivní systém určování

此本是生理學進步之結果。若其中各部的病理，凡成一說總是由試驗經驗而成，歷多年的求証反証，而得最後之結果。(Fu, 1934d, s. 2-3)

⁵⁹若說所謂國醫有病理學，則試問他們的病理學在哪裏？如巢氏病源等書之支節破碎，算得上科學知識嗎？若說那些五行六氣便算病理學，則凡有近代科學常識者，必當信政府不該容許社會上把人命托在這些人手中。故我之謂漢醫之無病理，無診斷，非一疑難之問題，而為明顯的黑白事實。此中辯論，白費精神！國醫先生若要護法，請他拿出來給人看。(Fu, 1934d, s. 3)

příčin nemocí a čínská medicína tudíž nemá patologii, a to už vůbec ne v tom smyslu slova, který slovo „patologie“ znamená – tedy medicínský obor vystavený na vědeckých základech a empiricky ověřitelných faktech. Jejimi základy by měly být fyzika, chemie, biologie člověka, zvířat i rostlin, anatomie a další vědecké disciplíny, ve kterých by všichni lékaři měli mít základní vzdělání.

Fu Sinian zastává názor, že by měla existovat pouze jedna, vědeckými poznatky podepřená, moderní medicína, pro kterou je třeba používat jednotnou terminologii, a jednotlivá vědecká fakta musí být stavěna do kontextu ostatních vědeckých poznatků. Na základě těchto poznatků pak lze předvídat a kontrolovat průběh nemocí.

Liu Xuejun o diagnostických metodách čínské medicíny píše, že jsou rovnocenné diagnostickým metodám medicíny západní. Navíc stejně jako západní medicína, i čínská zná jako jednu z diagnostických metod i měření tepu.

Ostatní diagnostické procedury (kromě nedostatků ve viro- a bakteriologii) ale nejsou podřadné vůči těm v západní medicíně anebo je dokonce převyšují. Vyšetřování zrakem, vyšetřování sluchem a čichem, vyšetřování dotazy, vyšetřování pohmatem, všechny čtyři jsou naprosto důkladné, [...] V oblasti měření tepu západní medicína vůbec nezavrhne význam tepu, naopak, klade na něj velký důraz.⁶⁰

Čínské a západní metody se podle něj zakládají do velké míry na stejných principech. Všem aspektům čínské diagnostiky se věnuje i západní medicína, proto nelze tvrdit, že by čínské metody nebyly oproti západním správné.

Nadto západní medicína, stejně jako ta čínská, také klade velký důraz na měření pulsu, sleduje tepovou frekvenci, délku, sílu a pravidelnost tepu a podle toho usuzuje na různé zdravotní problémy. Rozdíl mezi čínskou a západní medicínou při sledování tepu je ale v tom, že západní medicína usuzuje z měření pulsu především na nemoci srdce s odůvodněním, že puls pochází od srdce, oproti tomu čínská medicína je schopna usuzovat i na nemoci dalších vnitřních orgánů. Druhý zásadní rozdíl pak vidí v tom, že na západě se k měření tepu používají přístroje, oproti tomu v Číně je namísto na přístroje spoléháno na vysoce specializované odborníky na měření tepu, kteří mají díky svým vědomostem a zkušenostem pro svou činnost vysoký cit. Dovedou proto rozeznat i velmi jemné rozdíly v

⁶⁰其餘的診斷手續則並不次於西醫，或且過之。望，聞，問，切，四樣都十分徹底，[...]在切脈方面西醫並不否認脈搏現象的意義，反之西醫學都很注重脈搏的現象。(Liu, 1934, s. 15)

tepu – jako když ochutnáváme čaj a usuzujeme na různé nuance chutí – odborník také pozná pro laika neuvěřitelné rozdíly:

Západní medicína si bere mechanický sfygmograf (monitor tepu) aby vyjádřila mechaniku tepu, proto zná pět druhů (tepu). Čínská medicína si bere člověka, lidské nervy, inteligenci, zkušené špičky prstů zkoumají tep a proto může znát více (druhů) pulzu. Ačkoli jsou přístroje důmyslné, nakonec nemohou myslet. Čínská medicína kromě srdce ještě může poznat příznaky nemocí jiných orgánů. Není to rozumově obhajitelné, není to možné?⁶¹

Domnívá se, že by tomu mohlo být tak, že na západě používají přístroje z toho důvodu, že nejsou k dispozici takoví odborníci jako v Číně:

"Používat na měření tepu přístroje je nedostačující."⁶²

Nebo píše:

"Používají sfygmograf, aby zobrazili pulz, protože nemají odborníky a to je celé."⁶³

Obhazuje čínskou diagnostiku pomocí měření pulzu a tvrdí, že všechny výsledky, kterých západní medicína dosahuje pomocí přístrojů, ve skutečnosti dokazují, že měření pulzu v čínské medicíně není nesmysl:

"Všechny výsledky, které západní medicína získala použitím přístrojů, ještě více podporují to, že měření tepu v čínské medicíně vůbec není něco klamného."⁶⁴

Zároveň však připouští čínské medicíně určité nedostatky v patologii nemocí, když říká, že:

Slabé a silné stránky čínské medicíny jsou v tom, že čínská medicína rozeznává příznaky, ale nerozeznává příčiny. Neptá se, na základě jakých změn na buněčné úrovni nemoc vznikla, pouze se ptá, co je to za nemoc. Když ví, co je to za nemoc, tak podle toho léčí. Všechny léky a léčebné předpisy jsou ‚dobré léčebné metody založené na zkušenostech‘.⁶⁵

⁶¹西醫祇拿機械的東西 Sphygmograph(脈搏顯示器)來表示脈搏的形式, 所以祇知道五種。中醫拿人, 拿人的神經, 聰明智慧, 有經驗的指尖等來測驗脈所以能知較多的脈象。機械雖靈巧, 到底沒有思想。中醫除了心之外還能測知其他各臟腑的病態, 這是不是合理呢, 是不是可能呢? (Liu, 1934, s. 15)

⁶²脈搏用機械則嫌不足。(Liu, 1934, s. 15)

⁶³他們用 Sphygmograph 來鑒脈搏是因為沒有專家而已 (Liu, 1934, s. 15)

⁶⁴h 西醫用機械所得的結果更支持我國切脈並非玄虛。(Liu, 1934, s. 16)

⁶⁵中醫的缺點及特點就是祇知其然而不知其所以然, 不問細胞起了變化才發生疾病, 祇問所生的甚麼病。知道了病就按病去治。所用的藥及藥方都是經驗良方。(Liu, 1934, s. 16)

Píše také, že poznání pramenící ze západního vědeckého přístupu není úplné a taková věda se vzdaluje od zkušenosti založené na životní praxi, tedy že „Čínská medicína je celá vyzkoumaná z lidského života.“ Píše:

„Vzít na člověku přímo (vyzkoumané) poznatky a léčit lidské nemoci, je přirozeně oproti těm, vyzkoumaným na nižších zvířatech vhodnější. Protože člověk je nakonec člověk, živý člověk je živý člověk.“⁶⁶

Je zde opět patrný vliv filozofie nemateriální nadřazenosti filozofických principů čínské medicíny, která je nadřazená všemu materiálnímu poznání, jež nedokáže svou jistou přízemností obsáhnout všechny rozměry života a vesmíru. Stejně tak věda je v tomto pojetí chápána jako princip s omezenými možnostmi.

Čínská medicína, i pokud nepracuje při diagnostice příčin nemocí s anatomií a dalšími patologickými poznatky, může mít spolehlivou diagnostiku nemocí, která může být považována za vědeckou. Že je čínská medicína ve své teorii nesrozumitelná, je podle Liu Xuejuna sice na škodu, ale nezpochybňuje to její oprávněnost.

Znovu trvá na tom, že pokud západní medicína je založená na neotřesitelných vědeckých základech, čínská medicína obdobně neotřesitelně vychází z praxe a rozpory v ní můžeme vysvětlit na základě toho, že jelena nazývá koněm, což není v konečném výsledku důležité. Píše, že západní medicína se také ještě může rozvíjet, stejně jako medicína čínská.

Fu Sinian oproti tomu v další své reakci odmítá i tvrzení, že je čínská medicína efektivní metodou léčby založenou na praktických poznatcích s tím, že to není možné, protože neumí rozlišit příčiny, a důsledkem toho ani druhy nemocí, tedy špatně diagnostikuje a proto nemůže správně předepisovat léky:

„Dobré metody založené na zkušenostech“, to je věta, která se k čínské medicíně vůbec nehodí! [...] Pokud takzvaná národní medicína má nějaké „dobré metody založené na zkušenostech“, tak se ptám jak někdo, kdo nemůže rozlišit původce nemocí, nemůže prověřit symptomy, jak může používat ty „dobré metody“? Říká se „na základě příznaků předepisovat léky“ – pokud nenajdeme správné příznaky, jak předepíšeme léky?⁶⁷

⁶⁶ 拿直接由“人”而來的學識來治人的病，自然比由下級動物來的較為何以合宜。因為人到底是人，活人到底是活人。(Liu, 1934, s. 16)

⁶⁷ „經驗良方“一句，這是國醫所不配的！[...]所謂國醫竟有些經驗良方，則試問不能分析病源，不能檢定病象的人，如何能用這些良方？俗語說“對症下藥”現在不會找對了症，如何下藥呢？(Fu, 1934b, s. 18)

Popisuje, že na zvířatech se v západní vědě zkoumá, protože na živých lidech nelze takový výzkum provádět – ne tedy proto, že by se západní vědci domnívali, že zvířata a lidé fungují zcela totožně – a že výsledky z výzkumu na zvířatech se poté aplikují na pacienty, kde se ještě dále zkoumá účinnost těchto léčebných metod:

To, proč moderní medicína k experimentům často používá vyšší druhy zvířat (všimněte si, nikdo k experimentům nepoužívá nižší druhy zvířat), to je díky tomu, že fyziologie savců je založena na velmi podobných principech, navíc na lidech se experimentovat nedá. Proto se zkoumá na jiný savcích a potom se výsledky ověřují na nemocných. Pokud u lidí nemají efekt, ihned se od použití na nemocných upouští [...] To, co říká o mrtvých je stejně naivní. Fyziologie je zcela fyziologií živých lidí. Anatomie z toho důvodu, že nelze za živa pitvat živé, přirozeně jako svůj materiál používá mrtvé, ale dnešní anatomie, obecné principy fyziologie, nepovažuje posmrtné jevy za jevy během života, zároveň ale prostřednictvím posmrtného může zkoumat rysy živého.⁶⁸

Nesouhlasí ani s Liu Xuejunovými tvrzeními o měření pulzu:

„Pan Liu si myslí, že tep má souvislost i s něčím jiným než pouze se srdcem, ale západní medicína to přístroji nedokáže změřit a navíc nemá odborníky na tep. Nad tím mohu pouze zhluboka povzdechnout.“⁶⁹

Fu Sinian tvrdí, že lidské tělo je opravdu složené z částí, které spolu navzájem souvisejí, takové vztahy ale nejsou objektem vědeckého zkoumání. Pulz podle něj má jednoznačně přímý vztah pouze se srdcem, což dokazuje anatomie. Pokud si Liu Xuejun myslí, že kromě vztahu mezi srdcem a pulzem jsou ještě další souvislosti mezi pulzem a ostatními orgány, které však západní medicína přístroji nezměří a nemá odborníky na měření pulzu, mýlí se „tep má přímou souvislost pouze se srdcem.“⁷⁰ Doporučuje Liu Xuejunovi, že by se měl jít podívat na jakoukoliv pitvu, aby se o souvislosti mezi pulzem a

⁶⁸近代醫學所以每每用上等動物(注意, 沒人用下等動物實驗)試驗者, 正是憑藉哺乳類生理大同的原則, 又以人不可試驗, 故以其他哺乳動物為實驗, 然後證之于病牀。若在人類為無效, 立時放棄其病牀用處[...] 至于死人之說同樣幼稚。即如生理學, 全部是活人的生理。解剖學因不能生切活人之故, 自然材料是死人的, 然近代解剖學, 加上生理學的原則, 即不會以死後現象為生前現象, 同時並以死後才可推求生前形態。(Fu, 1934b, s. 19-20)

⁶⁹劉君以為脈搏與心臟以外還有關係, 不過西醫用機械測量不出來, 而又沒有切脈的專家。我對這樣話只好長嘆。(Fu, 1934b, s. 20)

⁷⁰脈搏只是與心臟有直接關係。(Fu, 1934b, s. 20)

srdcem přesvědčil. Tvrdí, že ačkoli některé nemoci jiných orgánů ovlivňují i srdce a pak jdou poznat na pulzu, neexistují takové přímé vztahy, o kterých mluví Liu Xuejun.

Nadto píše, že „Měření přístroji je daleko přesnější a správnější než člověk.“⁷¹ Vytýká Liu Xuejunovi jeho nevzdělanost v západní medicíně a doporučuje mu, aby si vzdělání doplnil.

Zhao Hansong oproti tomu píše, že nedostatečné je vzdělání Fu Sinianovo a že koncept *yin–yang*, předpokládající, že nemoci se rodí z nerovnováhy *yinu* a *yangu*, je správný. Staré spisy podle něj kromě léčebných postupů, nepopíratelně obsahují i postupy diagnostické. Obhájí diagnostické metody obsažené v klasických spisech čínské medicíny, jako je *Pojednání o zranění chladem*, říká:

Zaprvé, jestli národní medicína má nebo nemá patologii nemocí, to by určitě nemohlo být problémem pro člověka, který má trochu povrchního rozhledu. Pokud by se tedy rovnou nenarodil slepý, to by se potom mohlo stát, že by řešil, zda na obloze je nebo není měsíc a slunce. Dovoluji si zpravit pana Fu: Nejen že národní medicína má patologii nemocí, navíc ještě její přesnost dalece převyšuje vědeckou západní medicínu.⁷²

Vyjadřuje se k Fu Sinianově výroku, že čínská diagnostika nezná nic kromě měření tepu:

„V případě lidí, kteří absolutně nerozumí národní medicíně a navíc nemají rozhled, jako lidé typu Fu Mengzhena, mluvit o metodách měření tepu v národní medicíně, to je opravdu to, čemu se říká ‚oslovi hrát na citeru qin‘.“⁷³

O správnosti měření tepu v čínské medicíně nepochybuje, navíc ale upozorňuje, že čínská diagnostika se nezakládá pouze na měření tepu, ale sestává i z dalších důležitých součástí:

Měření pulzu bezpochyby je jednou z důležitých metod diagnostiky v národní medicíně. Před měřením pulzu (*qie*) ale ještě jsou fáze pozorování (*wang*), čichání a poslouchání (*wen*) a dotazování se (*wen*). Kromě toho ještě

⁷¹機械測量是遠比人體為精密而正確的。(Fu, 1934b, s. 21)

⁷²—, 國醫有無病理, 在稍有粗淺常識的人, 也絕對不會發生這種問題: 除非生來就是瞎子, 才會發生天空究竟有無日月的問題。敢告傅君: 國醫不但是有病理, 而且它那病理的精確, 還遠在自詡為科學的西醫之上。(Zhao, 1934b, s. 11)

⁷³假若是和根本不懂國醫, 而又別有成見的人, 如傅孟真君之流, 來談國醫的脈法。那真所謂《對驢彈琴》。(Zhao, 1934d, s. 7)

kontrolujeme hrudník, břicho, končetiny, vyměšování. Pozorování je diagnostika pozorováním, vyšetření čichem a sluchem je diagnostika pomocí sluchu a čichu, měření pulzu je diagnostika měřením pulzu. Když projdeme těmito čtyřmi fázemi, ještě můžeme použít různé další metody. Proto zcela odhalíme opravdový stav nemoci a nic neunikne. Předepisování léků na základě indikace je velmi efektivní. Pan Fu nezná dokonce ani to nejobecněji známé wang-wen-wen-qie, vypadá to, že o tomto nikdy neslyšel, a bude říkat, že „diagnostika v čínské medicíně, to je pouze měření pulzu“, cožpak to není směšné?⁷⁴

7.3.1 Otázka praktických výsledků čínské medicíny

Na debatu o vědeckosti čínské medicíny, správnosti jejích diagnostických metod a hloubce a správnosti znalostí v oblasti patologie navázala také polemika s tím, jestli je vědeckost či nevědeckost čínské medicíny důležitá, jestli je důležité jaké diagnostické metody používá, a co považuje za příčiny nemocí, pokud dovede dobře léčit. Zastánci tradiční medicíny zdůrazňovali efektivitu léčby čínské medicíny, její odpůrci ji naopak velmi zpochybňovali.

7.3.1.1 Empirická léčba

Fu Sinian v článku *O takzvané národní medicíně*, který spustil debatu, kterou se zabýváme, uvedl:

„Čínská medicína ve své podstatě neměla patologii, také měla nedostatky v diagnostice a byla pouze „léčbou na základě zkušeností“.“⁷⁵

Právě termín „empirická léčba“ nebo „léčba na základě zkušeností“ (jingyan liangfang 經驗良方) byl v diskuzi o účinnosti čínské medicíny klíčovým. Jeho první dva znaky – jingyan 經驗 – nesou význam „zkušenost“ a druhé dva znaky – liangfang 良方 – označují „dobré léčebné metody“ ve smyslu účinných léčebných metod a receptů, samotný znak liang 良 nese význam „vhodný, příhodný“.

⁷⁴切脈固然是國醫診斷重要方法之一。在未切脈以前，尚有望聞問三個階段。此外還有胸部檢查，腹部檢查，眼耳口鼻檢查，四肢檢查，大小便檢查。望就是望診，聞就是聞診，問就是問診，切就是脈診。經過這四個階段，再施以各種檢查，則病的真象，完全呈現，毫無遁形。因病下藥，未有不立奏奇效。傅君連“望聞問切”一句最普通流行的成語，似乎未曾聽過，而謂“中醫的診斷，只是脈搏一事”，豈不笑話。(Zhao, 1934d, s. 8)

⁷⁵中醫本來即無病理，又缺診斷，無非是一部“經驗良方”。(Fu, 1934d)

Fu Sinian pravděpodobně ale nechtěl čínskou medicínu označit jako účinnou a správnou metodu léčby. Naopak, spíše chtěl říci, že čínská medicína je pouze „léčbou na základě zkušeností“ v pejorativním smyslu, tedy že jde pouze o útržkovité, nesystematické a dostatečně nepodložené zkušenosti, které možná někdy mohly, ale jindy také nemusely, mít léčebný efekt. Jednoznačně upřednostňoval vědeckou západní medicínu.

V tomto duchu se vyjadřuje i v pozdější reakci v rámci probíhající diskuze, když píše: „Dobré metody založené na zkušenostech“, to je věta, která se k čínské medicíně vůbec nehodí!“⁷⁶. Navrhuje sice vědecké prozkoumání, aby kvalifikovaní farmakologičtí odborníci podrobili všechna léčiva v čínské medicíně vědecké analýze a poté rozhodli o jejich osudu, proti lékům čínské medicíny se tedy v porovnání s metodami nestaví tak radikálně odmítavě, zároveň však čínskou medicínu vidí jako příčinu vysoké úmrtnosti.

Zároveň také tvrdil, že by se nikdy nenechal ošetřit čínským lékařem.

Zastánci čínské medicíny s Fu Sinianem nesouhlasili. Zhao Hansong se například domnívá, že Fu Sinian nic neopravňuje k vyjadřování se o problematice efektivity západní a čínské medicíny. Uvádí, že to by mohl kdokoli udělat až po několikaletém studiu a několikaletém srovnávacím výzkumu.

Na tomto místě můžeme dát za pravdu Zhao Hansongovi v tom ohledu, že žádný takový výzkum opravdu nebyl do 30. let 20. století proveden.

Protestuje proti upouštění od čínské medicíny. V čínské medicíně podle něj sice opravdu jsou takoví, kteří nic neumí a léčí, to ale podle něj nemůže být jen specifický problém čínské medicíny, západní medicína určitě má také takové případy. V efektivitu léčby na základě čínské medicíny věří, stejně jako ve správnost jejích diagnostických metod a možnou správnost jejích teoretických principů.

Nesouhlasně se vyjádřil také Chen Zedong, který píše o rozhořčení, které v něm vyvolal Fu Sinian. Píše, že ať jsou v čínské medicíně cizí vlivy nebo ne, je třeba ji opatrovat, protože je v praxi účinná, dovede léčit. Nadto, právě vzhledem k tomu, že je čínská medicína systém, který je starý šest tisíc let: „Když se podíváme zpět na (historii) medicíny naší země, byla vytvořena Shennongem [...] a tak již je dlouhá šest tisíc let [...]“⁷⁷, její teorie mohla být mnohokrát v praxi ověřena a čínskou medicínu nelze proto takto napadat. Navíc teorie čínské medicíny může být daleko lepší než západní koncepty, jelikož přesně vystihuje všechny jevy ve vesmíru. Nesouhlasí s nepromyšleným vykořeňováním a ničením tradice.

⁷⁶ „經驗良方“一句,這是國醫所不配的! (Fu, 1934b, s. 18)

⁷⁷ 溯吾國醫藥之學,創使於神農[...]以至於今,已將及六千年之久[...] (Chen, 1934)

Na tento argument později Fu Sinian odpověděl:

"Vlastně, pokud bychom počítali západní medicínské spisy od Egypta a Řecka, bylo by to ještě větší množství knih (než je čínských)"⁷⁸

Tento argument se jeví jako logický. Je pravdou, že za celé dějiny evropské medicíny bychom dokázali nalézt mnoho spisů pojednávajících o medicíně. Na druhou stranu čínská tradice byla kontinuálně pokračující tradicí, oproti evropské. Za připomínky jistě stojí i to, že medicínské spisy jako *Vniřní kánon Žlutého císaře* se těšily v Číně daleko větší autoritě, než jakýkoli obdobný spis v Evropě. V určitém smyslu jde tedy o srovnávání navzájem nesouměřitelných faktů.

Na Chenzedongův článek reagoval také Wei Xiaodong, který píše, že se coby člověk se zkušeností vesnického lékaře v Číně chce podělit se svými zkušenostmi. Podivuje se, že pokud se Chen Zedong domnívá, že západní medicína nezná *pět prvků* a *šest qi* a proto nedokáže léčit jako medicína čínská, tak odkud může čerpat důkazy o tom, jak umí čínská anebo západní medicína léčit?

Říká, že čínské metody jsou z jeho zkušenosti někdy neúčinné a západní medicína má dle jeho vlastní zkušenosti některé velmi účinné léky na nemoci, které čínská medicína neumí léčit, jako například záškrt.

Vzhledem k tomu, že poznání se vyvíjí, může se podle něj vyvinout i čínská medicína:

„Vůbec nechci vyjádřit neúctu klasikům medicíny mojí země, také to vůbec není tak, že bych neuznával jejich přínos medicíně. Ale jejich medicína se nemůže považovat za neměnné pravidlo, myslet si že se nic nemůže změnit. Jakákoli věda na světě si nemůže myslet, že následující generace nepřinesou změnu.“⁷⁹

Píše, že můžeme bez utrpení ztráty cti, v zájmu lepších praktických výsledků, použít metody, které vymysleli jiní, věda nemá hranic:

„To, že věda nemá hranic, co už všichni uznáváme. Když si sami nevíme rady a někdo jiný vymyslí jak na to, nesmíme být žárliví, můžeme použít (metody vymyšlené jinými).“⁸⁰

Uznává neúčinnost čínské medicíny v mnoha oblastech a zastává názor, že by se tato mezera měla vyplnit cizími poznatky:

⁷⁸其實西洋的醫書若埃及希臘算起，更是汗牛充棟 (Fu, 1934d, s. 8)

⁷⁹ 我的意思，並不是不尊榮我國的舊醫聖，也並不是不承認他們對於醫界有重大的貢獻。可是他們的醫學，不能認為金科玉律，萬事不能更改。世界上任何一種科學，不能認為後世絕對不能變動。(Wei, 1934)

⁸⁰對於學術無國界一事，大家是已經承認的。自己無辦法的事情，別人能想出法子來，千萬不要嫉妒，我們很可以拿來利用 (Wei, 1934)

„Uznáváme, že účelem medicíny je pomáhat lidem, pokud je tomu tak, tak snad cizí léčebné metody nemůžeme použít k pomoci Číňanům?“⁸¹

Fu Sinian trval na tom, že na vysoké úmrtnosti v Číně má velký podíl zaostalost a neefektivita čínské medicíny. Čínská medicína je nesystematická a lékaři špatně organizovaní. Hypoteticky by byl schopen uznat dílčí účinnost čínské medicíny, zdůrazňuje ale především její nedostatky. Ptá se:

„Pokud takzvaná národní medicína vyléčí tu nebo tamtu nemoc, ještě se musíme zeptat, kde jsou ty, které nevyléčí?“⁸² nebo

„Úmrtnost v Číně je vyšší než všech rozvinutých národů, či to je odpovědnost?“⁸³

Porovnává také úmrtnost ve vlastní zemi s úmrtností v Japonsku:

„Zkusme si porovnat úmrtnost v Japonsku v době, kdy používalo čínskou medicínu a dnes, to mluví samo za sebe.“⁸⁴

Znovu opakuje, že právě za toto má čínská vláda zodpovědnost, protože tento problém se podle něj měl vyřešit a namísto toho existuje ještě v době, kdy píše tento článek: „To je problém, který se měl vyřešit už za éru Tongzhi a Guangxu, a ještě dnes dělá problémy, Číňané jsou opravdu zaostalí!“⁸⁵

Tak vlastně znovu volá po zavedení reformy, které právě v Japonsku vedly k velkým úspěchům v medicíně i v obecné rovině budování moderního státu – O co větší muselo být jeho rozhořčení, když se po roce 1933 mohl domnívat, že vláda nesměruje směrem k odvržení starých nauk v čínské medicíně, které chápal jako symbol tmářství. Zajímavé je, že stejným argumentem se zaštiťovali i zastánci zvědečtění čínské medicíny ve 30. letech, kteří poukazovali na to, že i během úspěšných japonských reform medicíny byla jako jeden ze zdrojů pro nový medicínský systém použita i čínská medicína.

Fu Sinian obecně o schopnostech čínských lékařů léčit do značné míry pochyboval, byl jednoznačným zastáncem jejich regulace. Mimo jiné připomínal:

„Když mluvíme o problematice léčení, opět je tu jeden přirozený fakt, kterého jednoduše využívají šarlatáni – ať už v čínské nebo v západní medicíně – a to, že tělo má sílu samo se vyléčit.“⁸⁶

⁸¹ 大家即承認醫學以求人為目的，那麼外國的新療法，就不可以拿來求中國人嗎？(Wei, 1934)

⁸² 縱使所謂國醫曾經治愈這病那病，我們還要問那些沒有治愈的在哪裏呢？(Fu, 1934e, s. 2)

⁸³ 而中國死亡率之大在一切開化的人類之上，又是誰之責任呢？(Fu, 1934e, s. 2)

⁸⁴ 試一比較日本人在用漢醫時代之死亡率和現在之死亡率，此中消息可自己明顯了。(Fu, 1934e, s. 3)

⁸⁵ 這本是同至光緒簡便應解決的問題，到了現在還成問題，中國人太不長進了！(Fu, 1934e, s. 5)

⁸⁶ 談到治愈問題，又有一個自然事實，易為庸醫所竊用——此却不分中醫西醫——就是自身治愈之力量。(Fu, 1934e, s. 3)

Píše, že netvrdí, že jakákoliv medicína může lidi přímo zabít, jelikož někoho uléčit k smrti není jednoduché, ale domnívá se, že „Její velká vina leží v tom, že zbytečně zanedbává lidem nemoci, způsobuje, že léčitelné příznaky se stávají neléčitelnými.“⁸⁷ Což ve skutečnosti mohlo do značné míry opravdu odpovídat dobovým reáliím jak v Číně, tak v Evropě. V Číně ale byla situace možná ještě o stupeň horší.

I Fu Sinian připouští, že moderní západní medicína umí mnoho nemocí diagnostikovat, ale ne všechny léčit, ale ani není medicínou, která něco takového slibuje:

Moderní medicína lidí nepodvádí, nechvástá se, že všechny nemoci na světě umí vyléčit. Ne jako lživé spisy *Pojednání o zraněních chladem* a [tangský soubor receptů] *Nejdůležitější tajemství z císařské knihovny* a další absurdní knihy, které mluví, jako kdyby nebyla žádná nemoc, na kterou nemají lék. To, ačkoli je v souladu se srdcem mas, z nich ale nedělá skutečné poznání.⁸⁸

Co se tohoto Fu Sinianova postřehu týče, bezesporu byl ve shodě s realitou v tom ohledu, že západní medicína 30. let 20. století skutečně ještě neznala mnoho léčebných metod, které zná dnešní medicína. Navíc mnoho zdravotních komplikací ve skutečnosti neuměla ani správně diagnostikovat.

Zhi Yun taktéž, jako jiní zastánci čínské medicíny, tvrdí, že čínská medicína má svou vlastní hodnotu, která pramení především z její efektivity. Píše, že čínská medicína samozřejmě léčit dovede, proto se o její léčbě také říká, že je metodou založenou na praktických zkušenostech (liangfang 良方). Kdyby tomu tak nebylo, tak by se podle něj nic takového také neříkalo:

Ve Fu Sinianově kritice (vlastně ostouzení) čínské medicíny je jeden poměrně racionální výraz – empirická léčba. Správně! Jde o empirickou léčbu! Tak se chci zeptat, pokud je to „dobrá léčba (liangfang)“, tak samozřejmě dokáže léčit – kdyby neuměla léčit, určitě by se jí neříkalo „dobrá léčba (liangfang)“. A nejen, že je to „dobrá léčba“, ale navíc ještě je „založená na zkušenostech (jingyan)“. Když to takhle řekneme, tak nestojí snad za to národní

⁸⁷ 他的大罪過只是白白耽誤人的病，使可治之証成不可治，。。。。。(Fu, 1934e, s. 4)

⁸⁸ 近代醫學是不欺人的，他不自詡天下的病他都能治。不若傷寒論等外台秘要等等誕妄書，說得像是無病無藥者然。此雖可適應愚夫愚婦之心理，却不成其為實在的知識。(Fu, 1934e, s. 3)

medicínu prozkoumat? Knihy, které by se měly hodit do latríny, naši vzdělanci ještě neváhají vědeckými metodami dát do pořádku.⁸⁹

Navíc vědecké zásady západní medicíny mohou podle jeho názoru čínskou medicínu učinit ještě lepší a není proto důvodu čínskou medicínu zatracovat a zbavovat se jí, bylo by pouze dobré proměnit některé její aspekty. Opakuje otázku, zda je opravdu západní medicína jedinou možnou metodou.

Svou tezi, že čínská medicína je účinná, ilustroval na příkladu jednoho lékaře západní medicíny jménem Feng Yingzhen (冯英镇), o kterém ví, že používá východní metody léčby, protože jsou účinné, ale odmítá východní medicínskou teorii.

Fu Sinian, co se týče Zhi Yunovy argumentace, že čínská medicína je metodou založenou na praktických zkušenostech, píše, že o faktickém problému jak a jestli vlastně čínská medicína dovede či nedovede léčit, se již vyjádřil dostatečně, když řekl, že čínská léčba je neefektivní a znovu se k tomu vyjadřovat nebude (Fu, 1934a, s. 190)

Liu Xuejun tvrdí, že když základní koncepty čínské medicíny nelze vědecky podložit nebo vysvětlit, neznamená to, že tak tyto teorie ztrácejí svoji pozici. Nepopírá, že v mnoha ohledech se lze na západní medicínu spolehnout, hlavně v chirurgii a dermatologii, kde oproti ní čínská medicína zaostává. Čínská medicína je ale podle něj založena na zkušenostech léčení skutečných živých lidí a tak, ačkoli se neptá na změny na buněčné úrovni, ale pouze podle nemoci předepisuje léky, jedná se o velmi účinnou metodu, která je založena na zkušenostech:

Slabé a silné stránky čínské medicíny jsou v tom, že čínská medicína rozeznává příznaky, ale nerozeznává příčiny. Neptá se, na základě jakých změn na buněčné úrovni nemoc vznikla, pouze se ptá, co je to za nemoc. Když ví, co je to za nemoc, tak podle toho léčí. Všechny léky a léčebné předpisy jsou „dobré léčebné metody založené na zkušenostech“.⁹⁰

Dále se v několika odstavcích věnuje několika příkladům ilustrujícím, že:

⁸⁹傅先生批評——其實是罵——國醫比較有理性的一句話是“經驗良方”。好！就算是“經驗良方”吧！那末我要問即是“良方”當然能治病；不能治病決不該稱之為“良方”；不獨是“良方”而且還有相當的“經驗”。這麼一說國醫學是不是有被研究的價值呢？應當丟到茅廁坑裏的線裝書，我們的學者們還不惜用科學的方法去整理他一番 (Zhi, 1934, s. 18)

⁹⁰中醫的缺點及特點就是祇知其然而不知其所以然，不問細胞起了變化才發生疾病，祇問所生的甚麼病。知道了病就按病去治。所用的藥及藥方都是經驗良方。 (Liu, 1934, s. 16)

"Čínská medicína dovede léčit i bez toho, aby se ptala na buněčné změny a viry a bakterie."⁹¹

Například vypráví o vlastní zkušenosti s tím, jak jedno z jeho dětí onemocnělo nějakou blíže neurčenou nemocí, jeho stav byl velmi vážný, ale západní léčba, kterou blíže nespecifikuje, neměla na zlepšení žádný vliv. Až léčba čínského lékaře, kterou taktéž blíže nespecifikuje, dokázala jeho dítě uzdravit. Nadto brzy nato dítě sousedů, mělo stejnou nemoc, jako jeho dítě předtím zemřelo po neúspěšné léčbě západním lékařem.

Fu Sinian později odmítá i tvrzení, že je čínská medicína efektivní metodou léčby založenou na praktických poznatcích (*jiangyan liang fang* 经验良方) s tím, že to není možné, protože neumí rozlišit příčiny a důsledkem toho ani druhy nemocí a proto nemůže správně předepisovat léky. Říká, že pokud má čínská medicína opravdu nějaké metody k veřejnému ohodnocení, měla by je odtajnit k veřejnému prospěchu a neschovávat si tajemství pro sebe. Argumentuje také, že pokud je čínská medicína metodou založenou na zkušenostech, je třeba si uvědomit, že systém jejich předávání má své trhliny, protože čínská medicína nemá ani nemocnice ani školy, kde by se zkušenosti mohly předávat a ty jsou navíc velmi neuspořádané a nesystematické. Navíc základní díla čínské medicíny se nezakládají na vědeckých základech.

Je možné říci, že před rokem 1929 neexistovalo žádné sdružení čínských lékařů a kromě klasických spisů neexistovaly žádné systematizované a standardizované učebnice, či osnovy znalostí, které by lékaři čínské medicíny měli ovládat. Lékaři neprocházeli žádnými zkouškami, byli to pouze ti, kdo praktikovali čínskou medicínu (Lei, 2000, s. 2–3). Jednotliví lékaři navíc často žárlivě střežili své poznatky, což nevyhnutelně muselo vést k jisté roztržitosti čínského medicínského poznání.

Nadto Fu Sinian argumentoval, že pokud je hlavním argumentem zastánců čínské medicíny, že čínská medicína je založena na zkušenostech, měli by si povšimnout toho, že i západní medicína, jako ostatně celá západní věda, je založena na zkušenostech:

„Pokud mluvíme o zkušenostech, tak moderní medicína celkově je jedna velká zkušenost.“⁹²

Za předpokladu, že zkušenost se s ohledem na státní hranice nemůže lišit, je proto neopodstatněné, aby se s ohledem na státní hranice lišila medicína jako vědecký, tedy na empirii založený, obor.

⁹¹ 中医不问细胞变化不问微菌也可以治病。(Liu, 1934, s. 17)

⁹² 如談經驗，則近代醫學全部是個大經驗(Fu, 1934b, s. 19)

Co se týče Liu Xuejunova příkladu o efektivitě léčby čínské medicíny ilustrované na příkladu jeho osobní zkušenosti, kdy jeho dítě bylo nemocné a západní lékař neznal, na rozdíl od čínského lékaře, efektivní způsob léčby, Fu Sinian píše, že takový jednotlivý příklad nemá z vědeckého hlediska žádnou hodnotu, navíc Liu Xuejun ani neřekl, jaká to byla nemoc a jaké léky byly použity.

Zhao Hansong také jako hlavní argument pro zachování čínské medicíny uvádí, že čínská medicína je kromě filozofických teorií také soubor léčebných postupů, které byly shromážděny v průběhu celých jejích dějin. Vzhledem k jejich účinnosti pak není správné se těchto postupů zříkat. Navíc na základě zkušenosti získané poznatky lze považovat vlastně za vědecké:

Pan Fu říká: „čínská medicína je neslučitelná s moderní vědou“ – to je obzvláště absurdní. Ve starých textech jistě nevyhnutelně někdy jsou mlhavá slova, ale větší část jsou výsledky získané přímým zkoumáním lidského těla. [...] Podle těchto zcela spolehlivých faktů čínská medicína dosahuje nezpochybnitelných léčebných výsledků, pokud to není vědecké poznání, tak co tedy?⁹³

Tímto se pak argumentační prostředky oponentů na toto téma vyčerpaly.

7.3.2 Praktická rovina

V druhé rovině sporu o otázku praktického použití čínské medicíny se jednalo o debatu nad tím, že v případě, kdy není dostupná jiná lékařská péče, než péče čínské medicíny, je vlastně praktičtější alespoň péče tato, než žádná. Jak už bylo popsáno, situace dostupnosti lékařské péče v Číně byla na velmi špatné úrovni a ve většině případů mohli být obyvatelé Číny mimo největší města rádi, pokud se jim dostalo vůbec nějaké příležitosti péče jakéhokoli lékaře.

Fu Sinian sám uznával, že čínská medicína plní určitou praktickou úlohu v tom smyslu, že v mnoho oblastech Číny představuje jedinou možnou dostupnou lékařskou péči. Domnívá se nicméně, že čínská vláda by měla plně podpořit moderní medicínu a čínské se je třeba postupně zbavovat. Uvědomoval si, že to nelze provést najednou, navrhoval proto

⁹³傅君說：“中醫與現代科學不相容”這話尤其荒謬。國醫舊說裏面，固不免偶有玄虛之詞，但是大部分都是由人體直接試驗出來的結果。[...]國醫根據這種確實可靠的試驗，敢到確實治療的效果，這不是科學的知識是什麼？(Zhao, 1934d, s. 8)

například nejdříve zakázat národní medicínu ve velkých městech, například uvalit vysoké daně na ty čínské lékaře, kteří vydělávají hodně peněz a znemožnit jim tak činnost a postupně potírat čínskou medicínu i na venkově.

Někteří autoři článků v diskuzi o čínské medicíně se zaměřili spíše na tuto rovinu problematiky a pouze v minimální míře se zapojovali do teoretických sporů o vědeckosti nebo správných léčebných metodách. Například You Xian navazuje na Fu Sinianovi myšlenky a píše, že lidé stále věří staré medicíně, protože nemají žádnou jinou:

„Jejich přání je vyléčit se, nerozlišují nějakou čínskou a západní medicínu.“

Opakuje, že co se týče veřejného zdraví, vzhledem k nedostatku nemocnic a lékařů na venkově je stará medicína jediná možnost. Jako rozhodující překážku přitom vidí chudobu:

„Ani problém (dostatku) jídla a ošacení, ani ten neumí vyřešit, jak bychom mohli vyřešit problematiku nemocnosti?“⁹⁴

Stejně jako Fu Sinian se pro domnívá, že by řešením bylo, učinit opatření na centrální úrovni:

„Stručně řečeno, pokud nebude hygienické a medicínské zázemí na venkově řízeno vládou, nebude zcela zdarma a zcela přístupné, nebude naděje na vyřešení (této situace).“⁹⁵

Domnívá se, že západní medicína má v léčebném efektu převahu, proto potom, co bude více západních lékařů a nemocnic, stará medicína sama vymizí.

"Až bude vybudováno nové medicínské a hygienické zázemí, až bude více nové medicíny, tak se problém medicíny sám ztratí."⁹⁶

Co se týče efektivity léčby čínské a západní medicíny, uznává efektivitu západní léčby a přiznává západní medicíně převahu především v léčbě infekčních onemocnění. Co se týče úmrtnosti a množství vyléčených pacientů, situace je podle něj špatná a zhoršuje ji to, že lidé chodí k západnímu lékaři pozdě, protože nejdříve několik dní zkouší čínskou medicínu a tak se propásne období, kde se nemoc ještě dala léčit a výsledkem pak je, že ani nová léčba nemá efekt:

„Nejlepší možnost k vyléčení v prvotních stádiích nemoci se takto hloupě ztratí. Výsledkem je, že ani západní diagnostika a léčba nemají účinky.“⁹⁷

⁹⁴吃, 穿的問題, 尚且不能解決, 那裏? 得了病的問題呢? (You, 1934)

⁹⁵總而言之, 鄉村的醫藥衛生設備, 若不由政府來經營, 完全免費, 完全義務, 不容易有解決的希望。 (You, 1934)

⁹⁶新的醫藥衛生工作設施完成, 新醫多起來, 就醫的問題, 也就無形的消滅了。 (You, 1934)

⁹⁷早期治療, 極易痊愈的機會就這樣糊糊塗塗的流失了。結果竟是西醫診治也是無效。 (You, 1934)

Proto vlastně čínští lékaři v práci západních lékařů překáží. Píše, že by se čínští lékaři měli naučit rozeznávat infekční nemoci a včas je posílat k západním lékařům (ve velkých městech, kde to lze). Mohli by povinně procházet školením v nemocnici a ti čínští lékaři, kteří by neprošli závěrečnou zkouškou, by mohli buď opakovat, nebo skončit se svojí lékařskou činností.

Celkově vyjadřuje pochopení pro Fu Sinianovo rozhořčení nad žalostnou situací medicíny v Číně.

Stejného problému si všímá i *Krátký příspěvek* (短評) neznámého autora z *Da gongbao*. V reakci na Fu Sinianův článek v *Da gongbao* pojednává o tom, že v Číně je obrovský nedostatek západních lékařů. Stará medicína je možná nevědecká, ale na venkově není dostatek ani starých lékařů a léků, takže nejdůležitějším problémem je, jak rozšířit medicínu do čínských vesnic. A to bez ohledu na to, jestli půjde o čínské nebo západní léky, jako první se zabývejme tím, aby nějaké byly. Říká: „Existence staré medicíny je na mnoha místech faktickou potřebou“⁹⁸

7.4 Osobní rovina diskuze

Významnou rovinou diskuze v *Da gongbao* a *Duli pinglun* byla rovina osobních útoků diskutujících na sebe navzájem, které může ukazovat na značnou emocionální angažovanost autorů. Osobní útoky jsou často motivované domněnkou nevzdělanosti argumentačních oponentů.

O Fu Sinianovi například Zhao Hansong napsal:

"Nemít žádnou kvalifikaci k vyjadřování se a (přesto) se svéhlavě vyjadřovat, pouze se spoléhat na osobní jednoduchá tušení a vydat článek s argumenty neuváženými jako když tetička Wangová nadává na ulici, to se vůbec nedá nazývat přístupem, který by měl zastávat vzdělanec."⁹⁹

A Fu Sinian se naopak vyjádřil:

„Se zastánci národní medicíny diskutovat o vědě, [...] to je to, čemu se říká oslovi hrát na citeru qin, nadarmo se namáhat.“¹⁰⁰

Zde je na místě poznamenat, že ve skutečnosti ani jeden z diskutujících této debaty neměl odpovídající medicínské vzdělání v čínské a zároveň v západní medicíně. Fu Sinian sice při svém studiu v zahraničí absolvoval některé kurzy zaměřené na západní medicínu,

⁹⁸ 舊醫的存在，是大多數地方事實的需要 (Duanping, 1934)

⁹⁹ 無發言的資格而任意發言，僅憑個人簡單的直覺，發為一篇感情用事王婆罵街的論調，那更非號稱學者應有的態度了。(Zhao, 1934a)

¹⁰⁰ 和國醫談科學[...]切所謂對驢彈琴，白費精神 (Fu, 1934d, s. 2)

lékařem se nicméně nikdy nestal. Dostalo se mu tradičního vzdělání, nicméně nebyl v žádném smyslu plně kvalifikovaným lékařem čínské medicíny.

Mimoto ale také v částech této diskuze můžeme vidět i záblesky jiných argumentů.

Zhao Hansong se v souvislosti s Fu Sinianovým výrokem „Raději bych zemřel, než abych se nechal ošetřit čínským lékařem, nebylo by to hodno vzdělání, kterého se mi dostalo.“¹⁰¹, o kterém jsme se už zmiňovali, vyjadřuje:

Všechno vzdělání, kterého se panu Fu dostalo, pravděpodobně je vzdělání amerického typu. Stále nemůže změnit svůj čínský vzhled, ačkoli má na sobě západní oděv, na jeho obličej je žlutá a vypadá jako Číňan. (Ale) ostatní myšlení, zvyky, vším ostatním už je stejný jako Američan. Kdyby všichni Číňané činili jako pan Fu, obávám se, že národní duch Číny, by se hned zcela otrásl. Obávám se, že by celá Čína přijala politiku otevřených dveří rovnocenných příležitostí, a stala se ještě více čistě americkou kolonií.¹⁰²

Zhao Hansong tak vlastně neposkytuje v pravém smyslu protiargument vztahující se k otázce efektivity či neefektivity čínské léčby. Namísto toho se, jako obě diskutující protistrany mnohokrát, uchyluje spíše k osobnímu útoku na svého oponenta. Tato část jeho textu ale může být zajímavou ukázkou odrazu hnutí za národní esenci v čínské medicíně, nebývale přímo vyjádřenou.

¹⁰¹ 我是宁死不请教中医的，因为我觉得若不如此便对不住我所受的教育。(Fu, 1934c)

¹⁰² -大概傅君所受的教育，都是美國式的教育，除了臉上的黃色和五官百骸的外表，虽是穿上洋服，仍不能改變其為中國人外，其餘的思想生活習慣，都已經全部與美國人同化了，假於中國人個個都學傅君一樣，恐怕中國立國的精神，馬上就要根本動搖，中國全國恐怕就要有門戶開放機會均等主義，更進一步變為純粹美國的殖民地了。(Zhao, 1934a)

8 Závěr

Sociální a kulturní dějiny medicíny v Číně 30. let 20. století dobře ilustrují ideologické, společenské a politické tendence tohoto období pokračující asimilace západních technologií, zavádění západních institucí a přijímání západních hodnot vědy. Už na konci 20. století byla čínská medicína v duchu sociálního darwinismu mnohými čínskými intelektuály vnímána jako jedna z klíčových oblastí důležitých pro existenci silného, na mezinárodním poli konkurenceschopného národa. Silným inspiračním impulzem se stala úspěšnost reforem provedených v Japonsku během období Meidži (po roce 1869), které vedlo k Japonským úspěchům během 1. čínsko-japonské války. Mezi těmito intelektuály ale existovala různá škála názorových stanovisek ohledně toho, jakým způsobem by se mělo zlepšení stavu čínské medicíny a zdravotnictví dosáhnout. Po 1. světové válce, v období Májového hnutí, mezi těmito polohami můžeme zdůraznit názorové stanovisko zastánců výlučně západní medicíny spojené právě s kulturním ikonoklasmem Májového hnutí, názorové stanovisko zastánců výlučně čínské medicíny spojené naopak s kulturním konzervatismem a také názor synkretistů, který se vyznačoval snahou o syntézu toho nejlepšího z obou tradic. Právě názor synkretistů se stal převládající tendencí 30. let.

Časopis *Duli pinglun*, založený prozápadně orientovanými intelektuály, sehrál ve sporech o čínskou medicínu 30. let 20. století roli platformy pro obhajobu západní medicíny a západních hodnot – tedy především vědy a vědeckosti jako kritéria pro hodnocení medicíny. Diskuze z roku 1934 byla původně započata Fu Sinianem v periodiku *Da gongbao*, nosnou platformou se ale postupně stal časopis *Duli pinglun*. Hlavním mluvčím modernizační a scientistické strany sporu o čínskou a západní medicínu na stránkách časopisu *Duli pinglun* byl Fu Sinian, který ve 30. letech zastával radikálně prozápadní názory. Z hlediska medicíny v Číně prosazoval Fu Sinian názor, že ne reforma, ale úplné zřeknutí se čínské medicíny, je jediným správným řešením budoucího směřování tohoto oboru v Číně.

V diskuzi o čínské a národní medicíně v časopise *Duli pinglun* se odráží klíčové argumenty důležitých intelektuálních témat tohoto období. Hlavním argumentem odpůrců tradiční medicíny je, že čínská medicína je nevědecká, pro její klíčové koncepty, *teorii yin–yang* a *pěti prvků*, nelze nalézt vědecké základy a proto je symbolem překonané minulosti, od které by se Čína měla oprostit. Proti tomuto argumentu se pak vymezovali ti, kteří se obávali ztráty čínské kulturní kontinuity, národní esence, způsobené přílišným

napodobováním cizích vzorů. Významnou roli hrála také obava o ztrátu čínské medicíny jako účinného prostředku léčby a lpění na čínské medicíně jako skutečně účinném a potřebném systému, jehož zavržení by bylo skutečnou ztrátou jak pro čínské, tak pro světové zdravotnictví.

Pro oba názorové protipóly přitom byla klíčovou linií sporu snaha o lepší budoucnost Číny a silný čínský národ, jejich motivací byly do značné míry shodné společenské a národní cíle. Jedni se ovšem domnívali, že toho lze dosáhnout pouze skrze západní vědu a přijetí západních poznatků, tedy zřeknutí se dřívějších čínských tradic v medicíně, druzí, že zcela klíčovým bodem pro budoucnost národa je zachování jeho kulturní kontinuity a s ním spojené národní identity, tedy naopak zachování dřívějších tradic. Významnou roli hrál i subjektivní emocionální vklad jednotlivých autorů, z nichž zastánci čínské medicíny lpěli na jejím zachování a zastánci západní medicíny naopak na jejím zavržení.

Ve 30. letech 20. století nešlo v první řadě o spor o relevanci vědy jako takové. Relevanci vědy jako takové většina intelektuálů 30. let nezpochybňovala. Odpůrci přílišného pozápádnění proto navrhovali sykrezi čínských a západních poznatků v medicíně. Domnívali se, že čínskou medicínu není třeba odvrhovat, pouze reformovat. Převládající tendencí v medicíně ve 30. letech bylo tzv. zvědečtění čínské medicíny (kexuehua 科學化).

Někteří se pokoušeli najít vědecké základy v původní čínské tradici a tak došli k závěru, že se západní a čínská medicína jakožto dva odlišné systémy nevylučují, pouze čínská medicína nazývá stejné jevy jinými jmény, tzv. „nazývá jelena koněm (zhi lu wei ma 指鹿為馬). Proto se domnívali, že je třeba čínskou tradici podrobit podrobnému kritickému průzkumu na základě vědeckých poznatků a odkrýt tak její vědecké základy.

Jiným argumentem bylo, že pokud jsou některé koncepty čínské medicíny z hlediska vědy nevysvětlitelné, je to zcela možná proto, že věda nedokáže pojmut všechny jevy týkající se vesmíru ani lidského těla, proto je třeba ji doplnit východním spiritualismem.

Dalším důležitým argumentem zastánců čínské medicíny pak bylo, že i pokud by teorie čínské medicíny byla zcela nevědecká, stále jde o tradici založenou na zkušenostech, která je v praxi velmi účinná. Proto by měly být zachovány v praxi účinné léčebné postupy.

Odpůrci čínské medicíny naopak tvrdili, že synkreze není možná, protože se obě tradice zakládají na zcela nekompatibilních základech, jež se navzájem vylučují. Víra

v absolutní hodnotu vědy prozápadně orientovaných intelektuálů nebyla konfrontací s těmito argumenty zastánců čínské medicíny nijak proměněna. Číňané, kteří odmítali přijmout evropské hodnoty, pro ně byli nevědomí, nevzdělaní a pověřiví. Argumenty pro přijetí západních poznatků, západních institucí a s nimi i západních hodnot nevyžadovaly v očích prozápadně orientovaných intelektuálů žádných vysvětlení.

Debata v časopise *Duli pinglun* po vyčerpání všech argumentačních prostředků nedospěla k uzavřenému závěru a stejnětak se v období před druhou čínsko-japonskou válkou (1937–1945) jednoznačných závěrů nepodařilo dosáhnout v situaci medicíny v Číně na centrální úrovni. Nacionalistická vláda na počátku své vlády nebyla tradiční čínské medicíně nakloněna, později ale díky nátlaku tradičně orientovaných intelektuálů přijala opatření zajišťující rovnoprávné postavení západní a čínské medicíny. Tato vláda nicméně nikdy neměla dostatečně silné prostředky ke stabilizaci situace v Číně a reálnému prosazení reforem. Intelektuální spor o podobu medicíny tak zůstal otázkou, jejíž řešení bylo odsunuto na později.

9 Seznam použité literatury:

9.1 SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie I–IV*. Hradec Králové: Svítání, 1995–2001.

ANDREWS, Bridie Jane. *The Making of Modern Chinese Medicine, 1895–1937*, Cambridge Dissertation Thesis, 1996.

de BARY, William Th., Lufrano, Richard (eds.). *Sources of Chinese tradition*. Vol. 2, *From 1600 through the twentieth century*. New York: Columbia University Press, 2000.

BLAŠKOVÁ, Lucie. *Proces přijímání západní medicíny na sklonku období Edo*, diplomová práce Univerzita Karlova, 2015.

CASTIGLIONI, Arturo. *A history of medicine*. New York: J. Aronson, 1975.

CROIZIER, Ralph C. *Traditional Medicine in Modern China*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, London, Oxford University Press, 1968.

FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Vyd. 1., dotisk 3. Překlad Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2010.

FURTH, Charlotte. *Ting Wen-chiang: science and China's new culture*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1970.

HSU, Elisabeth (ed.). *Innovation in Chinese medicine*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

CHEN, Bangxian 陳邦賢. *Zhongguo yixue shi 中國醫學史 History of Chinese Medicine*. Shanghai: Commercial Press, 1954.

CHEN, C. C. *Medicine in Rural China: A Personal Account*, Berkeley: University of California Press, 1989.

JEFFERYS, W. Hamilton, MAXWELL, I. James, *The diseases of China, including Formosa and Korea*. London: John Bale and Danielson, 1911.

LEI, Hsiang-lin. SlideShare [online]. *When Chinese Medicine Encountered the State, 1928–1937*, 2000. [cit. 5. 5. 2016]; Dostupné z: <http://www.ihp.sinica.edu.tw/~medicine/active/years/hl.PDF>.

- LIU, Chun-jo. *Controversies in modern Chinese intellectual history: an analytic bibliography of periodical articles, mainly of the May fourth and post-May fourth era*. Cambridge: East Asian Research Center, Harvard University, 1973.
- KURTZ, Joachim. *Disciplining the National Essence: Liu Shipei and the Reinvention of Ancient China's Intellectual History*, in Benjamin Ellman and Jing Tsu, (ed.), *Science and Technology in Modern China, 1880s–1940s*. Leiden: Brill, 2014.
- MOLLER, Alan Gordon, *Bellicose Nationalist of Republican China: An Intellectual Life of Fu Ssu-nien*. PhD diss. University of Melbourne, 1979.
- NEEDHAM, Joseph. *Science and Civilization in China Vol.2. History of Scientific Thought*; Cambridge University Press; 1968.
- PORTER, Roy. *Dějiny medicíny: Od starověku po současnost*. V českém jazyce vyd. 2. Překlad Jaroslav Hořejší. Praha: Prostor, 2013.
- READ, Bernard E.: *Chinese Medical Plants From the Pen Ts'ao Kang Mu*. Peiping, 1936.
- RIDLEY, Matt. *Genome: The Autobiography of a Species in 23 Chapters*. New York: HarperCollins, 1999.
- SANEYOSHI, Yasuzumi. *The surgical & medical history of the naval war between Japan & China during 1894–95*. Tokio: Tokioprinting co., ltd., 1901.
- SCHWARZ, Benjamin. *In Search of Wealth and Power: Yen Fu and the West*. New York, 1969.
- SCHWARTZ, Vera. *The chinese enlightenment: intellectuals and the legacy of the May Fourth Movement of 1919*. Berkley: University of California Press, 1986.
- TAYLOR, Kim. *Chinese medicine in early communist China, 1945–1963: a medicine of revolution*. London: Routledge, 2011.
- TELLIER Le, M. Adrian. *La Chine: essai ethnographique, médical at hygiénique*, *University of Paris Thesis, 1899*. Paris: Bailliére et fils, 1899.
- UNSCHULD, Paul U. *Huang Di nei jing su wen: nature, knowledge, imagery in an ancient Chinese medical text*. Berkeley: University of California Press, 2003.
- WANG, Fansen. *Fu Ssu-nien: a life in Chinese history and politics*. New York: Cambridge University Press, 2000.
- WISEMAN, ELLIS. *Fundamentals of Chinese medicine*. Paradigm Publications, 1996.

WONG, K. Chimin, WU, Lien-te, *History of Chinese Medicine*. Gordon Press Publishers, 1976.

ZARROW, Peter Gue. *China in war and revolution, 1895–1949*. 1. vyd. London: Routledge, 2005.

ZEN SUN, E-tu, *The growth of the academic community 1912 – 1942* in *The Cambridge History of China: Republican China 1912 – 1949*. ed. Fairbank, John K. vyd. 12, část 1., dotisk 3, Cambridge University Press, 1983.

9.2 PRAMENY

Duanping 短評. *Da gongbao* 大公報, 18. 8. 1934.

FU, Mengzhen. *Duli pinglun* 獨立評論, 1934a, 120, 18–20.

FU, Mengzhen. Fuda 附答. *Duli pinglun* 獨立評論, 1934b, 121, 18–21.

FU, Mengzhen 傅孟真. Suo wei „guo yi“ 所謂“國醫”. *Da gong bao* 大公報, 5. 8. 1934c.

FU, Mengzhen 傅孟真. Zai lun suowei „guoyi“ – shang 再論所謂國醫 - 上. *Duli pinglun*. 獨立評論, 1934d, 115, 2–8.

FU, Mengzhen 傅孟真. Zai lun suowei „guoyi“ – xia 再論所謂國醫 - 下. *Duli pinglun* 獨立評論, 1934e, 118, 2–5.

HU, Shi 胡適. Yinyan 引言. *Duli pinglun* 獨立評論, 1932, 1, předmluva.

CHEN, Lifu 陳立夫. Guoyi guodang feiqi hu 國醫果當廢棄乎. *Yilinyi'e* 醫林一愕, 1933, 3, s. 10–12.

CHEN, Zedong 陳澤東. Lun Fu Mengzhen wuru guoyi wen 論傅孟真侮辱國醫文. *Da gongbao* 大公報, 18. 8. 1934, 3.

LI, Rong: Guoyi jinri suochu zhi diwei 國醫今日所處之地位. *Xinglin yixue yuebao* 杏林醫學月報, 1933.

LIN, Jin'an: Guoyi yi you gaijin zhi wang ye 國醫亦有改進之望耶. *Yijie chunqiu* 醫界春秋, 1933.

LIU, Xuejun 劉學浚. Wo duiyu xiyi ji suowei guoyi de jianjie 我對於西醫及所謂國醫的見解. *Duli pinglun* 獨立評論, 1934, 121, 14–18.

QING, Xihan 清溪韓. Zhengli guoyi xueshu zhi shangque 整理國醫學術之商榷. *Xinglin yixue yuebao* 杏林醫學月報 1933.

SONG, Airen. Kexue bu zu cunfei guoyi lun 科學不足存廢國醫論, *Yijie Chunqiu* 醫界春秋, 1933.

WEI, Xiaodong 魏曉東. Lun Fu Mengzhen wuru guoyiwen de gandong 論傅孟真侮辱國醫文的感動). *Da gongbao* 大公報, 18. 9. 1934.

YOU, Xian 猷先. Xie zai suowei guoyi zhi hou 寫在所謂國醫之後. *Da gongbao* 大公報, 14. 8. 1934, s. 3.

ZHANG, Ren'an 張忍庵. Guoyi kexuehua 國醫科學化. *Yijie Chunqiu* 醫界春秋 1933.

ZHAO, Hansong 趙寒松. Ping Fu Mengzhen Suowei guoyi 評傅孟真所謂國醫. *Da gongbao* 大公報, 13. 8. 1934a, s. 1.

ZHAO, Hansong 趙寒松. Zai ping Fu Mengzhen Zai lun suowei guoyi 再評傅孟真再論所謂國醫. *Guoyi zhengyan* 國醫正言, 1934b, 5, 9–13 (1. část).

ZHAO, Hansong 趙寒松. Zai ping Fu Mengzhen Zai lun suowei guoyi 再評傅孟真再論所謂國醫. *Guoyi zhengyan* 國醫正言, 1934c, 6, 15–21 (2. část).

ZHAO, Hansong 趙寒松. Zai ping Fu Mengzhen Zai lun suowei guoyi 再評傅孟真再論所謂國醫. *Guoyi zhengyan* 國醫正言, 1934d, 7, 7–10 (3. část).

ZHI, Yun 志云: Tantan suowei guoyi 談談所謂國醫. *Duli pinglun* 獨立評論, 1934, 120, 17–18.

ZHOU, Xiqi 周錫祁. Guanyu suowei guoyi wo lai huida Zhao Hansong xiansheng ji juhua 關於所謂國醫我來回答趙寒松幾句話. *Da gongbao* 大公報, 21. 8. 1934, s. 3.

10 Seznam obrázků:

Obrázek 1	Diskuze o národní medicíně – schéma.....	34
-----------	--	----

